

ЎЗБЕКISTON
ДЕМОКРАТИК ИСЛОҲОТЛАРНИ
ЧУҚУРЛАШТИРИШ
ВА МОДЕРНИЗАЦИЯ
ЖАРАЁНЛАРИНИ ИЗЧИЛ
ДАВОМ ЭТТИРИШ
ЙЎЛИДА

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ИЧКИ ИШЛАР ВАЗИРЛИГИ
АКАДЕМИЯ

Ш. Р. ҚОБИЛОВ

ЎЗБЕКИСТОН ДЕМОКРАТИК
ИСЛОҲОТЛАРНИ ЧУҚУРЛАШТИРИШ
ВА МОДЕРНИЗАЦИЯ ЖАРАЁНЛАРИНИ
ИЗЧИЛ ДАВОМ ЭТТИРИШ ЙЎЛИДА

Президент Ислам Каримовнинг Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 19 йиллигига бағишланган тантанали маросимдаги „Бизнинг йўлимиз — демократик ислоҳотларни чуқурлаштириш ва модернизация жараёнларини изчил давом эттириш йўлидир“ номли маърузасини ўрганиш бўйича

Ўқув қўлланма

УДК: 327.7(575.1)

КБК 66.3(5Ў)я7

Қ52

Ўзбекистон Республикаси ИИВ Академиясининг
Тахририят-ноширлик ҳайъатида маъқулланган.

Тақризчилар: Р.Р. Ҳасанов — Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат ва жамият қурилиши Академияси „Молиявий ресурсларни бошқариш“ кафедраси мудир, иқтисод фанлари доктори, профессор;

Э.Г. Набиев — Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат ва жамият қурилиши академияси „Замонавий менежмент назарияси ва амалиёти“ кафедраси профессори, иқтисод фанлари доктори;

И. Азизов — Ўзбекистон Республикаси ИИВ Академияси давлат ва ҳуқуқ назарияси ва тарихи кафедраси бошлиғининг ўринбосари, юридик фанлар номзоди, д-р.

Мазкур ўқув қўлланма Президент Ислам Каримовнинг 2011 йил 7 декабрда Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 19 йиллигига бағишланган тантанали маросимда сўзлаган „Бизнинг йўлимиз — демократик ислохотларни чуқурлаштириш ва модернизация жараёнларини изчил давом эттириш йўлидир“ номли маърузаси асосида тайёрланган. Унда Конституция, демократик жамият қуришда „Ўзбек модели“нинг беқиёс аҳамияти, „Мамлакатим. изда демократик ислохотларни янада чуқурлаштириш ва фуқаролик жамиятини ривожлаштириш концепцияси“, хавфсизлик ҳамда „2012 йил — Мустақкам оила йили“га оид долзарб масалалар таҳлил қилинган.

Қўлланма илмий оммабон рисола мақсадини кўзлаган ҳолда Ўзбекистоннинг ўз истиқлол ва тараққиёт йўлида қўлга киритган ютуқ ва натижалари, демократик ислохотларни чуқурлаштириш ва модернизация жараёнларини изчил давом эттириш йўлидан бораётган мамлакатимизда БМТнинг Мингйиллик ривожланиш мақсадларига эришини йўлида амалга оширилган кенг қўламли ишларнинг моҳияти ва аҳамиятини аҳолининг кенг қатламларига етказиш, жойларда ташкилий-амалий, маданий-маърифий талбирлар, тарғибот-ташвиқот ишларини амалга ошириш учун мўлжалланган.

ISBN 978-9943-02-483-0

inv. № 291502

© Қобилов Ш.Р., 2012 й.
© Ўзбекистон Республикаси
ИИВ Академияси, 2012 й.
© „O'qituvchi“ НМИУ, 2012 й.

СЎЗ БОШИ

Президент Ислам Каримовнинг 2011 йил 7 декабрда Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 19 йиллигига бағишланган таптанали маросимдаги „Бизнинг йўлимиз — демократик ислохотларни чуқурлаштириш ва модернизация жараёнларини изчил давом эттириш йўлидир“ номли маърузаси кенг жамоатчилик томонидан юксак эътибор билан тингилди ва бугунги кунда атрофлича ўрганилмоқда.

Мустақил, суверен ва демократик Ўзбекистон Республикасини барпо этиш йўлида мустақкам ҳуқуқий пойдевор бўлиб келаётган адолатли ва демократик мазмундаги Конституциямиз қабул қилинганлигига ҳам 19 йил тўлди.

Асосий қонунимиз Инсон ҳуқуқ ва манфаатларига устуворлик берилган ижтимоий муносабатлар қонун билан тартибга солинган мамлакатимизда мустақилликнинг дастлабки йилларидаёқ Ўзбекистон Конституцияси — Асосий Қонунимиз ишлаб чиқилиб, умумхалқ муҳокамасидан сўнг қабул қилинганлиги барчамизга маълум.

Кези келганда айтиш керакки, демократик ҳуқуқий давлат қуриш ҳамда жамиятни умуминсоний қадриятлар асосида тапқил этишда, шубҳасиз, Конституциянинг ўрни ва аҳамияти беқиёс. Зеро, ҳуқуқий демократик давлатда ҳеч бир фуқаро, ҳеч бир одам ўз ижтимоий ва шахсий ҳаётини, ўз ҳуқуқ ва қонуний манфаатларини Конституциясиз ҳимоя қилишни тасаввур қила олмайди. Шунинг учун ҳам Ўзбекистон Конституцияси мазмун-моҳиятини чуқур билишимиз, оқимизда турган муаммоларни ҳал қилишда асосий қонуни-миздагидек жавоб топишга интилишимиз зарур. Конституциямиз ўзида мамлакатимизнинг мустақиллик шароитида ривожланишнинг ҳуқуқий асосларини, уларни жамият ҳаётида реал амалга ошириш механизмларини белгилаб берувчи конституциявий қоидаларнинг мавжудлиги билан ҳам аҳамиятлидир. Республикамиз Конституцияси қабул қилинганидан буён 19 йил вақт давомидаги тараққиёти унинг нақалар стук ва нуфузли ҳужжат эканлигини тўла

тасдиқлади. Амалга оширилаётган демократик жараёнларни, муайян босқичларда эришилган ижобий натижаларимизни муфассал таҳлил қиладиган бўлсак, бунга яна бир бор амин бўламиз.

Дарҳақиқат, давлатимиз раҳбарининг юқорида қайд этилган маърузасини қунт билан ўқиган ҳар бир фуқаро дунёвий конституционализм ютуқлари билан йўғрилган Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг муқаддима-сида давлатнинг муҳим вазифаларидан бири сифатида „республика фуқароларининг муносиб ҳаёт кечиришини таъминлаш“ белгиланганлигида чуқур рамзий маъно-моҳият борлигини англайди. Мамлакатимиз фуқароларига муносиб турмуш шароитини яратиш давлат сиёсати даражасига кўтарилди. Маъруза билан танишган ҳар бир ўқувчи фаровон турмуш шароитига интилиши туфайли тараққиёт йўлидаги асосий қийинчиликлар ортда қолганига амин бўлиши шубҳасиз. Жамият ҳаётининг турли соҳаларида рўй бераётган ўзгаришлар Ўзбекистон фуқаросиман, деган ҳар бир юртдошимизга куч-ғайрат бағишлайди, ютуқларга интилиш ҳиссини янада кучайтиради. Шунингдек, оғир, аммо масъулиятли ўзгаришларнинг иштирокчиси эканлигидан фахрланиш туйғусини жўштиради. Бу эса ҳар бир фуқаро учун Ватан равнақи, халқ фаровонлиги ва хавфсизлигининг муҳим омили ҳисобланади. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислам Каримовнинг „Бизнинг йўлимиз — демократик ислохотларни чуқурлаштириш ва модернизация жараёнларини изчил давом эттириш йўлидир“ номли маърузасида ифодаланган Ватанимиз тақдири билан боғлиқ фикр-мулоҳазалар республикамизнинг барча олий ва ўрта махсус ўқув юртларида чуқур ва атрофлича ўрганилиши лозим. Чунки ушбу маърузада юртимизнинг бугуни, эртаси ва келажаги тўғрисидаги назарий ва амалий қарашлар, тараққиётга стақловчи ғоялар батафсил талқин этилиб, белгилаб берилган устувор вазифаларни чуқур ўрганиб, ушбу дастуруламал ҳужжатда биз учун халқимиз, Ватанимиз манфаатларидан улуғ мақсад йўқ, деган маъно мужассамланганига қайта-қайта иқрор бўласиз.

1. ПРЕЗИДЕНТ ИСЛОМ КАРИМОВ ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ КОНСТИТУЦИЯСИНИНГ БЕҚИЁС АҲАМИЯТИ ВА РОЛИ ҲАҚИДА

Мустақил ва суверен давлатимиз Конституциясининг қабул қилиниши ва унинг ҳуқуқий демократик жамият қуришдаги аҳамияти ва ролини юксак баҳолаб: „Ўзбекистон кеслажагини, янги тдан барпо этилаётган давлатимизнинг чуқур мазмуни, маъно ва моҳиятини, сиёсий, иқтисодий, гуманитар ва маънавий тараққиётнинг, юртимиз қиёфасини, унинг халқаро ҳамжамиятдаги ўрни ва нуфузини тубдан ўзгартириб юборган мамлакатимизни ислоҳ этиш ва модернизация қилишнинг пировард мақсадларини аниқ-равшан белгилаб олганимизни ҳақли равишда юксак баҳолаймиз“¹, — деб таъкидлайди Юртбошимиз.

Давлатимиз раҳбари Ислон Каримов таъкидлаганидек, „Конституциямизнинг ҳеч нарса билан ўлчаб, баҳолаб бўлмайдиган беқиёс аҳамияти ва тарихий ролини“ профессор-ўқитувчиларга, ҳар бир тингловчи-талаба онгига сингдириш улкан масъулият юклайди. Булар:

биринчидан, биз учун мутлақо янги бўлган миллий давлатчилик ва унинг ижтимоий-сиёсий тизимини яратиш, демократик тамойиллар асосига қурилган сиёсий ва иқтисодий тизимни шакллантиришнинг зарур ҳуқуқий пойдевори айнан Асосий қонунимизда белгилаб берилганида кўрамиз;

иккинчидан, Инсон ҳуқуқлари умумжаҳон декларацияси ва бошқа асосий халқаро ҳужжатларнинг принципиал қоидаларини ўзида мужассамлаган Конституциямиз инсон ҳуқуқ ва манфаатлари, унинг эркинликлари давлат манфаатларидан устуңлигини мустаҳкамлади, одамларимиз учун муносиб ҳаёт шароити яратишни ўзининг туб мақсади этиб белгилади, ижтимоий адолат тамойилларини эълон қилди;

учинчидан, Конституциямиз давлатимизда қонун устуворлиги, унинг барча фуқаролар учун тенглигини, шунингдек,

¹ Қаранг: *Каримов И.А.* Бизнинг йўлимиз демократик ислоҳотларни чуқурлаштириш ва модернизация жараёнларини изчил давом эттириш йўлидир. Т.: „Ўзбекистон“ НМИУ, 2011. — 5-бет.

давлат ҳокимиятининг қонун чиқарувчи, ижро этувчи ва суд ҳокимиятига бўлинишининг ҳуқуқий принципларини белгилаб берди, уларнинг мустақиллиги, мустақил ҳокимият тармоғи сифатида ривожланишини кучайтиришга, демократик давлатнинг асосий ҳал қилувчи шарти бўлган ҳокимиятлар ўртасида ўзаро тийиб туриш ва манфаатлар мувозанатининг самарали механизмини шакллантиришга қаратилган қонуний негизни яратди;

тўртинчидан, Конституциямиз хилма-хил фуқаролик жамияти институтларининг шаклланиши ва ривожланиши, сиёсий партияларнинг эркин фаолияти, кўппартиявийлик тизимининг шаклланиши ва ривожланиши учун ҳуқуқий база яратди. Сайлов тизимининг асосий тамойил ва механизмларини тасдиқлади, сайлов эркинлиги, одамларимизнинг ўз хоҳиш-иродасини билдириш эркинлиги кафолатларини, ҳар қайси инсоннинг ҳокимиятнинг вакиллик органларига сайлаш ва сайланиш, фуқароларнинг давлат ва жамият ишларини бошқаришда иштирок этиш ҳуқуқини мустаҳкамлади;

бешинчидан, миллий истиқлол ғоясини, умумбашарий қадриятларнинг энг яхши жиҳатларини ўзида мужассам этган ҳолда, Конституциямиз миллий анъаналаримиз, она тилимиз, халқимизнинг бебаҳо қадриятлари ва маданий меросини тиклашни таъминлади, инсоннинг маънан ва ҳар томонлама уйғун камол топиши учун зарур шарт-шароитлар яратди;

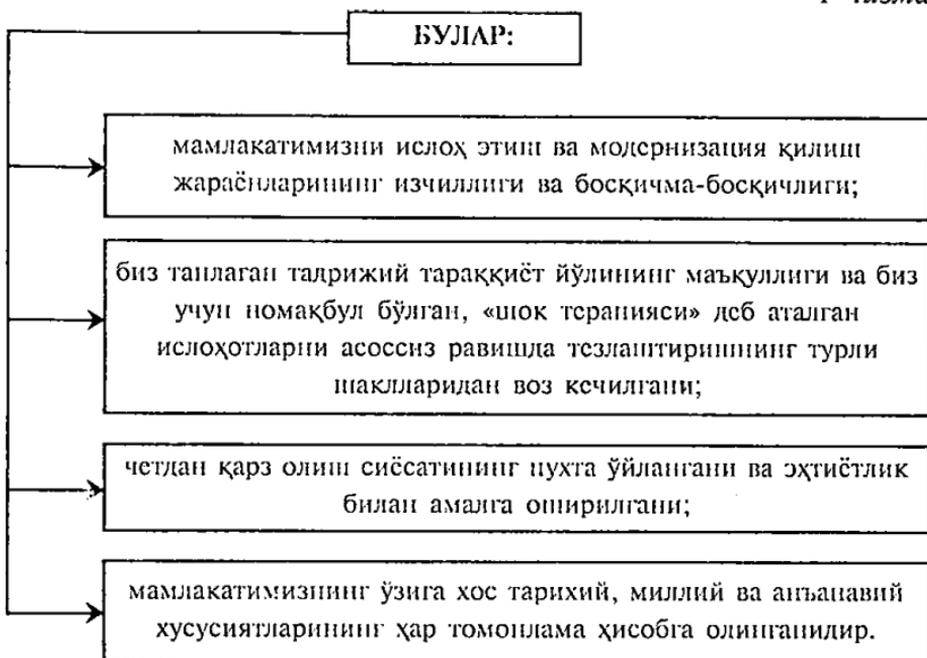
олтинчидан, Конституциямиз миллий, кўпукладли иқтисодиётимиз асосларини мустаҳкамлади, ўзини оқламаган, бутунлай касодга учраган марказлашган маъмурий-тақсимот тизимидан эркин бозор иқтисодиётига қатъият билан ўтишга шароит яратиб, хусусий мулкнинг устуворлигини ўрнатди;

еттинчидан, Асосий қонунимиз миллий хавфсизлик ва мудофаа органлари тизимининг шаклланиши ва самарали фаолият кўрсатиши, ўзининг ички ва ташқи сиёсатини давлат, халқнинг олий манфаатлари, эл-юртнинг фаровонлиги ва хавфсизлигидан келиб чиққан ҳолда мустақил белгилайдиган халқаро муносабатларнинг тенг ҳуқуқли субъекти сифатидаги мақомининг ҳуқуқий асосларини белгилаб берди.

Жаҳон конституциявий амалиётининг тажрибасига асосланган, энг илғор ғоя ва принциплари билан суғорилган

Конституциямизнинг юқорида санаб ўтилган жиҳатлари ҳақиқатан ҳам тарихий тараққиётимизда беқиёс аҳамиятга эга. Унда мустаҳкам қўйилган тамойил ва қоидалар мамлакатимизда тўлақонли, самарали амал қиладиган қонунчилик ва ҳуқуқий базани яратди. Демак,

1-чизма

Дарҳақиқат, Конституциямиз матни билан танишган ҳар қандай холис ниятли инсон Ўзбекистон буюк келажакка эришини учун оқилона йўл таплаганлиги, демократик давлат ва эркин фуқаролик жамияти барпо этмоқчи эканлигимизни англаб олади. Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси олий даражадаги қонун сифатида давлатимизнинг қиёфасини, иқтисодий, ижтимоий, сиёсий ва ҳуқуқий тизими асосларини, демократик ва адолат принципларини, тараққиётимизнинг устувор йўналишларини, фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини, маънавий қадриятларимизнинг ҳуқуқий асосларини мустаҳкамлаб беради¹.

¹ Қаранг: Абдусаламов М.Э. Эркин ва фаровон ҳаётнинг ҳуқуқий асоси. // Ўзбекистон Республикаси Конституциявий судининг ахборотномаси. — Т., 2005. №12. — 14--15-бетлар.

2. „ЎЗБЕК МОДЕЛИ“НИНГ БЕҚИЁС АҲАМИЯТИ ТЎҒРИСИДА

Давлатимиз раҳбари Ислом Каримовнинг маърузасини синчковлик билан ўрганиш орқали ўқув жараёнида дастурий аҳамиятга молик: Ҳаётимизда ҳар томонлама синовдан ўтган „Янги уй қурмай туриб, эскисини бузманг“, „Ислоҳот ислоҳот учун эмас, аввало инсон учун“ деган қоида ва тамойиллар ўзининг ўткир аҳамияти ва долзарблигини ҳеч қачон йўқотмайди“, „Биз танлаб олган ва машҳур беш тамойилга асосланган тараққиёт моделининг нақадар тўғри экани сиёсий ва иқтисодий тизимни демократлаштириш, умуман, мамлакатимиз ҳаётидаги туб ўзгаришлар, Ўзбекистоннинг истиқлол йилларидаги жадал ривожланиши мисолида ўзининг амалий тасдиғини топмоқда“, — деган фикрларини атрофлича мушоҳада қилиб, биз ўқитувчилар, тингловчи ва талабалар онгига сингдиришимиз лозим. Чунки, айнан „Ўзбек модели“ тараққиётимизнинг ўзига хос йўлини кўрсатиб берди. Шу боис, Ўзбекистон ўтган давр мобайнида эришган ютуқлар, дунё ҳамжамиятининг ҳайрати ва ҳавасини уйғотадиган натижаларга, албатта, эътибор қаратиш шарт.

2-чизма

БУҲАР:

ялпи ички маҳсулотимиз ҳажми ҳамда аҳоли реал иш ҳақи ва даромадларининг юксак ўсиш суръатлари;

иқтисодиётимиздаги туб таркибий ўзгаришлар ва мамлакатимизда ишлаб чиқариш ўзлаштирилган мутлақо янги, рақобатбардош маҳсулотларнинг жаҳон бозорига чиқарилаётгани;

юртимиз қиёфасини бугунлай ўзгартираётган иншоотлар ва ишлаб чиқариш корхоналари, ижтимоий объектлар ва турар-жой бинолари барпо этиш бўйича кенг миқёсдаги бунёдкорлик ишлари;

таълим-тарбия, соғлиқни сақлаш ва аҳолини ижтимоий ҳимоя қилиш соҳаларида қўлга киритаётган улкан ютуқларимиз ва бошқалар.

Дарҳақиқат, давлатимиз раҳбари Ислоҳ Каримов маърузаларида қайд этилган таълим-тарбия, соғлиқни сақлаш ва аҳолини ижтимоий ҳимоя қилиш соҳаларида қўлга киритаётган улкан ютуқларимиз ҳақида ушбу қўлланмада Олий ва ўрта махсус таълим муассасалари ҳамда мутасадди ташкилотларда ўтказиладиган ижтимоий-сиёсий ўқишлар, маърифат дарсларида етарли ахборотга эга бўлишлари учун ҳамда талаба ёшларга ўқув методик ёрдам сифатида қуйидаги (1—15) жадвалларни келтиришни лозим топдик. Сабаби, замонавий Ўзбекистонда амалга ошириляётган демократик ислоҳотларнинг асосий мақсади билан 2000 йилда БМТнинг Мингйиллик саммитида қабул қилинган Мингйиллик ривожланиш мақсадлари муштаракдир. Ўзбекистонда мамлакатнинг ижтимоий-иқтисодий ривожланиш даражаси ҳамда миллий тараққиётимизнинг ўзига хос хусусиятларидан келиб чиққан ҳолда, 2015 йилгача эришилш мўлжалланган БМТнинг Мингйиллик ривожланиш мақсадлари ва уларни амалга ошириш юзасидан аниқ вазифалар белгилаб олинган.

Ўқув машғулотларида ҳануз давом этаётган жаҳон молиявий-иқтисодий инқирози туғдираётган муаммоларга қарамасдан, Халқаро валюта фонди таъкидлаганидек, Ўзбекистон дунёдаги сапоқли мамлакатлар қаторида сўнгги беш йил мобайнида ялпи ички маҳсулотнинг изчил ўсишини таъминлаётган мамлакат эканлигини қайд этиш лозим. Ўқув машғулотларида маърузада келтирилган иқтисодий ўсиш ҳолатини қуйидаги рақамлар орқали тушунтириш керак (1-жадвал). Айнан иқтисодий ўсиш мамлакатимизда демократик жараёنларни озиқлантиришга хизмат қилади.

Йигирма йиллик мустақил тараққиётимиз мобайнида Ўзбекистонда ялпи ички маҳсулотнинг ўсиши 3,5 баробарни, аҳоли жон бошига ҳисоблаганда эса 2,5 баробарни, аҳолининг реал даромадлари 3,8 баробарни ташкил этди¹. Харид имкониятлари мутаносиблиги ҳисобга олинган ҳолда ҳисоблаганда, ялпи ички маҳсулотнинг 2010 йилда 2000 йилга нисбатан ўсиши 2,6 қаррани ташкил этди².

¹ Каримов И.А. Мамлакатимизда демократик ислоҳотларни янада чуқурлаштириш ва фуқаролик жамиятини ривожлантириш концепцияси. — Т.: „Ўзбекистон“ НМИУ, 2010. — 4-бет.

² Каримов И.А. Барча режа ва дастурларимиз Ватанимиз тараққиётини юксалтириш, халқимиз фаровонлигини оширишга хизмат қилади. — Т.: „Ўзбекистон“ НМИУ, 2011. — 5-бет.

Изчил ривожлаётган иқтисодиётимиз ва унинг барқарор ўсиш суръатлари				
2007 йил	2008 йил	2009 йил	2010 йил	2011 йил
9,5	9,0	8,1	8,5	8,3

Мамлакатимизда „Ўзбек модели“нинг ҳаётийлиги туфайли изчил иқтисодий ўсиш таъминланганлиги Ўзбекистонда БМТнинг Мингйиллик ривожланиш мақсадларини амалга оширишнинг иқтисодий ва моддий асосларини мустаҳкамламоқда. Бу нафақат иқтисодий, балки миллий хавфсизлигимизнинг асосий таг-замини бўлиб хизмат қилмоқда ва ўз навбатида Ўзбекистон учун БМТ Мингйиллик ривожланишнинг биринчи мақсадига хизмат қилмоқда.

Ўзбекистон учун БМТнинг Мингйиллик ривожланишнинг биринчи мақсади бўлган кам таъминланганликни камайтириш, овқатланиш сифати ва маданиятини оширишдан кўзланган вазифа 2015 йилга бориб кам таъминланганлар даражасини икки баробар камайтириш, яъни кунига бир доллардан кам бўлган даромадга эга бўлган аҳоли қисmini икки мартага камайтириш ҳисобланади.

Бу вазифанинг қўйилишига сабаб — дунёда қашшоқлар ва кундалик сгулик овқатга эга эмас кишилар ниҳоятда кўп. Жаҳонда 1,3 млрд киши кунига 1 АҚШ долларидан кам маблағ ҳисобилан кун кўради, 1 млрд дан ортиқ кишилар очликни ўз бошидан кечирмоқдалар¹.

Ўзбекистонда иқтисодиётни модернизация ва ислоҳ қилиш натижасида аҳоли жон бошига ялпи ички маҳсулот харид қилиш қобилияти бўйича 1990 йилда 1321 АҚШ долларидан 2000 йилда 1426 долларга, 2009 йилда 2911 долларга, яъни 2 баробардан ортиққа ўсди. Саноат маҳсулотлари саноатда банд бўлган киши жон бошига 1990 йилда 3160 доллар, 2000 йилда 6963 доллар, 2009 йилда 12798 долларни ташкил этди, яъни мустақиллик йилларида 1,9

¹ Ўзбекистон Республикаси Президенти И.А. Каримовнинг БМТ Саммитининг Мингйиллик ривожланиш мақсадларига бағинланган ялпи мажлисидаги нутқини ўрганиш бўйича ўқув-услубий мажмуа. — Т., 2010. — 25-бет.

баробарга ўсли. Аҳоли жон бошига экспорт 1990 йилда 22 долларни, 2000 йилда 132 долларни, 2009 йилда 423 долларни ташкил этди. Джини коэффициент (аҳоли орасида даромадлар тақсимланиши тенглиги кўрсаткичи) 1990 йилдаги 0,40 дан 2000 йилда 0,39 га, 2009 йилда эса 0,30 га камайди. Таққослаш учун айтиш керакки, бу кўрсаткич ривожланган мамлакатларда 0,30—0,35 ни ташкил этади. Мамлакатимизда кунига бир доллардан кам бўлган даромадга эга бўлган аҳоли қисми аҳолининг умумий сонигаги улуши 1990 йилда 68%ни ташкил этган бўлса, 2000 йилда 46%га, 2009 йилда эса 5%га тушди¹.

Ўзбекистонда олиб борилаётган ислохотларнинг энг муҳим мақсади юртимизда соғлом ва баркамол, билимли, юксак маънавий-ахлоқий фазилатларга эга бўлган авлодни шакллантиришдан иборатдир.

Мамлакатимизда БМТнинг Мингйиллик ривожланишининг иккинчи мақсади бўлган бошланғич ва ўрта мактабларда таълим сифатини яхшилаш борасида катта ишлар амалга оширилди (*Қаранг: 2—3-жадваллар*).

2-жадвал

Таълимнинг кутилаётган давомийлик муддати

	1990 йил	2000 йил	2005 йил	2009 йил	2010 йил
Ўзбекистон	13,7	14,8	15,1	15,4	15,6
Ривожланган давлатлар	14,1	15,0	15,4	15,7	15,9
Ўртадан юқори ривожланиш даражасидаги давлатлар	12,3	12,8	13,4	13,7	13,8
Ўртача ривожланиш даражасидаги давлатлар	9,7	10,0	10,5	10,9	11,0
Ривожланиш даражаси паст давлатлар	7,1	7,4	7,7	8,1	8,2

Манба: Ўзбекистон Республикаси Иқтисодиёт вазирлиги. Инсон тараққиёти маърузаси (2010 йил БМТ тараққиёт дастури).

¹ *Абулқосимов Ҳ.П.* ва бошқалар. Ўзбекистонда аҳоли турмуш даражасининг барқарор ўсиши. — Т.: „Akademiya“, 2011. — 154-бет.

Мақтаб таълими ривожининг сон ва сифат кўрсаткичлари

Кўрсаткичлар	1990 йил	2000 йил	2009 йил	2010 йил
Умумтаълим мактаблари ўқувчилари сони (1—9-синфлар), минг киши	4058,0	5645,8	4822,2	4676,1
Умумтаълим мактабларида I нафар ўқитувчига тўғри келадиган ўқувчилар сони, киши	13,0	13,0	11,0	11,0
7(6) ёшдан 15 ёшгача бўлган болаларнинг мактаб таълимига жалб этилиши, мактабда ўқиши лозим бўлган болаларга нисбатан фоизда	92,1	97,4	99,3	99,3
Шу жумладан:				
Ўғил болалар	92,4	98,1	99,3	99,3
Қизлар	91,8	96,6	99,3	99,3
Дарсликлар билан таъминланиш даражаси, фоизда	55,4	76	99,5	100
Нашр этилган дарсликлар сони, минг нусха	666,7	2955,7	22699,1	33652,9
Компьютер ўқув хоналари билан таъминлаш, мактаблар сонидан фоиз нисбатида	2,4	10,4	46,4	68,2
Замонавий лаборатория жиҳозлари билан таъминланганлик, мактаблар сонига нисбатан фоизда	16,4	21,5	69,3	71,5
Мактабдан таниқари таълим муассасалари сони	371	483	563	575

Манба: физика, кимё ва биология фаилари лабораториялари сони Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги маълумотлари асосида.

Аҳолининг асосий қисмини — 40 фоизга яқинини болалар ташкил этадиган юртимизда, болалар ва ўсмирлар учун напирларнинг бугундай давлат тасарруфига олиниши мамлакатимизнинг инсонпарвар сиёсати натижасидир.

Айнан шу мақсадларга эришиш учун мамлакатимизда 1997—2010 йилларда кенг миқёсдаги Кадрлар тайёрлаш миллий дастури амалга оширилди. Унинг замирида аҳолининг узлуксиз таълим олишини таъминлаш, таълим тизимининг жамиятдаги ўзгариш ва янгиланишлар, иқтисодиётдаги юқори малакали кадрларга бўлган эҳтиёж билан уйғун ва ҳамоҳанг бўлишига эришини концепциясининг устуворлиги ётади.

Юртимизда Кадрлар тайёрлаш миллий дастури доирасида 12 йиллик умумий мажбурий бепул таълимга, жумладан, 9 йиллик мактаб таълими ва ундан кейинги 3 йиллик ўрта махсус, касб-ҳунар таълимига босқичма-босқич ўтилди. Таълимнинг барча босқичларида ўқув дастурлари қайта ишлаб чиқилди ва замонавий халқаро талабларга мос ҳолга келтирилди. Замонавий дарслик ва ўқув қўлланмаларини тайёрлаш, ўқувчиларга улардан кенг фойдаланиш имкониятларини яратини бўйича улкан ишлар амалга оширилди. Ўқитувчилар таркибини тайёрлаш, қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш, уларнинг юксак малака талаб этадиган меҳнатини рағбатлантириш тизими яратилди.

2004—2010 йилларда Мактаб таълимини ривожлантириш умуммиллий давлат дастури амалга оширилди. Бу давр мобайнида 8500 тадан зиёд умумтаълим мактаби янгитдан таъмирланди ва реконструкция қилинди, уларнинг умумий сопи эса 9860 тага етди. 8 миндан ортиқ таълим муассасаси капитал таъмирланди, газ ва сув билан таъминланди, марказлантирилган канализация тармоқларига ulangди. Президентимиз тапаббуси билан Ўзбекистон Болалар спортини ривожлантириш жамғармаси ташкил этилиб, ёшлар ўртасида спортни оммалаштириш, болалар спортини ривожлантиришнинг ноёб тизимига асос солинди. Давлагимиз раҳбарининг 2002 йил 24 октябрдаги „Ўзбекистон болалар спортини ривожлантириш жамғармасини тузиш тўғрисида“ги 2004 йил 29 августдаги „Ўзбекистон болалар спортини ривожлантириш

жамғармасы фаолиятини такомиллаштирини чора-тадбирлари тўғрисида“ги фармонлари болалар спортини ривожлантиришда муҳим дастуруламал бўлаётир (*Қаранг: 4-жадвал*). Аниқ мақсадга қаратилган саъй-ҳаракатлар натижасида, мамлакатимизда 6 ёшдан 15 ёшгача бўлган ўқувчилар ўртасида спорт билан шуғулланувчилар 2008 йилдаги 29,2 фоиздан 2011 йилда 34,9 фоизгача, жумладан, қиз болалар ўртасида 24,1 фоиздан 31,4 фоизгача ошди. Халқаро мусобақаларда спортчиларимиз 2008 йилда 103 медалга (51 олтин) лойиқ топилган бўлса, 2011 йилда 182 медалъ (60 олтин) жамғарди¹. Эътиборлиси шундаки, айни пайтда мамлакатимизда қарийб ўттиз замонавий корхонада спорт товарлари ишлаб чиқарилмоқда. Маҳаллийлаштириш дастурларини амалга ошириш натижасида болалар спорти иншоотларини жиҳозлашда ишлатиладиган 120 турдаги спорт ускуна анжомларининг 113 тасини мамлакатимиз корхоналарида ишлаб чиқариш йўлга қўйилди.

4-жадвал

Болалар спортининг ривожланиши

Кўрсаткичлар	1990 йил	2000 йил	2010 йил
Спорт билан доимий тарзда шуғулланувчи ўқувчилар сони, миңг киши	448,8	621,7	2218,9
Спорт билан мунгазам шуғулланувчи болалар улуши, фоизда	7,4	11,5	34,8
Болалар спорти масканларининг сони	1825	2783	5980
Мақтаблардаги ёпиқ спорт залларининг сони	3128	3863	6151
Умумтаълим мактаблари ўқувчиларининг халқаро спорт мусобақаларида қўлга киритган ютуқлари, медаллари сони	22	166	420

Манба: Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги маълумотлари.

¹ Қаранг: „Халқ сўзи“ газетаси. — 2012 йил . — 11 февраль.

Ўрта махсус, касб-ҳунар таълимининг ривожланиши

Кўрсаткичлар	1990 йил	2000 йил	2009 йил	2010 йил
Ўрта махсус, касб-ҳунар таълими муассасаларида таҳсил олаётган ўқувчилар сони, минг киши	494,7	532,6	1510,8	1623,1
Қизлар улushi, фоиз ҳисобида	45,0	47,4	49,1	48,5
Умумтаълим мактаблари 9-синфини битирганларнинг ўрта махсус, касб-ҳунар таълимига жалб қилиниш кўрсаткичлари, фоизда	32,2	41,7	96,8	97,1
Шу жумладан:				
Ўғил болалар	33,9	33,9	97,2	97,2
Қизлар	28,6	31,0	96,5	97,0
Фойдаланишга топширилган ётоқхоналар, улардаги ўринлар сони, минг киши	—	30,2	92,0	95,0

Маъба: Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги, олий таълимининг ривожланиши кўрсаткичлари.

Умумтаълим мактабларида таълим давлат тилидан ташқари, яна етти тилда олиб борилмоқда:

рус тилида — 806 та мактабда;

қорақалпоқ тилида — 394 та мактабда;

қozoқ тилида — 483 та мактабда;

тожик тилида — 238 та мактабда;

қирғиз тилида — 61 та мактабда;

туркман тилида — 46 та мактабда ва боника тилларда.

Мамлакатимизда замонавий таълим стандартлари асосида жиҳозланган 1539 та касб-ҳунар коллежи ва академик лицейлари фаолият юритмоқда, ҳозирги кунда уларда 1623,1 минг нафар ўқувчи таҳсил олмоқда (*Қаранг: 5-жадвал*).

1998—2010 йиллар давомида ўрта махсус, касб-ҳунар таълими ўқув муассасаларини янгидан қуриш ва мавжуллариини реконструкция қилиш учун қарийб 2,5 триллион сўм сарфланди. Ҳарча касб-ҳунар коллежлари ва академик лицейлар замонавий таълим стандартлари талаблари асосида жиҳозланди.

Олий таълим тизимида бакалаврият ва магистратуралдан иборат икки босқичли халқаро стандартга ўтиш амалга оширилди.

Мамлакатимизда:

- халқаро Вестминстер университети;
- Сингапур менежментни ривожлангириш институти;
- И.М. Губкин номидаги Россия давлат Нефть ва газ институти;
- Г.В. Плеханов номидаги Россия Иқтисодиёт академияси;
- Турин политехника университети;
- М.В. Ломоносов номидаги Москва давлат университети каби халқаро олий ўқув юртларининг филиаллари ташкил этилган ва самарали фаолият юритмоқда (*Қаранг: 5-жадвал*).

6-жадвал

Кўрсаткичлар	1990—1991 ўқув йили	2000—2001 ўқув йили	2009—2010 ўқув йили
Олий ўқув юртлари сони	37	60	66
Шу жумладан, хорижий олий ўқув юртларининг филиаллари	—	1	6

Маиба: Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги.

Ҳозирги кунда юқорида қайд этилган олий ўқув юртларида энг юксак халқаро стандартлар асосида бизнес ва иқтисодиёт бошқаруви, ҳуқуқ, ахборот технологиялари соҳалари учун талаб қилинаётган мутахассислар, шунингдек, нефтьгаз тармоғи ва геология қидируви муҳандислари, замонавий машинасозлик, социология ва психология йўналишлари учун кадрлар тайёрланмоқда.

Олий таълимнинг 150 дан зиёд бакалавр йўналиши ва 650 та магистратура мутахассислиги бўйича давлат таълим стандартлари жорий этилди. Талабаларни тест синовлари натижалари асосида ўқишга қабул қилишга тўлиқ ўтилди.

Ҳозирги пайтда олий таълим муассасаларида 24 минг нафардан зиёд педагог меҳнат қилмоқда, улардан 11 фоизи профессор ва фан доктори, 31 фоизи эса фан номзоди илмий даража ва унвонларига эга.

Олий ўқув юртларининг илм-фан салоҳияти ҳам самарали натижалар бермоқда. Фақат 2010 йилнинг ўзида олий ўқув юртлари ва ишлаб чиқарувчилар ўртасида инновацион лойиҳа ва технологиялар ишлаб чиқиш учун умумий қиймати

4,7 миллиард сўмдан зиёд шартномалар тузилди, давлат фан ва техника дастурлари ҳажми эса қарийб 6 миллиард сўмни ташкил этди.

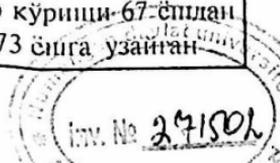
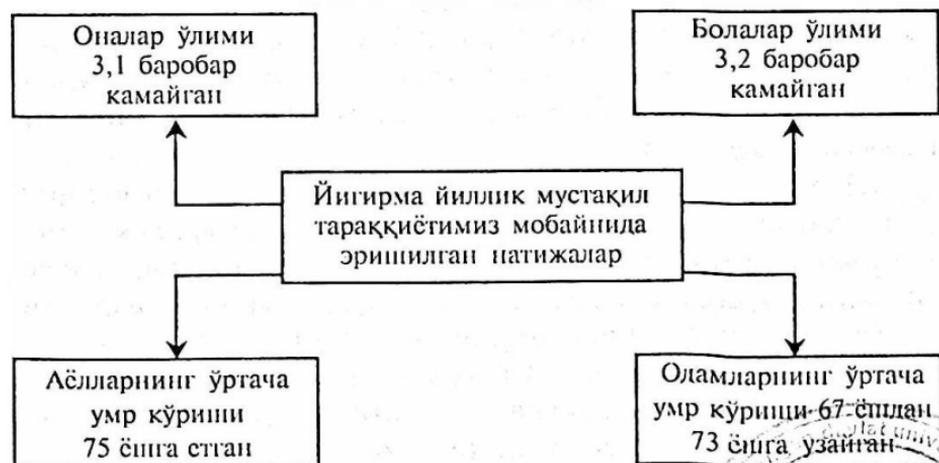
Осиё тараққиёт банки (ОТБ) Президенти Харухико Курода мамлакатимизда 2012 йил 16—17 февралда ўтказилган халқаро конференцияда „Юксак билимли ва интеллигент ривожланган авлодни тарбиялаш — мамлакатни барқарор тараққий эттириш ва модернизация қилишнинг энг муҳим шарт“ мавзуидаги нутқида Ўзбекистон замонавий болаларнинг, ўрта ва олий таълим соҳаларида Мингйиллик ривожланиш мақсадларига эришиш йўлида изчиллик билан олға бормоқда“ деб юксак эътирофини қайд этди.

Ўзбекистонда БМТнинг Мингйиллик ривожланишининг **тўртинчи мақсади** болалар ўлимини қисқартириш бўлиб, 2015 йилгача бўлган даврда бу кўрсаткични **учдан иккига** қисқартириш вазифаси қўйилган.

Ўзбекистонда БМТнинг Мингйиллик ривожланишининг **бешинчи мақсади** оналар соғлиғини яхшилаш белгиланган бўлиб, ҳар 100 минг туғилган фарзандга нисбатан оналар ўлимини **тўртдан учга** камайтириш вазифаси қўйилган.

Мустақиллик йилларида Ўзбекистонда она ва бола саломатлигини муҳофаза қилишнинг миллий модели юртимизда болалар ва оналар ўлимининг кескин қисқаришига олиб келди (*Қarang: 3-чизма*).

3-чизма

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримовнинг ташаббуси билан 1998 йилда қабул қилинган „Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни сақлаш тизимини ислоҳ қилиш Давлат дастури тўғрисида“ги фармон мамлакатимизда бутун тиббиёт тизимини тубдан қайта қуриш, кўп сарф-харажат талаб этадиган ва ҳамма вақт ҳам самарали бўлмаган стационар тиббий ёрдамдан амбулатор-поликлиника ва профилактика тиббиётига устувор аҳамият беришга ўтишда муҳим омил бўлди. Қишлоқ жойларида яхши самара бермаётган фельдшер-акушерлик пунктлари ўрнига қишлоқ врачлик пунктлари (ҚВП) ташкил этилди.

Жадвалларда ифодаланган шундай беқийс ўзгаришларнинг амалий, ҳаётий натижаси сифатида юртимизда болалар ва оналар ўлими кескин қисқаргани, аҳолининг ўртача умр кўриш даражаси ҳозирги кунда собиқ Иттифоқ давридаги энг юқори кўрсаткичлардан анча юқорилаб кетгани, яъни эркаклар ўртасида 73 ёшга, аёлларимиз ўртасида эса 75 ёшга етганининг ўзи шу юртда яшаётган барчани бефарқ қолдирмайди, албатта.

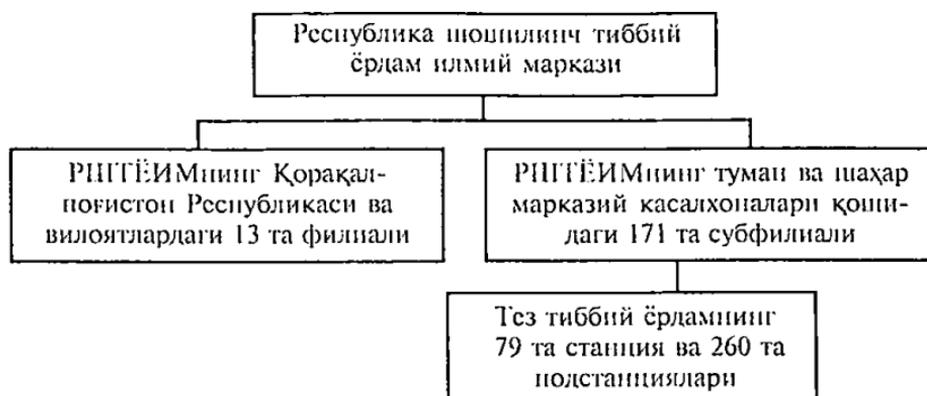
Президент Ислом Каримов томонидан 1993 йил 4 мартда қабул қилинган фармонга мувофиқ таъсис этилган мустақил Ўзбекистоннинг илк ордени „Соғлом авлод учун“ деб номланишида ҳам эзгу мақсад мужассам. Бу баркамол авлод орзусини рўёбга чиқариш, жисмоний ва маънавий соғлом ўғил-қизларни вояга етказиш йўлидаги кенг қўламли ишларнинг ўзига хос тимсолидир.

Биргина 2010 йилнинг ўзида стационар тиббиёт муассасаларида қўшимча 1630 та даволаниш ўрни ташкил этилди. Бу кўрсаткич 2009 йилга нисбатан 2,5 баробар кўп, демакдир. 2010 йилда соғлиқни сақлаш тизимини кўллаб-қувватлаш мақсадида 2 триллион сўмдан зиёд маблағ йўналтирилди. *(Қараг: 7-жадвал).*

Шу ўринда яна давлатимиз раҳбари Ислом Каримовнинг „Ўзбекистонда она ва бола саломатлигини муҳофаза қилишнинг миллий модели: „Соғлом она — соғлом бола“ мавзуидаги халқаро симпозиум очилишидаги нутқидан иқтибос келтириш, ўқув машғулотларида мамлакатимизда умум-этироф этилган шиор: „Соғлом она — соғлом бола“ таъмоили ўз моҳиятига кўра, аҳолини жипслаштирувчи ва сафарбар этувчи даъват эканини, давлат ва жамият даража-

сига кўтарилган устувор вазифага айланганининг яққол далили сифатида қуйидаги жалваллар таҳлили ёрдамида тингловчи-талабалар эътиборига стказини лозим.

7-жадвал

Манба: Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни сақлаш вазирлиги.

8-жадвал

Кўрсаткичлар	1990 йил	2000 йил	2010 йил
Амбулатория-поликлиника тиббий хизматларини кўрсатувчи тиббиёт масканлари сони	3139	4847	5886
Шу жумладан, қишлоқ ва шаҳар врачлик пунктлари	—	1567	3208
Бир кишининг тиббиёт муассасаларига ўртача таърифни, марта	6,5	8,8	9,5

Манба: Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни сақлаш вазирлиги.

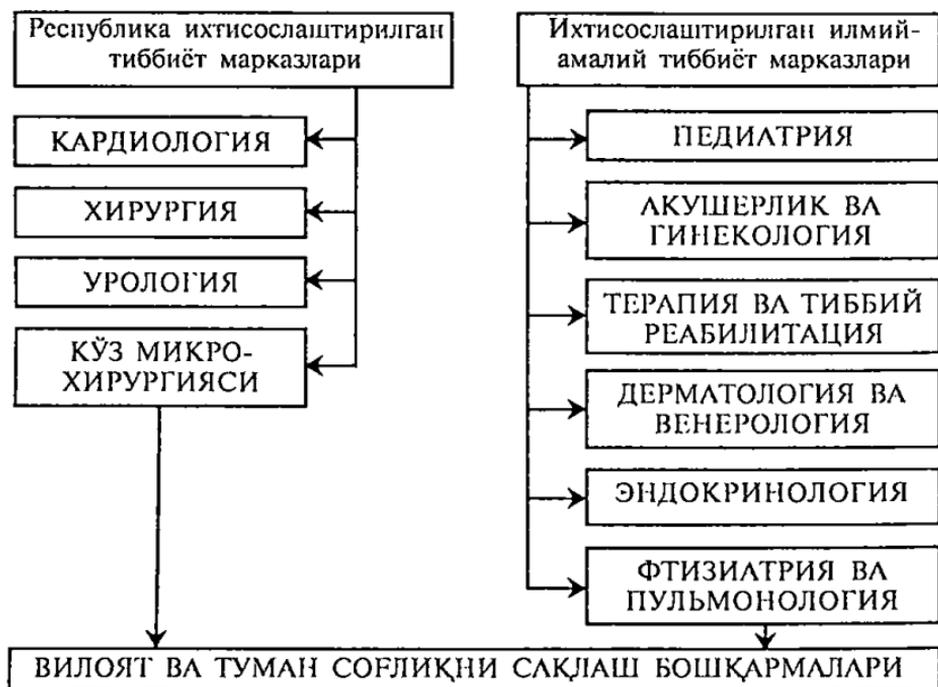
Соғлиқни сақлаш соҳаси амбулатор-поликлиника бўғинининг мустақамланиши туфайли беморларнинг шифохоналарда ётиб даволаниши ҳар 100 кишига нисбатан камайиб, 1990 йилдаги 24,6 кишидан 2010 йилда 16,7 кишига туниди ва айни кунда беморнинг касалхонада даволаниши ўртача 14,8 кун ўрнига 8,3 кунга тўғри келмоқда.

2001 йилда мамлакатимизда тиббиёт фанининг энг илғор ютуқларга таяниб, кескин ва кечиктириб бўлмайдиган вазиятларда шoшoлинч тиббий ёрдам кўрсатишнинг яхлит

тизими яратилди. Шошинч тиббий ёрдам тизимини ташкил этиш ва жиҳозлаш учун 11,5 миллиард сўм ва 61,5 миллион АҚШ доллари миқдоригаги хорижий кредитлар сарфланди.

Аҳолига юқори сифатли ихтисослаштирилган тиббий ёрдам кўрсатишни таъминлаш мақсадида Республика махсус ихтисослаштирилган марказлари ташкил этилди ва фаолияти йўлга қўйилди. Ушбу марказларда юқори малакали, юксак даражадаги касб тайёргарлигига эга кадрлар замонавий асбоб-ускуналар ёрдамида юқори технологик тиббий хизматлар кўрсатмоқда (*Қаранг: 9—10-жадваллар*).

9-жадвал

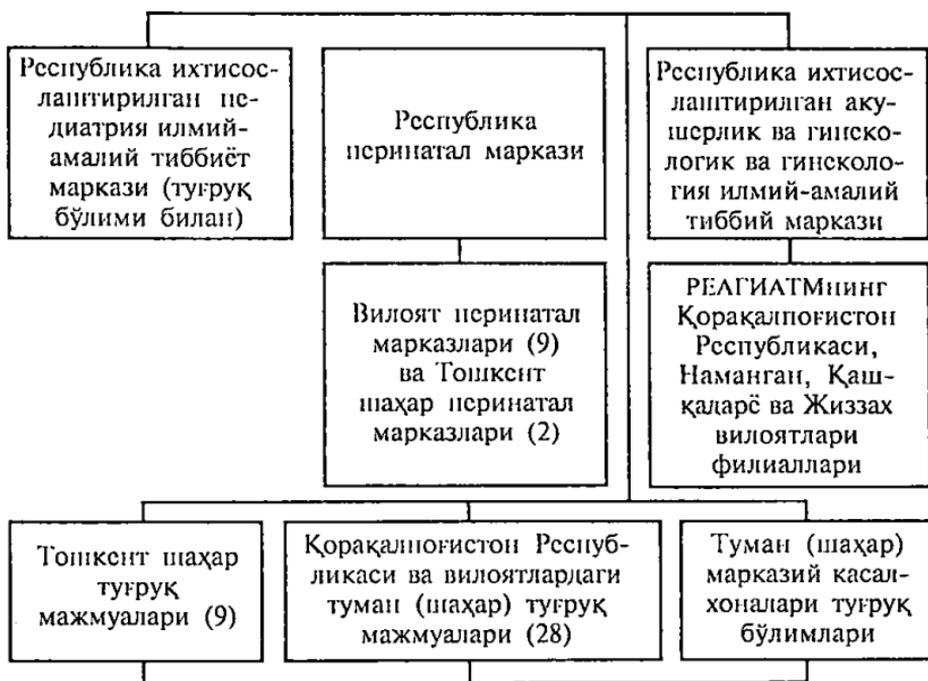
Манба: Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни сақлаш вазирлиги.

Мамлакатимиз соғлиқни сақлаш тизимида ижтимоий соҳадаги давлат сиёсатининг асосий йўналишларидан бири — она ва бола саломатлигини муҳофаза қилиш масаласи ставкчи ўрин эгаллайди.

Йодланган туз ишлаб чиқаришнинг кенгайтирилиши, уни бойитиш дастурларининг амалга оширилиши, аҳоли ўртасида кенг тушунтириш ишларининг олиб борилиши

натижасида юртимизда йод танқислиги, темир моддаси ва фолий кислота етишмаслиги билан боғлиқ касалликлар сўнгги ўн йил ичида икки баробар камайди.

10-жадвал

Манба: Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни сақлаш вазирлиги.

Мамлакатимизда икки ёшгача бўлган барча болалар бепул эмланмоқда, бу ўз навбатида дифтерия, қоқшол, полиомиелит каби касалликларга бутунлай барҳам бериш имкониятини яратади. 14 ёшгача бўлган болаларнинг деярли 100 фоизи йилига икки марта, туғиш ёнидаги аёллар эса ҳар йили чуқур тиббий кўриқдан ўтказилмоқда.

Мамлакатимизда комплекс чора-тадбирларнинг амалга оширилиши натижасида ўтган 20 йил давомида оналар ва гўдаклар ўлими уч баробардан кўпроқ камайди. Ўзбекистон жорий йилда „Болаларни асрайлик“ халқаро ташкилоти томонидан тузилган 161 мамлакатдан иборат жаҳон рейтингида ўсиб келаётган ёш авлод саломатлиги ҳақида энг кўп ғамхўрлик кўрсатилаётган давлатлар орасида 9-ўринни эгаллади.

Репродуктив саломатлик кўрсаткичлари

Кўрсаткичлар	1990 йил	2000 йил	2009 йил	2010 йил
Ҳар 100 минг нафар гўдакка нисбатан оналар ўлими	65,3	33,1	30,4	21,0
Гўдаклар ўлими, промилле	34,6	18,9	11,7	11,0
Ҳомилани сунъий равишда тўхтатиш, туғиш ёнидаги ҳар 1000 аёлга нисбатан	39	9,7	5,9	4,9
Туғруқларнинг умумий сонидан икки йилдан зиёд муддатдаги туғилишларнинг улуши, фонз ҳисобида	74,6	90,9	95,2	95,5
Ҳомила учун қулай ёшдаги (20—30 ёш) туғруқларнинг умумий туғруқ кўрсаткичларига нисбатан улуши, фоиз ҳисобида	80,1	92,7	82,0	83,2

Маба: Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни сақлаш вазирлиги.

12-жадвал

Алоҳида кўринишдаги юқумли касалликлар билан касалланиш, ҳар 100 минг аҳолига

Кўрсаткичлар	1990 йилда	2000 йилда	2010 йилда
Полиомиелит	0,1	0	0
Ичтерлама	3,7	0,7	0
Қизамиқ	9,5	0,3	0,3
Дифтерия	0,13	0,01	0
Генатит	856,4	234,7	107,7

Маба: Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни сақлаш вазирлиги.

Юқори малакали тиббиёт кадрларини тайёрлаш масаласи соғлиқни сақлаш соҳасини ислоҳ этишда муҳим аҳамиятга эга.

Айни пайтда Тошкент тиббиёт академияси қаторида Самарқанд, Андижон, Бухоро, Урганч ва Нукус каби шаҳарларда тиббиёт олий ўқув юртлари фаолият кўрсатмоқда.

Олий маълумотли тиббиёт ҳамшираларини тайёрлашни ташкил этишнинг принципиал жиҳатдан янги тизими шакллантирилди (Қаранг: 13-жадвал).

Мамлакатимиз тиббиёт институтлари „Шарите“ (Германия), Гарвард (АҚШ), Манчестер (Буюк Британия), Вена (Австрия) университетлари клиникалари каби стакчи хорижий тиббиёт муассасалари, Россия ва Украинанинг машхур тиббий марказлари, Япония, Жапубий Корея ҳамда бошқа давлатлардаги йирик госпиталлар билан яқин ҳамкорликда ишластганини алоҳида таъкидлаш жоиз.

13-жадвал

Шифокорлар ва ўрта бўғин тиббиёт ходимларини тайёрлаш

Кўрсаткичлар	1990 йилда	2000 йилда	2010 йилда
Тиббиёт олий ўқув юрғларининг битирувчилари сони	3110	2268	3870
Тиббиёт йўналишидаги ўрта махсус, касб-хунар таълими муассасалари битирувчилари	19383	22803	70907

Маъба: Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни сақлаш вазирлиги.

Ўзбекистонда БМТнинг Мингйиллик ривожланишининг олтинчи мақсади — ОИТС/ОИВ (СШИ/И), безгак, сил ва бошқа инфекция касалликларга қарши кураш ҳисобланади. Бу борада 2015 йилга қадар ОИТС/ОИВ касалликлари, силнинг тарқалишини камайтириш ва бутунлай тўхтатиш, бошқа асосий касалликлар билан касалланиш тенденциясини камайтириш вазифаси қўйилган.

Кўрилган чора-тадбирларга қарамай, Ўзбекистонда ОИТС/ОИВ билан касалланишнинг умумий кўрсаткичлари, гарчи юқори бўлмасалса, жадал ортиб бораётгани таъкидланарли ҳолдир. Мамлакатимизда ушбу касаллик билан касалланиш ҳар 100000 кишига 2005 йилда 0,175 киши тўғри келган бўлса, 2009 йилда 0,563 киши тўғри келди. Сил билан касалланиш ҳар 100000 кишига 2005 йилда 65,5 киши тўғри келган бўлса, 2009 йилда бу кўрсаткич 75,8 кишини ташкил этди¹.

¹ Ўзбекистон Республикаси Президенти И. А. Каримовнинг БМТ Саммитининг Мингйиллик ривожланиш мақсадларига бағишланган ялпи мажлисидаги нутқини ўрганиш бўйича ўқув-услубий мажмуа. — Т.: „Иқтисодиёт“, 2010. — 59-бет.

Мамлакатимизда касалликларнинг олдини олиш ва уларга қарши кураш борасида чора-тадбирларнинг аниқ мақсадли ҳамда самарали ташкил этилиши натижасида қўшлаб юкумли касалликларнинг олдини олиш ва батамом баргараф этиш борасида сезиларли ютуқларга эришилди.

Санитария-эпидемиологик жиҳатдан қулай вазиятни таъминлашга қаратилган тадбирларнинг асосий йўналиши орттирилган иммунитет вируси (ОИВ) инфекциясининг олдини олиш билан боғлиқ. Бугунги кунда мамлакатимизда орттирилган иммунитет танқислиги синдроми (ОИТС)га қарши курашиш мақсадида Республика ОИТСга қарши курашиш маркази, унинг вилоятлардаги 14 та филиали, республика, вилоятлар ва туманлар соғлиқни сақлаш бош-қармалари ҳузурида 78 та ОИВ диагностикаси лабораторияларини жамлаган муассасалар тармоғи яратилди. Бу тиббиёт масканларининг барчаси зарур диагностика ускуналари ва материаллар билан таъминланган. Давлатимиз томонидан тиббиёт ходимларини тайёрлаш сифатини яхшилашга алоҳида эътибор қаратилмоқда.

Мустақиллик йилларида мамлакатимизда қудратли фармацевтика саноати яратилди. Биргина 2010 йилнинг ўзида мазкур саноат тармоғида 32 турдаги янги дори-дармон воситаларини ишлаб чиқариш йўлга қўйилди. Бу кўрсаткич 2009 йилдагидан 23 фоиз кўпдир (*Қаранг: 14-жадвал*).

14-жадвал

Фармацевтика саноатининг ривож

Кўрсаткичлар	1990 йилда	2010 йилда
Тиббиёт анжомлари, асбоб-ускуналари ишлаб чиқаришга ихтисослашган тармоқлар сони	3	112
Ишлаб чиқарилаётган дори-дармонларнинг номлари ва сони	80	870
Дорихоналарнинг сони	835	4837

Манба: Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни сақлаш вазирлиги.

Биз танлаган соғлиқни сақлаш модели қанчалик тўғри ва самарадорлигини ҳаётнинг ўзи тасдиқлаб турибди, деб

айтишга бугун барча асосларимиз бор. Бу ҳақда кўп гапир-масдан, биргина мисол келтирмоқчиман. 1991 йилдан буён ўтган даврда юртимизда одамларнинг ўртача умр кўришини 67 ёшдан 73 ёшгача, аёлларнинг умр кўришини эса 75 ёшга узайтиришга эришдик.

Ўзбекистонда экологик барқарорликни таъминлашга қаратилган еттинчи мақсадни амалга ошириш борасида 2015 йилга қалар ичимлик суви ва санитария шароитларига эга бўлмаган аҳоли сонини икки баробарга қисқартириш вазифаси қўйилган. Бу боралда амалга оширилган кенг кўламли дастурлар натижасида аҳолини тоза ичимлик суви билан таъминлаш 1990 йилдаги 64%дан 2000 йилда 80,4%га, 2010 йилга келиб эса 82,5%га ўсди. Аҳолини табиий газ билан таъминлаш эса 1990 йилдаги 44,6%дан 2000 йилда 76,1%га, 2010 йилга келиб 83,5%га ўсди¹.

Таъкидланг жоизки, энг хавфли экологик муаммо Орол муаммоси ҳисобланади. Қирқ йил мобайнида Орол денгизи акваторияси 7 баробарга қисқарди, сув ҳажми 13 марта камайди, унинг минераллашуви эса ўн баробар ошиб, денгизни тирик организмларнинг яшашини учун яроқсиз аҳволга келтирди. Оқибатда қарийб барча ҳайвонот ҳамда наботот олами таназулга учради ва йўқолди. Оролбўйида экологик, мураккаб ижтимоий-иқтисодий ва демографик муаммолар вужудга келди. БМТ Бош котиби жаноб Пан Ги Мун 2010 йили Оролбўйига таширифи чоғида бунга ишонч ҳосил қилди².

Шу муносабат билан Ўзбекистон Республикаси Президенти И.А.Каримов БМТ Саммитининг Мингйиллик ривожланиш мақсадларига бағишланган ялпи мажлисидаги нутқида 30—40 йил аввал, собиқ Иттифоқ даврида ишлаб чиқилган Амударё ва Сирдарё юқори қисмида, сейсмик хавфи 8—9 баллни ташкил этадиган зоналарда улкан гидроиншоотларни қуриш бўйича лойиҳаларни амалга оширишга уришиларнинг хавфли техноген ҳалокатларга олиб келиши мумкинлигига жаҳон ҳамжамияти эътиборини тортди ва

¹ Ўзбекистон Республикаси Иқтисодиёт вазирлиги, Давлат статистика кўмитаси маълумотлари.

² Каримов И.А. БМТ Саммитининг Мингйиллик ривожланиш мақсадларига бағишланган ялпи мажлисидаги нутқи. — Т., 2010 йил. — 20 сентябрь.

„Куриб бораётган Орол муаммоси — бу ушбу минтақада яшаётган, БМТдек нуфузли ташкилотга умид билан ёрдам сўраб мурожаат қилаётган миллионлаб одамларнинг муаммосидир“¹, — деб таъкидлади.

Ривожланиш мақсадларида глобал ҳамкорликни кучайтириш бўйича минтақада тинчлик ва барқарорликни таъминлаш, савдони, шу жумладан, минтақавий ва чегаралараро савдо ҳамда транспорт алоқаларини кенгайтириш, тўғридан тўғри чет эл инвестицияларини жалб этиш ҳамда сув ва энергетика заҳираларидан фойдаланишни оқилона йўлга қўйиш бўйича саъй-ҳаракатларни бирлаштириш орқали минтақадаги кўпчи мамлакатлар ва бошқа давлатлар билан ҳамкорликни таъминлаш вазифаси қўйилган. Ривожланиш мақсадларида глобал ҳамкорликни кучайтириш, замонавий инновацион технологиялар ва коммуникациялардан фойдаланиш имкониятларини таъминлаш муҳим ҳисобланади. Шу боисдан республикамизда мобил алоқа ва Интернет тармоғини кенгайтиришга алоҳида эътибор қаратилмоқда. Эндиликда Ўзбекистон мобил алоқанинг ривожланиш кўрсаткичи бўйича дунёда олдинги ўринда турган ўнта мамлакат қаторига киради. Мобил алоқа хизматидан фойдаланувчиларнинг умумий сони 2010 йилда 2000 йилга нисбатан 200 баробар ошиб, 19 миллиондан ортиқ абонентни ташкил этмоқда. 2000 йилда ҳар бир минг кишига 4 донадан кам мобил телефон тўғри келган бўлса, 2010 йилга келиб бу кўрсаткич 600 донадан ошиб кетди. Интернетдан фойдаланувчилар сонининг 100 кишидаги улуши 2000 йилдаги 0,001 кишидан 2009 йилда 7,9 кишига етди. 2010 йилда Интернет хизматидан фойдаланувчилар сони бир неча баробар кўпайди ва 7,4 млн кишидан ошди.

Мамлакатимизда иқтисодийни модернизация ва ислоҳ қилишни янада чуқурлаштириш асосида аҳолининг турмуш фаровонлигини ошириш, мингйиллик ривожланиш мақсадларига эришиш имкониятлари яратилди. Ўзбекистон Республикаси Президенти И.А. Каримов БМТ Бош Ассамблеясининг Мингйиллик ривожланиш мақсадларига бағишланган олий

¹ Каримов И.А. БМТ Саммитининг Мингйиллик ривожланиш мақсадларига бағишланган ялпи мажлисдаги нутқи. — Т., 2010 йил. — 20 сентябрь.

даражадаги ялпи мажлисида сўзлаган нутқида: „Ўзбекистон дунёнинг ривожланган давлатлари қаторига қўшилиш, сиёсий ва иқтисодий ислохотларни, мамлакатни модернизация қилишни давом эттириш ҳамда чуқурлаштириш, фуқаролик жамиятини шакллантириш ва шу асосда ўз фуқаролари учун муносиб турмуш шароитини яратишни ўзининг истиқболдаги муҳим вазифалари деб биледи. Сўзимнинг якунида шуни таъкидлашни истардимки, Ўзбекистон БМТ Бош котиби Пан Ги Мун таклиф этган Мингйиллик ривожланиш мақсадларига эришиш борасидаги Тараққиётни жадаллантиришга оид глобал ҳаракатлар режасини қўллаб-қувватлайди ва уни амалга оширишда фаол иштирок этади“, — деб таъкидлади.

Келтирилган рақамлар аҳоли фаровонлиги йилдан йилга ошиб, мамлакатимиз жаҳон ҳамжамиятидаги обрў-эътиборининг тобора юксалиб бораётганлигини, миллий ғоянинг Юрт тинчлиги, Ватан тараққиёти, Халқ фаровонлиги, Комил инсон, Ижтимоий бирдамлик, Ижтимоий тотувлик ва Диний бағрикенглик каби асосий принципларини рўёбга чиқаришда иқтисодий асос вазифасини ўтаётганлигини кўрсатади.

Ўтган йиллар давомида Юртимизни янгилаш ва модернизация қилиш йўлида биз қўлга киритган ва дунё тап олаётган мана шундай ютуқ ва марралар, ҳеч шубҳасиз, барчамизга, бутун халқимизга фахру ғурур бағишлани табиий эканлигини алоҳида қайд этиш ларкор.

Давлатимиз раҳбари Ислом Каримов томонидан қуйида белгилаб берилган вазифа, яъни: „Биз мамлакатимизда барқарор ривожланишда эркин иқтисодиётга асосланган очиқ ҳуқуқий демократик давлат қуриш ва инсон, унинг манфаатлари, ҳуқуқ ва эркинликлари сўзда эмас, амалда энг олий қадрият бўлган, жаҳонда ҳурмат-эътибор қозонган жамиятни шакллантиришга қаратилган узоқ ва машаққатли йўлнинг фақат бир қисмини босиб ўтганимизни ўзимизга яхши тасаввур этишимиз зарур“лигини тингловчи-талабалар эътиборига юқоридаги жадвалларда ёритилган маълумотлар орқали стказини лозим.

Президент Ислом Каримов раҳнамолигида ишлаб чиқилган ва бугун ҳаётга татбиқ этилаётган „Ўзбек модели“нинг

маъно-мақсади — давлат қурилиши ва конституциявий тузумни тубдан ўзгартириш ва янгилаш, иқтисодий ва маъмуриятдан холи этиш, унинг сиёсатдан устунлигини таъминлаш, давлатнинг бош ислоҳотчи вазифасини бажариши, яъни ислоҳотлар ташаббускори бўлиши ва уларни мувофиқлаштириб бориши, қонун устуворлигини таъминлаш, кучли ижтимоий сиёсат юритиш, ислоҳотларни босқичма-босқич ва изчил олиб бориш тамойилларига асосланадиган сиёсий, иқтисодий ва ижтимоий ислоҳотларни амалга оширишдан иборатдир¹.

Бирлашган Миллатлар Ташкилоти қароргоҳида БМТ Бош Ассамблеясининг қайтадан бошланган 66-сессиясининг расмий ҳужжати сифатида „Ўзбекистонда она ва бола саломатлигини муҳофаза қилишнинг миллий модели: Соғлом она — соғлом бола“ ахборот материали эълон қилинди. Унда 2011 йил 24—25 ноябрь кунлари мамлакатимизда бўлиб ўтган Тошкент халқаро симпозиуми ҳақидаги маълумотлар ўз ифодасини топган. Қўлланмаимизда „Жаҳон“ ахборот агентлигининг 2012 йилнинг 3 февралда эълон қилинган ушбу материални тўлиқ келтиришни жоиз деб топдик.

БМТнинг расмий ҳужжатида қайд этилишича, Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислон Каримовнинг ташаббуси билан ташкил этилган ушбу анжуман Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни сақлаш вазирлиги томонидан Жаҳон соғлиқни сақлаш ташкилоти (ЖССТ), БМТ Болалар жамғармаси (ЮНИСЕФ), БМТ Аҳолишунослик жамғармаси билан ҳамкорликда ўтказилди. Симпозиумда халқаро ташкилотларнинг раҳбарлари ва вакиллари, АҚШ, Хитой, Россия, Канада, Буюк Британия, Германия, Италия, Испания, Франция, Финляндия, Швейцария, Чехия, Дания, Жағубий Корей сингари жаҳоннинг қарийб қирқ мамлакати соғлиқни сақлаш вазирликларининг раҳбарлари, тиббиёт соҳасидаги таниқли олимлар, халқаро эксперт ва таҳлилчилардан иборат салкам 300 нафар мутахассис қатнашгани қайд этилган.

¹ Қаранг: *Каримов И.А.* Мамлакатимизда демократик ислоҳотларни янада чуқурлаштириш ва фуқаролик жамиятини ривожлантириш концепцияси. — Т.: „Ўзбекистон“ НМИУ, 2010. — 4-бег.

Илмий анжуманнинг асосий мақсади Ўзбекистонда мустақиллик йилларида аҳоли соғлиғини, жумладан, она ва бола саломатлигини муҳофаза қилиш ҳамда мустаҳкамлаш, соғлом авлодни вояга етказиш, бу борда ягона миллий тизимни яратиш, тиббиёт соҳасини тубдан ислоҳ қилиш йўлида амалга оширилган туб ислохотлар натижаларини чуқур таҳлил этишдан иборат бўлди.

Симпозиум доирасида „Замонавий босқичда Европа миғтақасида Мингйиллик ривожланиш мақсадларининг 4 ва 5-бандларига эришишнинг устувор йўналишлари“га бағишланган давра суҳбати, сателлит конференциялар, стакчи олим ва мутахассисларнинг намунали тиббиёт клиникалари ҳамда марказларида оналик ва болаликнинг долзарб масалалари бўйича мастер-класслари ташкил этилди“, дея таъкидланади.

Ўзбекистон Президентининг 2011 йил 24 ноябрдаги фармонида мувофиқ, Жаҳон соғлиқни сақлаш ташкилоти Бош директори Маргарет Чен ЖССТнинг соғлиқни сақлаш соҳасидаги фаолиятини ташкил этиш ва бирламчи тиббий-санитария ёрдамини ривожлантириш, хотин-қизлар ва болалар соғлиғини сақлашнинг Глобал стратегиясини амалга ошириш борасидаги улкан хизматлари учун I даражали „Соғлом авлод учун“ ордени билан мукофотланди.

Маргарет Чен Ўзбекистонда соғлиқни сақлаш соҳасига, шу жумладан, она ва бола саломатлигини муҳофаза этишга улкан эътибор қаратилаётгани, ушбу соҳа бош устувор йўналиш этиб белгилангани нафақат бугунги кун, балки келажак нуқтаи назаридан ҳам энг тўғри стратегия эканлигини алоҳида таъкидлади.

„БМТнинг 2000 йилда бўлиб ўтган Саммитида қабул қилинган Мингйиллик ривожланиш мақсадлари (МРМ) жаҳон ҳамжамияти учун инсонлар турмуш даражаси ва фаровонлигини яхшилаш бўйича қатор муҳим вазифаларни белгилаб берди“, — деди ўз чиқишида Жаҳон соғлиқни сақлаш ташкилотининг Европа миғтақаси бюроси директори Жужанна Якаб. Ҳужжатнинг 4 ва 5-бандларидаги мақсадларга эришиш бўйича кўрсаткичлар — болалар ўлимини камайтириш ҳамда оналар саломатлигини яхшилаш муҳим

омиллар ҳисобланади. Бу эса МРМ доирасида амалга ошириладиган фаолиятнинг самарадорлигидан далолатдир. Ўзбекистонда Президент Ислон Каримов ташаббуси билан бу борада улкан ишлар бажарилдики, ҳеч шубҳасиз, эришилган ютуқлар дунёнинг бошқа давлатлари учун намуна бўлиб хизмат қилади.

Симпозиумда сўзга чиққан иштирокчилар ўтган давр мобайнида Ўзбекистонда тиббий хизматнинг жаҳон андозалари даражасидаги ўзига хос миллий модели яратилганини таъкидладилар. Сифат жиҳатидан янги, энг юксак талабларга жавоб берадиган, шошилишчи тиббий ёрдам кўрсатиш ва турли йўналишларга ихтисослаштирилган марказларни қамраб олган тиббий муассасалар тармоғи ташкил этилди. Вилоятларда катталар ва болалар учун кўп тармоқли шифохоналар, янги туғуруқ мажмуалари барпо этилди, соғлиқни сақлаш тизимининг бирламчи бўғини, хусусан, қишлоқ врачлик пунктларининг базаси мустақамланди.

Ҳужжатда, шунингдек, Тошкент Халқаро симпозиумининг резолюцияси ҳам тақдим этилган бўлиб, унда симпозиум иши якунларига кўра, „Ўзбекистонда она ва бола саломатлигини муҳофаза қилишнинг миллий модели: „Соғлом она — соғлом бола“ дастури тараққиёт йўлида глобал мақсадларга эришишдаги энг самарали стратегиялардан бири сифатида тан олинганлиги ҳамда Ўзбекистонда оналар ва болалар соғлиғини муҳофаза этиш борасида эришилган салмоқли ютуқлар ўз эътирофини топганлиги таъкидланди.

Мазкур расмий ҳужжат Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Бош котиби номига тақдим қилинган бўлиб, у БМТ ҳузуридаги 192 давлатнинг миссиялари ўртасида олти тилда тарқатилди.

Шунингдек, Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг Нью-Йоркдаги қароргоҳида БМТ Бош Ассамблеясининг қайта бошланган 66-сессиясининг расмий ҳужжати сифатида „Ўзбекистон Республикасининг мустақиллик йилларидаги ижтимоий ва иқтисодий тараққиётининг асосий тенденциялари ва кўрсаткичлари ҳамда 2012—2015 йиллар учун прогнозлар“ номли ахборот материали тарқатилди.¹

¹ Халқ сўзи. — 2012. — 17 февраль.

Унда мустақиллик йилларида Ўзбекистон иқтисодий тараққиётининг суръатлари марказлашган режали тизимдан эркин ижтимоий йўналтирилган бозор иқтисодиётига ўтиш бўйича республикада ишлаб чиқилган „ўзбек модели“нинг самаралорлиги, тўғрилиги ва асосли эканлигини яққол намоён қилмоқда. Ушбу моделнинг ҳаётга татбиқ этилиши туфайли иқтисодий ва ижтимоий ислоҳотлар муваффақиятли тарзда ўтказилгани алоҳида таъкидланади.

„Мустақиллик даврида Ўзбекистонда янги ички маҳсулот ҳажми аҳоли харид қобилияти бўйича 3,4 марта — 27,1 миллиард АҚШ долларидан 92,3 миллиард долларга, саноат маҳсулотлари ҳажми эса 3 мартаба ошди. 2004 йилдан буён республика иқтисодиёти йилига 7—9 фоиз даражасидаги юқори ва барқарор иқтисодий ўсish суръатларини намоён этмоқда. Мустақиллик даврида янги ички маҳсулот таркибида саноатнинг ҳиссаси 17,6 фоиздан 24 фоизгача, хизматлар улуши эса 33,8 фоиздан 49 фоизгача ўсди. Автомобилсозлик, нефть ва газ кимёси, нефть-газ машинасозлиги, замонавий қурилиш материаллари саноати, темир йўл машинасозлиги, маиший электроника, фармацевтика, замонавий озиқ-овқат ва тўқимачилик саноати сингари саноатнинг янги соҳалари яратилди“, дейилади.

Шунингдек, республика қишлоқ хўжалиги тизимида чуқур иқтисодий ислоҳотларнинг амалга оширилиши дон мустақиллигига эриниш ва қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини ишлаб чиқариш ҳажмининг ортишига имкон бергани ҳам қайд этилди.

Ҳужжатда республика банк тизимининг тараққиётига алоҳида эътибор берилди. Яқиний кўрсаткичлар тижорат банкларининг кенг тармоғи яратилганидан, уларнинг капитали ва ресурс базаси ошгани, банк тизимининг сармоявий фаолиятдаги иштироки кенгайгани ҳамда аҳоли ишонғи ортиб бораётганидан далolat бералди. Ҳозирги вақтда барча кредитларнинг 75,2 фоизини янги корхоналар қуриш, мавжудларини модернизациялаш ва технологик жиҳатдан янгилашга қаратилган узоқ мудатли сармоялар ташкил қилади.

Мазкур ҳужжатда сармоявий сиёсат соҳасига ҳам эътибор қаратилган бўлиб, унда Ўзбекистон иқтисодиётига капитал қўйилмаларининг ҳажми 11,6 мартаба ошгани қайд

этилик, „АҚШ, Германия, Буюк Британия, Испания, Япония, Малайзия, Корея Республикаси, Хитой, Россия каби мамлакатларнинг йирик компаниялари, шунингдек, Осиё тараққиёт банки, Жаҳон банки, Ислом тараққиёт банки, Жанубий Корея, Япония, Хитой ва бир қатор араб давлатларининг инвестицион компаниялари юқори қўшимча қийматли юксак технология маҳсулотларини ишлаб чиқаришга оид сармоявий лойиҳаларни амалга ошириш бўйича асосий ҳамкорлар ҳисобланади“, дея таъкидланди.

Мустақиллик йилларида Ўзбекистоннинг изчил равишда жаҳон хўжалик муносабатлари тизимига кириб боргани ҳам қайд этилди. 2008 йилдаги жаҳон молиявий-иқтисодий инқирозига қарамай, мамлакат иқтисодиёти ташқи таъсирларга нисбатан барқарор эканлигини намён қилгани ҳолда, Инқирозга қарши чоралар дастурининг амалга оширилиши корхоналарни модернизациялаш ва уларнинг рақобатбардошлигини ошириш учун янги имкониятларни яратди. 20 йил давомида Ўзбекистоннинг ташқи савдо айланмаси 27,1 баравар, жумладан, экспорт 29,5 марта, импорт эса 24,2 марта ошди. Ташқи савдодаги ижобий сальдо 53 мартага кўпайиб, бу олтин валюта захираларининг кескин ортиши ва миллий валютанинг барқарорлигини таъминлади.

Бугун Ўзбекистон юқори қўшимча қийматли тайёр маҳсулотларни экспорт қилгани ҳолда, асосан, корхоналарни техникавий ва технологик модернизациялашга мўлжалланган юқори технология ва асбоб-ускуналарни импорт қилмоқда“.

Ўзбекистон иқтисодиётининг тараққиётида транспорт инфратузилмаси алоҳида аҳамият касб этиши ҳам ушбу ҳужжатда ўз ифодасини тошган. Ўзбекистон транспорт соҳаси ривожланишидаги энг йирик лойиҳалардан бири — Навоий шаҳрида янги халқаро аэропорт қурилиши ва „Навоий“ эркин индустриал-иқтисодий ҳудудининг яратилиши ҳисобланади. Юқоридагилар билан бирга, мазкур ҳужжат ижтимоий-иқтисодий тараққиёт ва аҳоли турмуш тарзининг барқарор ўсиши мисолида республикамиз ижтимоий соҳасида рўй бераётган сифат ўзгаришлари ҳақида ҳам маълумот беради.

„Кучли ижтимоий сиёсат, соғлиқни сақлаш тизимининг ислоҳ қилиниши натижасида сўнгги 20 йил давомида аҳолининг ўртача умр кўриши 67,2 ёшдан 73,1 ёшга ошди.

Мустақиллик даврида аҳоли жон бонига реал нул даромадлари 3,7 маротаба кўнайди. Мулк ва талбиркорлик фаолиятидан келадиган даромадлар ўсиши аҳоли даромадларининг умумий ҳажмида 47 фоизни ташкил қилди.

Кадрлар тайёрлаш миллий дастурини ҳаётга татбиқ этиш доирасида таълим тизими тубдан модернизация қилинди. 1,6 миллион ўринга эга бўлган 1,5 мингдан зиёд касб-ҳунар коллежлари ва академик лицейлар барпо этилиб, жиҳозланган ҳолда, иқтисодиёт соҳаларида талаб мавжуд мутахассисликлар бўйича юқори малакали кадрлар тайёрланмоқда.

Соғлиқни сақлаш тизимини ислоҳ қилиш жараёнида замонавий ташхис қўйини ва даволаш асбоб-ускуналари билан жиҳозланган 3000 дан ортиқ қишлоқ врачлик пунктлари барпо этилди. Лойиҳаларни молиялаштиришга Жаҳон банки, Осий тараққиёт банки, Ислон тараққиёт банки, хорижий мамлакатлар ҳукумат молиявий ташкилотларининг жами 335,1 миллион АҚШ долларида иборат имтиёзли ва узоқ мудатли кредитлари, сармоя ва грантлари жалб қилинди“, дея маълумот берилди хужжатда. Ўзбекистон Республикаси Президентги томонидан мамлакатимизда демократик ислохотларни янада чуқурлаштириш ва фуқаролик жамиятини ривожлаштириш концепциясида ишлаб чиқилган мамлакатни ислоҳ қилиш ва модернизациялашнинг стратегик йўналишларидан келиб чиққан ҳолда, Ўзбекистон иқтисодиётининг 2012–2015 йиллардаги тараққиётининг устувор йўналишлари ва прогноз параметрлари белгилаб олинган.

Хусусан, Ўзбекистон замонавий ривожланишининг стратегик устувор йўналишлари сифатида ўсувчан ва мувозанатли тараққиёт, чуқур тизимли ислохотларни давом эттириш, иқтисодиётнинг стакчи соҳаларини диверсификациялаш ва модернизациялаш, бизнес билан шуғулланиш учун янада қулай сармоявий муҳит ва ишбилармонлик шароитини шакллантириш, юқори кўшимча қийматли рақобатбардор замонавий технологик маҳсулотлар ишлаб чиқаришни ўзлаштириш ва, энг аввало, мавжуд хом ашё ресурслари чуқур қайта ишланиши ва иқтисодиётнинг бошқа устуликларидан фойдаланиш орқали экспортга йўналтирилган корхоналарни ривожлаштириш белгиланган.

Мамлакат иқтисодий тароққийетини таъминлашда 2012—2015 йиллар учун қабул қилинган ва бир-бири билан узвий боғланган тўрт йўналишдаги стратегик тароққийет дастурлари ҳаётга изчиллик билан татбиқ этилишига ўта муҳим ўрин берилган. Улар 77,4 миллиард АҚШ доллари миқдоридоги сармоялар ҳажмига эга бўлган саноат, инфра-тузилма, транспорт ва коммуникация қурилиши ҳамда молия банк соҳаси ислоҳ қилинишини қамраб олган.

Ҳужжатда, шунингдек, ялпи ички маҳсулот ҳажмининг 96 триллион 550 миллиард сўм (2011 йили 77 триллион 842 миллиард сўм) бўлиши кутилаётгани, ЯИМ таркибида саноат улушининг 24 фоиздан 28 фоизгача ўсиши, сервис инфратузилмасининг кенгайиши натижасида 2012—2015 йилларда транспорт ва маиший хизматлар ҳажми 2,5 марта ортиши башорат этилаётгани келтирилгани ҳолда, банк тизимини янада ислоҳ қилишнинг устувор йўналишлари белгилаб олингани ҳам ўз аксини топган.

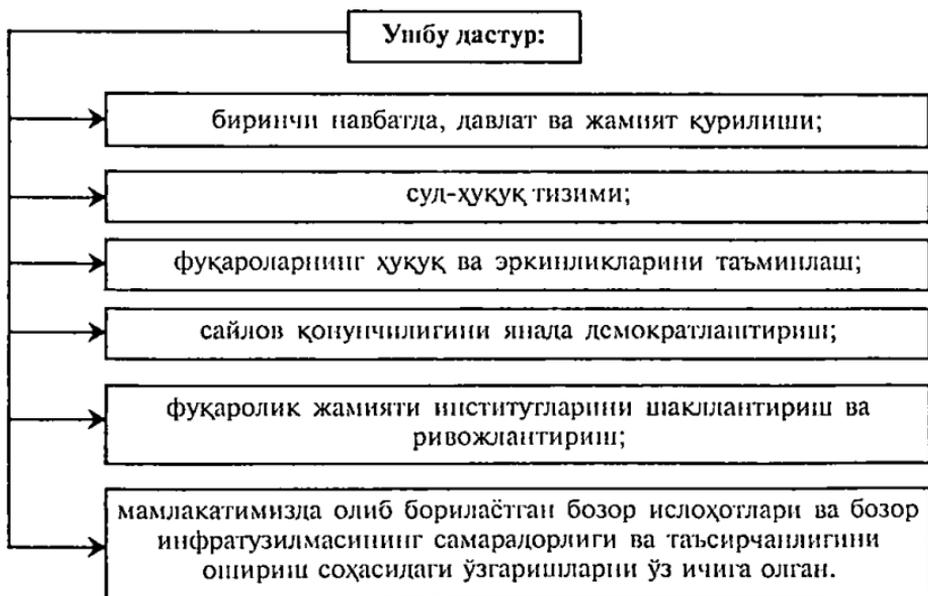
Ҳужжат якунида „Кенг қўламли иқтисодий ислоҳотларнинг давом эттирилиши, қўйилган мақсадларга эришиш учун ресурслар ва имкониятларнинг сафарбар қилиниши кўрилаётган чора-тадбирларнинг изчилиги ҳамда тадрижийлигини таъминлайди, бу эса узоқ муддатли мақсадга — иқтисодий тароққийетган демократик давлатлар сафига қўшилиши ҳамда жаҳон ҳамжамиятида муносиб ўринни эгаллашига имкон беради“, дея алоҳида таъкидланади.

3. ПРЕЗИДЕНТ ИСЛОМ КАРИМОВ „МАМЛАКАТИМИЗДА ДЕМОКРАТИК ИСЛОҲОТЛАРНИ ЯНАДА ЧУҚУРЛАШТИРИШ ВА ФУҚАРОЛИК ЖАМИЯТИНИ РИВОЖЛАШТИРИШ КОНЦЕПЦИЯСИ“ ҲАҚИДА

Давлатимиз раҳбари Ислам Каримовнинг биз ўрганаётган маърузасидаги: „2010 йил 12 ноябрида Олий Мажлисимиз — Парламентимиз томонидан қабул қилинган мамлакатимизда демократик ислоҳотларни янада чуқурлаштириш ва фуқаролик жамиятини ривожлаштириш концепцияси моҳият эътибори билан Ўзбекистонимиз яқин ва узоқ истиқболда ўз олдига қўяётган юксак мақсадларга эришишнинг амалий стратегияси сифатида хизмат қилаётганини мамнуният билан таъкидлаш ўринлидир“, — деган фикрларига эътибор қаратиш зарурдир. Сабаби, маърузала қуйидагилар тўғрисида сўз юритилган:

- аввало конституциявий ислоҳотларни давом эттириш;
- мамлакатимизда амалга оширилаётган ўзгаришларнинг қонунчилик, ҳуқуқий ва норматив базасини чуқурлаштириш ҳамда кенгайтиришнинг ҳар томонлама пухта ўйланган дастурини амалда жорий этиш назарда тутилган.

4-чизма.

Ўқув машғулотида маърузада баён этилган ва эътиборга молик яна бир муҳим жиҳат — „Мамлакатни демократлаштириш ва модернизация қилиш бўйича концепцияда ўз ифодасини топган ислоҳотлар бир-икки йилга эмас, балки ўнлаб йилларга мўлжалланган ҳал қилувчи муҳим вазифа“¹ эканини чуқур англаш ва тингловчи-талабалар онгига чуқур сингдириш масаласига эътибор қаратиш лозим. Чунки давлатимиз раҳбари раҳнамолигида ишлаб чиқилган ушбу дастур ўз маъно-мазмунини билан бугунги кунда олдимизда турган энг юксак мақсад бўлмиш:

— мамлакатимизни ривожланган демократик давлатлар қаторига кўтариш;

— халқимиз учун муносиб турмуш шароити яратишга қаратилган эзу ишларни ўзида мужассам этиб, жамиятимиз учун давр синовидан ўтган яккаю ягона тўғри йўл, деб қабул қилишимиз зарурлигидир.

Юқорида қайд этилган ана шундай буюк мақсад ва вазифаларни олдимизга қўяр экан, Юртбошимиз Ислом Каримов „бугунги куннинг энг муҳим ва долзарб вазифаси — Концепцияда ва уни амалга ошириш стратегиясида ўз ифодасини топган олижаноб мақсадлар барча-барча юртдошларимиз учун ҳаёт мазмуни ва амалий интилишларга айланиб бориши“га даъват этади. Шу ўринда Президентимиз Ислом Каримовнинг мамлакатимизда демократик ислоҳотларни янада чуқурлаштириш ва фуқаролик жамиятини ривожлантириш концепциясида белгиланган вазифаларга тўхталамиз.

Бу вазифалар мураккаб, шу боис уларга масъулият билан ёндашиш талаб этилади. Булар:

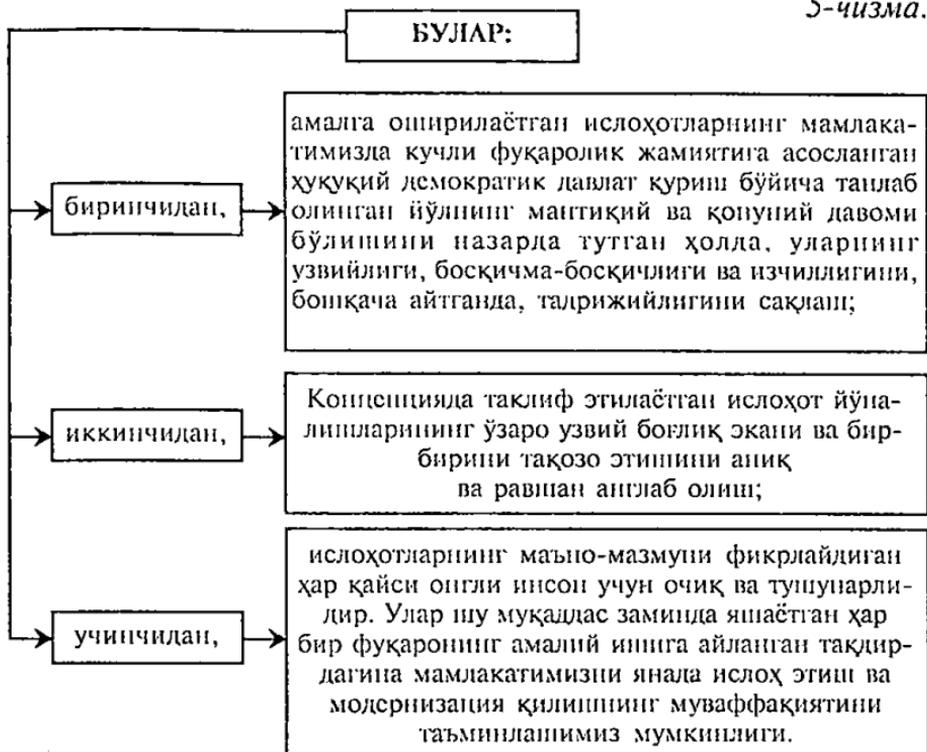
— мамлакатни модернизация қилиш ва демократлаштириш бўйича бошланган ислоҳотларни янада чуқурлаштириш ва кенгайтириш;

— ўз олдимизга қўйилган юксак тараққиёт марраларига эришиш бўйича Концепцияда белгилаб берилган, аниқ мақсадга йўналтирилган йўл-йўриқ ва кўрсатмаларни амалга оширишнинг комплекс дастурини, бошқача айтганда, шу йўналишдаги стратегияни ишлаб чиқиш ва босқичма-босқич жорий этиш.

¹ Каримов И.А. Бизнесинг йўлимиз — демократик ислоҳотларни чуқурлаштириш ва модернизация жараёнини изчил давом эттириш йўлидир. Т.: „Ўзбекистон“ НМИУ, 2012. — 10—11-бетлар.

Мамлакатимизда Концепцияда белгиланган аниқ мақсадли кўрсатмалар амалга оширилишининг комплекс дастури (стратегияси)ни ишлаб чиқиш, босқичма-босқич жорий этишда қўйидаги асосий принципларга эътибор қаратилмоқда.

5-чизма.

Хулоса ўрнида Концепциянинг давлатимиз учун аҳамияти ҳақида гапирганда, биринчи гада, бу ҳужжатнинг салмоғи, қудрати борасида гапирини ўринли. *Авваламбор*, „Мамлакатимизда демократик ислохотларни янада чуқурлаштириш ва фуқаролик жамиятини ривожлантириш концепцияси“ стратегик мазмун-моҳиятга эга ҳужжат ҳисобланади. Чунки Президентимиз томонидан қонунийлик ташаббуси билан тақдим этилган Концепцияда Ватанимиз равақини таъминловчи энг мақбул тараққиёт йўналиши белгилаб берилган. Концепциядан ўрин олган мақсадларга эришини истиқболимиз учун ҳал қилувчи аҳамиятга эга.

Иккинчидан, мазкур Концепция давлатимизнинг инновацион салоҳиятини ўзида ифода этганлиги эътиборга

лойиқ. Чунки, бу стратегик аҳамиятга эга ҳужжат, бугунги кун эмас, Президентимиз таъбири билан айтганда, эртанги кун талабларидан келиб чиққан ҳолда ишлаб чиқилган. Шу боис Концепция барчамизга давр ўзгаришларидан орқада қолмаслик, замонага мос ривожланиш, тобора ошиб бораётган ҳаёт талабларига жавоб бериш имконини яратади. Энг муҳими Концепциядан ўрин олган илмий қоида (ғоя)лар муттасил ва шиддат билан янгиланаётган дунёда ўз муносиб ўрнимиз ва қисфамизни сақлаб қолган ҳолда мамлакатимиз мавқеини янада мустаҳкамлашга пухта замин яратади.

Учинчидан, Концепция бошқарувга тизимли, комплекс ёндашувни талаб этади. Фаолиятимизни мувофиқлаштиришга хизмат қилишини алоҳида қайд этиш лозим.

Тўртинчидан, Концепцияда мамлакатимиз фуқароларининг, айниқса, ёшларнинг бор куч-қудратини сарфлашга арзийдиган замонавий Ўзбекистоннинг мақсад муддаолари илгари сурилган. Концепцияда белгилаб берилган стратегия муваффақияти ва унинг халқимиз орасида кенг қўллаб қувватланиши, халқнинг янгиланиш жараёнларига нечоғлиқ жалб қилинганлик даражаси билан узвий боғлиқдир.

Шу ўринда давлатимиз раҳбари Ислом Каримовнинг қуйидаги даъватини келтириш ўринли: „Мен сизларга мурожаатим, даъватим шуки, бугунги кунда амалга оширилаётган ислоҳот ва янгилинишлар жараёни бутун жамиятимиз, саховатли заминимизда яшаётган ҳар қайси инсонни амалий ишларга сафарбар этадиган умумий мақсадга айланиши учун барча имкониятларни ишга солайлик, эл-юртимиз манфаати, опа-Ватанимизнинг равнақи ва келажаги учун бир ёқадан бош чиқариб меҳнат қилайлик“¹.

¹ Қаранг: *Каримов И.А.* Мамлакатимизда демократик ислоҳотларни янада чуқурлаштириш ва фуқаролик жамиятини ривожлантириш концепцияси. — Т.: „Ўзбекистон“ НМИУ, 2010. — 54-бет.

4. ҲУҚУҚИЙ МАДАНИЯТНИ ЮКСАЛТИРИШ ВА ХАВФСИЗЛИК ҲАҚИДА

Юртбошимиз Ислом Каримовнинг саховатли Ўзбекистон заминида яшаётган ҳар қайси фуқаро:

— мамлакатимизда олиб борилаётган ва кўзда тути-
лаётган барча ислохотлар, авваламбор, унинг манфаати,
унинг оиласи ва фарзандлари учун;

— шу юртнинг фаровонлиги ва тараққиёти учун амалга
оширилаётганини аниқ-равшан англаб стиши зарур.

Бунинг учун:

— ҳаммамиз ўз устимизда ишлашимиз, аввало, ҳуқуқий
маданият, ҳуқуқий онгимизни юксалтиришимиз;

— сиёсий фаоллигимиз ва фуқаролик масъулиятимизни
оширишни бугунги кунда олдимизда турган энг муҳим
вазифалардан бири сифатида қабул қилишимиз даркор.

Чунки Президентимиз Ислом Каримовнинг: *„Онги,
тафаккури, эътиқоди мустаҳкам бўлган, ўз мустақил фикри
билан яшаётган одамни чалғитиб ҳам, кимлардир хоҳлаган
томонга оғдириб ҳам бўлмайди“*, — деган пурмаъно фикрлари
ҳар биримиз учун вазифа сифатида белгиланиб, барча таълим
муассасаларида ёшларимиз онгига сингдирилиши кечиктириб
бўлмайдиган вазифа деб қаралиши зарур.

Юртбошимизнинг маърузадаги: *„Бу ҳақиқатни барча-
миз, аввало, бугун ҳаётга кириб келаётган ёшларимиз яхши
англаб олганига ишонаман. Қолаверса, бундай қараш, бундай
ёндашув билан яшаш биз барно этаётган ҳуқуқий давлатнинг
энг муҳим таркибий қисми, жамиятимизни ўзгартириш ва
янгилашнинг асосий шартидир“*, — деган қатъий фикри
барчамиз учун дастуруламал бўлиши шарт.

Президент маърузасида яна: *„Бугунги кунда ушбу
йўналишда давлат ва жамоат ташкилотлари, ноҳукумат
тузилмалар томонидан, маърифат идоралари, мактабларимиз,
мамлакатимизнинг барча таълим муассасалари тарафидан
кўп ишлар қилинаётганлигини эътироф этган ҳолда шуни ҳам
тан олиш керакки, бу ишларнинг миқёси, савияси, сифати*

ва энг асосийси, самарадорлиги замон талабларига тўлиқ жавоб бермайди“, — деган тапқидий фикрни билдирди.

Бу масаланинг яна бир аҳамиятли жиҳати борки, унга Президентимиз алоҳида тўхталиб, қуйидаги муҳим муаммоларни алоҳида қайд этди¹. Булар:

— ҳеч кимга сир эмас, бугунги кунда мустақилликка, мана шу ёруғ кунларга эришиш йўлида кечирган синов ва машаққатларни, истиқлолимизнинг маъно-мазмунини сохталаштиришга қаратилган турли ҳаракатлар тобора ортиб бораётганини кўриш, кузатиш қийин эмаслиги;

— аввало, собиқ Иттифоқ давридаги эски мустабид тузумни кўрмаган, бу ҳақда старли маълумотга эга бўлмаган ёшларга нисбатан турли сохта талқин ва уйдирмаларни қўллаб, уларнинг онгида кечаги совет даврини қўмсаш туйғуси ва кайфиятини уйғотишга қаратилган уринишлар намён бўлаётганлиги;

— бундай ҳаракатларда совет империяси бўлиши собиқ Иттифоқнинг пароканда бўлишини табиий-қонуний ва мантиқий ҳол деб баҳоламаслик, бунинг сабабини, авваламбор, бу тизимнинг сиёсий, иқтисодий, мафкуравий асосларини ноқобил деб кўрмаслик ҳолатлари яққол кўзга ташланаётганлиги.

Бу борала давлатимиз раҳбари Ислом Каримов яна бир масалага урғу беришимиз зарурлигини таъкидлайди, бу: — бугунги замоннинг талаблари, тараққиёт суръатларини янада тезлаштириш вазифалари;

— биринчи навбатда, ҳали ҳануз давом этаётган жаҳон молиявий-иқтисодий инқирозини енгиш зарурати интеграциялашув жараёнларини янада кенгайтириш каби ўткир масалаларни кун тартибига қўяётганини яхшироқ англаш;

— давлатлар ўртасидаги савдо-иқтисодий ва инвестицион алоқалар, товар алманиш йўлидаги чегара ва божхона тўсиқларини олиб ташлаш ҳозирги кунда нақадар долзарб аҳамиятга эгаллигини тасаввур қилиш.

Шу муносабат билан Ислом Каримов: „Бир муҳим нарсада доим сезгир бўлишимиз даркор. Яъни, интеграциялашув жараёнларини кўзлаб, шу мақсадда турли давлатлараро бирлашмаларни ташкил қилиш бўйича сўз юритганда, айтиш керакки, бундай бирлашмалар вақти келганда тобора сиёсий

¹ Каримов И.А. Бизнинг йўлимиз — демократик ислохотларни чуқурлаштириш ва модернизация жараёнларини изчил давом этгириш йўлидир. Т.: „Ўзбекистон“ НМИУ, 2012. — 12—13-бетлар.

тус олиб бориши ва бундай ҳолат бирлашма аъзоларининг бошқа хорижий мамлакатлар билан алоқалари ва ҳамкорлигига салбий таъсир ўтказиши мумкин“лигини алоҳида уқтирди.

Давлатимиз раҳбари мамлакатимиз тараққиётининг ҳозирги босқичида яқин ва ўрта истиқболга мўлжалланган, иқтисодийимиз ва унинг стақчи тармоқларини тубдан модернизация ва диверсификация қилишга қаратилган замонавий юксак технологиялар ва инновацияларни жалб этиш дастурини амалга оширинг энг муҳим устувор йўналиш, деб белгилагани, энг аввало, мамлакатимиз иқтисодий мустақиллигини мустаҳкамлаш мақсадини кўзлайди. Бу эса Ўзбекистоннинг ҳам иқтисодий, ҳам ижтимоий хавфсизлигини таъминлашнинг молдий асоси бўлиб хизмат қилади.

Маърузада биз учун яна гоътла муҳим бўлган бу масалани ҳал этиш мақсадида ҳамкорлик қилишга тайёр турган барча шерикларимиз билан, уларнинг қасрда жойлашганидан қатъи назар, алоқаларимизни янада ривожлантириш ва мустаҳкамлаш айнан шу мақсадга йўналтирилиши кераклигига ҳам алоҳида урғу берилган. Унда: *„Бунинг учун биз бугун олиб бораётган, мамлакатимизда энг қулай инвестицион иқлимни ташкил қилишга, манфаатдор томонларга узоқ муддатли ва ишончли имтиёз ҳамда преференциялар беришга қаратилган сиёсатни давом эттиришга тайёрмиз. Бундай сиёсатни амалга ошириш учун кимнингдир рухсатини олиш эмас, аввало, Ўзбекистонимиз манфаатини кўзда тутишимиз талаб қилинади“*, — деб қатъий уқтирилди.

Давлатимиз раҳбари ватандошларимизга қарата юқорида зикр этилган фикрларни умумлаштириб: *„Тарихни асло орқага қайтариб бўлмайди. Бизнинг халқимиз, кейинги йигирма йил давомида вояга етган навқирон авлодимиз ҳозирги вақтда эртанги келажакимизга катта ишонч билан қарамоқда ва ўз ташлаб олган йўлидан ҳеч қачон — мен такрор айтаман — ҳеч қачон ортга қайтмайди“¹*, — дея ишонч билдирди. Юртдошимизнинг халқимизнинг эртанги порлоқ кунга ишончини уйғотувчи бундай фикрларини ҳар бир юртдошимиз эътиборига стақзини барча устоз ва мураббийларнинг касбий ва фуқаролик бурчидир.

¹ Каримов И.А. Бизнинг йўлимиз — демократик ислохотларни чуқурлаштириш ва модернизация жараётларини изчил давом эттириш йўлидир. Т.: „Ўзбекистон“ НМИУ, 2012. — 12—13-бетлар.

Энг муҳими, барчамиз ёшларнинг диққатини давлатимиз раҳбари Ислам Каримовнинг: „Шуни унутмаслигимиз лозимки, биз XXI асрда, интеллектуал кадриятлар устувор бўлган асрда, глобаллашув жараёнлари шиддатли тус олаётган ва жаҳон бозорида рақобат тобора кучайиб бораётган асрда яшамоқдамиз“ ёки „Бир ҳақиқатни ҳеч қачон эсимиздан чиқармаслигимиз даркор. Бундай замонда, бундай шароитда эришилган ютуқларга маҳлиё бўлмасдан, ҳаволанишга берилмасдан, тез ўзгариб бораётган дунё билан ҳамқадам бўлиб яшаш, вужудга келган вазиятни ҳушёр ақл-идрок билан баҳолаш, юз бериши мумкин бўлган хавф-хатарларнинг олдини олишга қодир бўлган мамлакатгина муваффақият қозониши мумкин“, — деган фикрларига қаратиб, белгиланган ҳар қайси вазифани слайдлар ва кўرғазмали воситалар билан ёритиш ҳамда тушунтиришга тайёргарлик кўришимиз керак.

5. „2011 йили — кичик бизнес ва хусусий талбиркорлик йили“нинг ватаи тараққиётидаги аҳамияти

Президентимиз бундан рошн-роса бир йил олдин, Конституциямизнинг 18 йиллигига бағишланган таптанали маросимдаги маърузасида мамлакатимиздаги ўзи асос солган хайрли ағъанани давом эттириб, 2011 йилга „Кичик бизнес ва хусусий талбиркорлик йили“ деб ном беришга қарор қилинганини эълон қилди ва ушбу мавзуга алоҳида тўхталди. Бу борада Президент Ислом Каримов куйидагиларни таъкидлади:

— биз таплаган ва мақсад қилиб қўйган замонавий демократик давлат қуриш, халқимизнинг ҳаёт даражасини муносиб босқичга кўтариш;

— бозор муносабатларига асосланган эркин иқтисодиётга ўтиш учун хусусий мулк устуворлигини тан олиш ҳисобидан тараққий топаётган мамлакатлар тажрибасини инобатга олган ҳолда, кичик бизнес ва хусусий талбиркорликка кенг йўл очиб бериш, дарҳақиқат, юқорида зикр этилган мақсадларга эришишнинг узвий бир қисмидир.

15-жадвал

Кичик бизнес ва хусусий талбиркорликнинг ривожланиш суръатлари

	2000 йил	2005 йил	2010 йил	2011 йил
Кичик бизнес ва хусусий талбиркорликнинг улуши, фоиз				
ЯИМда	31,0	38,2	52,5	54,0
Сапоатда	12,9	10,0	21,1	—
Иш билан банд бўлганларнинг умумий сонига	49,7	64,8	74,3	74,3
Экспортда	10,2	6,0	13,6	16,3

Манба: Ўзбекистон Республикаси Давлат статистика қўмитаси.

Президентимиз Ислом Каримов маърузасига асосланиб, шунини таъкидлаш лозимки, Конституциямизда муҳрлаб кўйилган мақсад, принцип ва қоидаларни амалга ошириш учун кичик бизнес ва хусусий тadbиркорлик соҳасини изчил ривожлантириш биз мустақилликка эришган дастлабки даврдан бошлаб давлатимизнинг устувор вазифаси даражасига кўтарилгани айтиш мумкин ва умумий мақсадлардан келиб чиқилганининг исботидир.

Шу ўринда МДХ мамлакатлари орасида биринчилардан бўлиб хусусий мулкнинг ҳуқуқий мақоми, мулк субъектларининг ваколати ва бурчлари қонуний мустақамланганлиги, 1991 йилнинг февраль ойида эса Ўзбекистон Республикасида „Tadbиркорлик тўғрисида“ги қонуннинг қабул қилиниши, шу тариқа тadbиркорлик фаолиятининг ташкилий-ҳуқуқий жиҳатлари, бошқа хўжалик субъектлари билан ўзаро тенг ҳуқуқли муносабатларининг асоси яратилганини эслаш жоиздир.

Давлатимиз раҳбари Ислом Каримовнинг 2011 йилни „Кичик бизнес ва хусусий тadbиркорлик“ йили деб эълон қилишидан мақсад — кичик бизнес ва хусусий тadbиркорликни ривожлантириш орқали жамиятимизнинг иқтисодий негизини ташкил этадиган мулк масаласини ҳал этишга эътиборни кучайтириш эди. Сабаби, жамиятда мулк инсонларни иқтисодий ва сиёсий фаолликка ундайди. Мулки бор одам барқарорликка, тинчликка интилади. Мулки йўқ одам аламзада бўлиб, ҳеч нарчасини йўқотишдан қўрқмайди. Шу боис ҳам жамиятда ўрта мулкдорлар синфи сони қанчалик кўнайса, мамлакатимизда қурилаётган миллий давлатчилигимизнинг иқтисодий ва сиёсий негизлари шунчалик мустақамланади.

Шу ўринда профессор-ўқитувчилар тингловчи-талабалар билан ҳамкорликдаги ўқув машғулотларида давлатимиз раҳбари томонидан алоҳида уқтирилган: *„Бундай сиёсатни, чуқур ўйланган ва узоқни кўзлаган дастурларни амалга ошириш натижасида:*

— *бу соҳа юртимизда нафақат қайтадан шаклланиши, балки унинг мустақам пойдевори яратилгани;*

— *энг муҳими, кичик бизнес ва хусусий тadbиркорлик мамлакатимиз ялли ички маҳсулоти таркибида ҳал қилувчи*

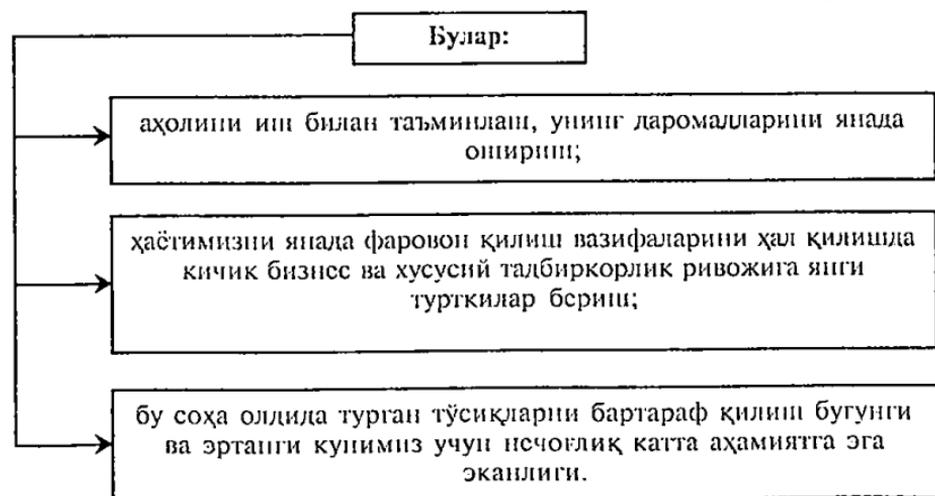
тармоққа, ижтимоий фаол аҳолимизнинг катта қисмини қамраб олган соҳага айлангани;

— ҳозирги вақтда иш билан банд аҳолимизнинг 74 фоиздан ортиғи айнан шу соҳада меҳнат қилаётганидир“, деган фикрларига урғу беришлари лозим.

Президент Ислам Каримов маърузада яна бир неча муҳим жиҳатлар: бугунги кунда дунё иқтисодиёти ва халқаро бозор талаблари тез суръатлар билан ўзгариб бораётгани, уч йил олдин (2008) бошланган жаҳон молиявий-иқтисодий инқирози, кўзга кўринган кўпгина экспертларнинг прогнозлари бўйича яна давом этиши, янги тўфон ва зарбалар юз бериши мумкинлигини инобатга оладиган бўлсак, бундай синовларнинг олдини олиш мақсадида кичик бизнес ва хусусий талбиркорлик ривожига янада катта эътибор бераётганимизнинг сабаби яққол аён бўлиши аниқ далил-фактлар билан тунгутириб берилган.

Дарҳақиқат, жаҳон бозорида рақобат ғоят кескинлашиб, авжига чиқаётгани ва тобора шифқатсиз тус олаётганини бугун замоннинг ўзи тасдиқлаб турибди. Кичик бизнес ва хусусий талбиркорликнинг ижтимоий ҳаётимизда янада кенг ўрин эгаллаши, бу соҳа учун янги имконият, имтиёз ва преференциялар яратиб бериш ва унинг ривожини янги босқичга кўтариш масалалари мутлақо ўзгача маъно-мазмун топаётганини маъруза ва мунозара манжулотларида алоҳида таъкидланг лозим.

6-чизма

Республикамизда сўнги йилларда кичик бизнеснинг роли ва аҳамиятини инобатга олган ҳолда, уни қўллаб-қувватлаш ва янада ривожлантиришни рағбатлантириш бўйича аниқ чора-тадбирлар изчиллик билан амалга ошириб борилмоқдаки, булар мамлакатимизда 2009—2012 йилларга мўлжалланган „Инқирозга қарши дастур“ ҳамда 2009 йил 29 июлда қабул қилган „Оилавий тадбиркорликни ҳамда хунармандчилик фаолиятини ривожлантириш ва кенгайтириш чора-тадбирлари тўғрисида“ги 216-сонли қарордир.

Президентимиз Ислом Каримовнинг Олий Мажлис палаталарининг 2010 йил 12 ноябрда бўлиб ўтган қўшма мажлисидаги „Мамлакатимизда демократик ислохотларни янада чуқурлаштириш ва фуқаролик жамиятини ривожлантириш концепцияси“ номли маърузасида таъкидланганидек, мамлакатимизда бизнесни ташкил қилишнинг ушбу шакли бизнесни юритишда юзага келган миллий анъаналаримизга, хўжалик юритиш фаолиятининг мавжуд ҳолатига тўла мос келади.

Оилавий бизнесни кенгайтириш Ўзбекистонда кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни ривожлантиришнинг муҳим йўналишларидан биридир. Бугунги кунда миллий иқтисодиётимизда ушбу тармоқнинг роли мунтазам ортиб бормоқда. Оилавий бизнес муҳим даромад манбаига айланмоқда.

Ўқув қўлланмамизда 2011 йилнинг 2 апрелида „Халқ сўзи“ газетасида эълон қилинган „Ижтимоий фикр“ жамоатчилиги фикрини ўрганиш маркази томонидан аҳоли ўртасида оилавий бизнеснинг бугунги аҳволи ва уни ривожлантириш истиқболларини аниқлашга бағишлаб ўтказилган сўров натижаларини келтиришни лозим топдик. Унда юртимизнинг барча ҳудудларидан бўлган турли аҳоли қатламлари вакиллари иштирок этди.

Сўров қатнашчилари кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик соҳаси ўз ривожланиш жараёнида жамиятимизда ижтимоий ҳамда сиёсий барқарорликнинг муҳим кафолатларидан бири бўлиб хизмат қилаётганини қайд этдилар.

Мамлакатимизда 2011 йилнинг „Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик йили“ деб эълон қилиниши муносабати

билан тегишли Давлат дастури қабул қилинди. Унда амалдаги меъсрий-ҳуқуқий базани тапқидий баҳолаш ва такомиллаштириш, ушбу соҳадаги ислоҳотларни изчил ривожлантириш ва жадаллантириш бўйича замон талабларига жавоб берадиган янги қонун ҳужжатларини қабул қилиш муҳим вазифалар сирасига киритилган.

Ўзбекистонда халқимизнинг энг яхши миллий анъаналарини қайта тиклаш, жумладан, одамларнинг ҳунармандчилик ва хусусий бизнес юритиш кўникмаларини ривожлантириш учун барча шарт-шароит яратилган. Бу борада оилавий бизнес ижтимоий ишлаб чиқаришнинг ана шу кўникмаларини қўллаш ва ривожлантиришга ҳар томонлама кўмаклашадиган самарали ташкилий-ҳуқуқий шакл бўлиб хизмат қилиши мумкин.

Сўров давомида бугун мамлакатимизда ҳар тўрт оиладан бири оилавий бизнес билан шуғулланаётгани аниқланди. Ҳар уч оиладан бири қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари етиштирмоқда, ҳар олти оиладан бири савдо соҳасида меҳнат қилмоқда, ҳар саккиз оиладан бири ҳунармандчилик ҳамда кундалик эҳтиёж товарлари ишлаб чиқариш билан шуғулланаётир. Сўров маълумотларига кўра, оилаларнинг 6,5 фоизи транспорт хизматларини кўрсатиш соҳасида меҳнат қилмоқда. Оилавий бизнес тиббий, таълим, ҳуқуқий ва бошқа турдаги хизмат кўрсатиш соҳаларида ҳам ривожланмоқда.

Ижтимоий тадқиқот қатнашчилари ўз оилавий бизнесини амалга оширишга ёрдам бераётган мавжуд шарт-шароит ва қоидаларни ижобий баҳолайди. Сўралганларнинг 41,3 фоизи бу қоидалар оилавий бизнесни самарали ривожлантириш имконини бераётганини қайд этди.

Тадқиқот натижалари Ўзбекистонда оилавий бизнес катта истиқболга эга эканини тасдиқлади. Айни пайтда иштирокчиларнинг 53,8 фоизи иқтисодий реал секторининг ушбу соҳасини кенгайтириш учун *оилавий бизнес ҳуқуқларини ҳимоя қилиш билан боғлиқ муайян қийинчиликларни бартараф этиш зарур*, деб ҳисоблайди. Президентимиз ҳам „Мамлакатимизда демократик ислоҳотларни янада чуқурлаштириш ва фуқаролик жамиятини ривожлантириш концепцияси“да бу масалага алоҳида эътибор қаратган.

Сўров натижаларига кўра, мамлакатимизнинг барча

хулудларида яшайтган оилаларнинг учдан бир қисми келажакда ўз оилавий бизнесини йўлга қўйишни истайди. Уларнинг орасида қишлоқ аҳли шаҳарликларга қараганда 1,2 марта кўп. Сўров қатнашчиларининг аксарияти оилавий бизнесини *умумий овқатланиш, ҳунармандчилик, савдо, қишлоқ хўжалиги, жумладан, чорвачилик маҳсулотларини етиштириш, хизмат кўрсатиш, тикувчилик* ва бошқа соҳаларда ташкил этиш истагини билдирган.

Фуқароларимизнинг фикрича, давлатимиз раҳбари томонидан ишлаб чиқилган Концепцияга мувофиқ, оилавий бизнесни ташкил қилишнинг қонунийлик базасини яратиш ҳуқуқий кафолатларни янада мустаҳкамлаш имконини берали ва ушбу соҳани жадал ривожлантириш шароитларини шакллантиради. Шунингдек, жойларда расмийлик ҳолатларига барҳам беришга кўмаклашади.

Мухтасар айтганда, „*Оилавий бизнес — ривожланишнинг янги босқичи*“ мавзуида ўтказилган сўров мамлакатимиз аҳолиси Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримовнинг қонунийлик ташаббусларини тўлиқ қўллаб-қувватлашини кўрсатди. Чунинчи, сўров натижаларига кўра, фуқароларнинг аксарияти (92,9 фоиз) „Мамлакатимизда демократик ислохотларни янада чуқурлаштириш ва фуқаролик жамиятини ривожлантириш концепцияси“да қайл этилган бизнеснинг янги шакли — оилавий бизнеснинг ташкилий-ҳуқуқий базасини қонуний белгилаш зарурлиги тўғрисидаги қоида миллий иқтисодиётимиз ва аҳоли фаровонлигини жадал юксалтиришда ўта муҳим аҳамиятга эга, деб ҳисоблайди.

Давлатимиз раҳбари Ислом Каримов 2011 йилда мамлакатимизда амалга оширилган ишларга қисқача тўхталди, бу масалада икки йўналишга эътибор қаратиш зарурлиги маърузанинг „муҳим нуқталари“ ҳисобланали. Булар — кичик бизнес ва хусусий талбиркорлик тараққиётида суръат ва самарадорликни янада ошириш мақсадида қабул қилинган қонулар, фармон ва қарорлар асосида (*Қаранг: 1-илова*) берилган янги имтиёз ва преференциялар, яратилган қулайликлар, бу йўналишнинг янги босқичга кўтариш бўйича қилинган амалий ишлардир. Ана шундай талбирлар туфайли қуйидаги натижаларга эришилди. Булар:

— аввало, кичик бизнес субъектларини улар давлат рўйхатига олинган пайтдан бошлаб дастлабки режали солиқ текширувларидан ўтказмаслик муддатининг 2 йилдан 3 йилга узайтирилгани, барқарор ўсин суръатлари ва рентабелликни таъминлаган субъектларни текширишдан ўтказиш мутлақо тақиқлангани;

— давлат ва назорат органларининг тadbиркорлик субъектлари молия-хўжалик фаолиятига аралашувини кескин қисқартириш масаласи йил давомида доимий эътиборда бўлганлиги;

— кичик бизнес ва хусусий тadbиркорлик субъектлари учун ягона солиқ тўлови ставкаси 7 фоиздан 6 фоизга туширилгани, янги ташкил этилаётган кичик корхоналарни рўйхатдан ўтказиш пайтидаги ва ундан кейинги тартиб-қоидаларни янада соддалантириш бўйича амалга оширилган чора-тadbирлар;

— бугунги кунда ўз хусусий ишини очмоқчи бўлган тadbиркорлар икки кун давомида тегишли рухсат олиш имкониятига эга бўлиб, бу муддат ривожланган давлатлардаги мавжуд мезонларга ҳар томонлама мос келганлиги;

— тегишли ташкилотга бориб, эшикма-эшик юришга бутунлай барҳам берилиб, „битта дарча“ тамойили жорий этилгани;

— кичик бизнес субъектларини давлат харидларига кенг жалб этиш механизми йўлга қўйилиб, бу ишлар Ўзбекистон товар-хом ашё биржасида электрон савдолар орқали олиб борилаётгани;

— кичик бизнес субъектлари ишлаб чиқараётган маҳсулотларни сотиш ҳажми ўтган давр мобайнида қарийб икки баробар кўнаиб, 600 миллиард сўмни ташкил этгани, зарур хом ашё ресурсларини қўниб ҳисоблаганда, бу кўрсаткич 2 триллион 800 миллиард сўмдан ошгани;

— айти шу механизм татбиқ этилгани туфайли 13 миллиард сўмдан ортиқ буюджет маблағини тежашга эришилгани;

— Ўзбекистонда кичик бизнес ва хусусий тadbиркорликни ривожлантиришда фақат савдо-сотик, майда хунармандчилик билан чекланиб қолмасдан, биринчи навбатда замонавий технология ва асбоб-ускуналар асосида саноат

маҳсулотлари ишлаб чиқарадиган, ички ва ташқи бозордаги ўзгаришларга тез мослашадиган хусусий тадбиркорлик соҳасини тараққий эттиришга алоҳида аҳамият берилгани;

— 2011 йилнинг 9 ойи давомида тижорат банклари томонидан кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик субъектларига 3 триллион 200 миллиард сўм миқдоридан кредит ажратилиб, уларнинг учдан бир қисмидан кўпроғи замонавий асбоб-ускуналар харид қилиш учун берилгани;

— 2011 йилнинг 9 ойи давомида ушбу йўналишда қарийб 100 миллион АҚШ доллари миқдоридан маблағ ўзлаштирилганининг ўзи бугунги кунда кичик бизнеснинг салоҳияти ва қиёфаси тобора ўзгариб бораётганининг далилидир.

Шу борада амалга оширилган чора-тадбирлар туфайли кичик корхоналарнинг экспорт ҳажми 2011 йилнинг ўзидан 2 миллиард АҚШ долларидан ошиши, уларнинг ялпи экспортдаги улуши эса 16,3 фоизга етганлиги ва ҳоказо.

Юқоридан ёритилган салмоқли кўрсаткичлар, авваламбор, соҳани замонавий ускуна ва технологиялар билан жиҳозлаш, ушбу тармоқда меҳнат қилаётган ишчи-муҳандисларнинг малакаси, кичик бизнес ва хусусий корхона эгаларининг ишбилармонлик маҳорати тобора ошиб бораётгани туфайли ёрқин намоян бўлганлиги ҳақидаги фикрлар давлатимиз раҳбарининг маърузасида етакчи ўрин эгаллаган.

Шунингдек, маърузада „мазкур соҳанинг ривожланиши билан чамбарчас боғлиқ бўлган муҳим масалалардан яна бири — бу 2011 йилда юртимизда яратилган қарийб 1 миллионга яқин иш ўрнининг 610 мингдан зиёди ёки 64 фоизи айнан кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик ҳисобидан ташкил этилгани, бу тармоқнинг Ўзбекистон учун энг долзарб масалалардан бири бўлган аҳолини иш билан банд қилишда етакчи ўрин эгаллаб бораётгани“ тўғрисидаги маълумотлар келтирилган. Буларнинг амалий натижаси сифатида кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг мамлакатимиз ялпи ички маҳсулотидagi улуши ҳозирги вақтда 54 фоизни ташкил этишининг ўзи, тараққиётимизда муҳим рол ўйнайди.

Давлатимиз раҳбарининг: „Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг мамлакатимиз тараққиётида, авваламбор, халқимиз учун муносиб ҳаёт барпо этиш, олдимизда турган

мураккаб ва масъулиятли вазифаларни амалга ошириш борасида қандай ҳал қилувчи ўрин ва таъсирга эга бўлиб бораётганига бугун амалий ҳаётимизда ҳар қадамда гувоҳ бўлмоқдамиз. Ва бу соҳа эртанги кунимиз, истиқболимизнинг ҳақиқатан ҳам мустаҳкам пойдеворига айланиб, янада ривожланиб бориши аниқ ва муқаррардир¹, — деган фикрларининг моҳиятини ўқитувчиларимиз атрофлича таҳлил қилиб, шарҳлаб тингловчи-талабаларга тушунтирилиши лозим.

Маърузалаги: „Ўзбекистонимизда мазкур соҳанинг ривожланиши учун астойдил ҳаракат қилаётган барча бизнес эгалари, шу тармоқда ўрнини топиб, ўз оиласи учун муносиб яшаш шароитини яратаётган, фаровон ҳаёт сари қадам қўяётган инсонлар айни шу йўлдан ҳеч қачон қайтмайди“,² — деган етакчи гоа ҳар бир Ўзбекистон фуқароси онгу шуурига етказилиши керак.

Дарҳақиқат, биз, мураббийлар қайд этишимиз лозимки, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик ривожидан манфаатдор бўлган мулк эгалари, жамиятимизнинг суянчи ва таянчига айланиб бораётган, ўрта синф деб ном олган бу ижтимоий қатламнинг ўз уйи, ўз мулкини ҳимоя қилиши, бунинг учун юртимизда тинчлик ва барқарорликни мустаҳкамлашнинг қанчалик муҳим экапини ҳар томонлама англаб, ҳал қилувчи куч сифатида майдонга чиқиши фуқароларимизда эртанги кунимизнинг янада порлоқ бўлишига, истиқболли ҳаётга мустаҳкам ишонч туғдиради.

¹ Қаримов И.А. Бизнеснинг йўлимиз — демократик ислохотларни чуқурлаштириш ва модернизация жараёنларини изчил давом эттириш йўлидир. Т.: „Ўзбекистон“ ИМИУ, 2012. — 18—19-бетлар.

² Ўша манба.

6. 2012 ЙИЛГА НОМ БЕРИШНИНГ АҲАМИЯТИ ВА „МУСТАҲКАМ ОИЛА ЙИЛИ“ ДАВЛАТ ДАСТУРИНИНГ ИШЛАБ ЧИҚИЛИШИ БОРАСИДАГИ БЕЛГИЛАНГАН ВАЗИФАЛАР ТЎҒРИСИДА

Давлатимиз раҳбари Ислом Каримовнинг маърузасидаги асосий етакчи ўриндаги фикр янги 2012 йилга ном бериш масаласидир.

Ўқув машғулотларини ташкил этишда барча диққат-эътибор, аввало, ҳар қайси йилга ном беришдан асосий мақсад — бутун халқимиз, жамиятимизнинг орзу-ният ва интилишларини ифода этадиган, эртанги кунимизнинг равнақиға хизмат қиладиган энг устувор йўналишни аниқ белгилаб олиш ва уни амалға ошириш учун бор куч ва имкониятларимизни сафарбар этишдан иборат эканини тўлиқ англаб олишға қаратилиши лозим.

Маърузада таъкидланган *„бугунги кунда энг долзарб, эл-юртимиз, аввало, инсон манфаатларини биринчи ўринға қўядиган ҳар томонлама муҳим йўналишни аниқлаб олиш“* масаласи алоҳида қайд этилиши керак.

Булар:

— ҳеч кимға сир эмас, бу дунёда ҳар қайси инсон вояға етиб, касб-ҳунарға эға бўлиб, ҳаётда ўз ўрни ва келажагини аниқлаб, оила қуришни исташи;

— онгли яшайдиган ҳар бир одам яхши англайдик, бу ёруғ оламда ҳаёт бор экан, оила бор. Оила бор экан, ҳаёт абадийлиги, бебаҳо неъмат бўлмиш фарзанд бор. Фарзанд бор экан, одамзоднинг ҳамиша келажагини ўйлаб, эзгу орзу ва интилишлар билан яшаши;

— бугунги кунда ҳеч кимдан кам бўлмайдиган демократик давлат, халқимиз учун озод ва фаровон ҳаёт қуриш мақсадлари билан яшар эканмиз, оила институти янада мустаҳкамлаш, бу борада олиб бораётган ишларимизни янги босқичға кўтариш алоҳида аҳамият касб этаётганлиги.

Юқоридагиларнинг барчасини инобатга олган ҳолда, Президентимиз Ислоом Каримов янги 2012 йилга юртимизда „Мустаҳкам оила йили“ деб ном беринни таклиф этди.

2012 йилга шундай маънодор ном берилаётгани тўғрисида Президентимиз: *„Азал-азалдан халқимиз учун муқаддас бўлмиш оилани ҳаётимиз таянчи ва суянчи, жамиятимизнинг ҳал қилувчи асосий бўғини деб қабул қилишимиз замирида, ҳеч шубҳасиз, жуда катта маъно-моҳият мужассам. Чунки, оила соғлом экан — жамият мустаҳкам, жамият мустаҳкам экан — мамлакат барқарор. Буни исботлаб, тасдиқлаб беришнинг ҳеч қандай ҳождати йўқ“*, — деб таъкидлайди.

2012 йилнинг Президентимиз томонидан „Мустаҳкам оила йили“, дея эълон қилингани барчамизни беҳад қувонтирди. „Инсон манфаатлари йили“ (1997), „Оила йили“ (1998), „Аёллар йили“ (1999), „Соғлом авлод йили“ (2000), „Оналар ва болалар йили“ (2001), „Сиҳат-саломатлик йили“ (2005) каби номланиб келинаётган йилларнинг бир-бирига боғлиқ эканида, албатта, яхшилик ва эзгулик, олижаноблик ва меҳр-оқибат каби юксак инсонийлик сарчашмаси бўлган оилага, бинобарин, жамият ва Ватан тақдирига, навқирон авлод келажагига беқийс эътибор ва ғамхўрлик мужассам. Инсонийликнинг „тамал тоши“, донишмандлар айтганидек, табиатнинг „шоҳ асари“ бўлмиш оилада қўйилади. Секинлик билан портлайдиган бомбадек онгу шууримизга таъсир кўрсатувчи ҳар хил „оммавий маданият“нинг хуружларига қарши тура оладиган бизнинг янада кучлироқ мафкура иммунитетимиз ҳам дастлаб оиламизда шаклланади.

Давлатимиз раҳбари Ислоом Каримов „Оммавий маданият“¹ муаммолари ва уларни бартараф этиш тўғрисидаги фикрларини ўз асарларида очиқ-ойдин баён этган.

Дарҳақиқат, Президентимизнинг „Ўзбекистон мустақилликка эришиш остонасида“ китобида турғунлик ва хўрлик йилларида оила — турмуш муносабатларига, унинг моддий ва маънавий асосларига етарлича эътибор берилмаганлиги ҳамда бу соҳадаги муаммоларни ҳал этишга қолдиқ принципи асосида ёндашилганлиги ва бунинг салбий оқибатлари давлатимиз раҳбари томонидан очиб ташланган.

¹ Каримов И.А. „Ўзбекистон мустақилликка эришиш остонасида“. — Т.: „Ўзбекистон“ ИМИУ, 2011. — 222- бет .

Шу боис Юртбошимиз ўз китобида оиланинг соғломлиги ва оилавий муҳитнинг қандай даражада бўлиши жамият ривожига, ундаги мавжуд муаммоларни ҳал этишга ижобий ёки салбий таъсир кўрсатиши мумкинлигини нафақат қайд этади, балки оилани мустаҳкамлаш, уни соғломлаштириш муаммоларига кенг жамоатчилик эътиборини жалб этади. Шу ўринда мустақилликкача бўлган даврларда ўзбек оилаларининг аҳволига оид маълумотларни келтиришни мақсадга мувофиқ деб топдик.

Мустақилликка қадар (1989—1991) республикамиз иқтисодий ривожланишининг паст даражаси, аҳолининг моддий таъминотидаги етишмовчилик ва тақчилликлар оила-никоҳ муносабатларида кескин муаммоларни келтириб чиқарган. Ўша даврда Ўзбекистон аҳолисининг жон бошига ўртача тўғри келадиган даромадини оилалар бўйича олиб қаралганда, бир ойда киши бошига 75 сўмгача даромад оладиган кам таъминланган камбағал оилалар, 71 сўмдан 125 сўмгача даромади ўртача таъминланганлар, 125 сўмдан 175 сўмгача даромади ўртачадан юқорилари, 175 сўмдан 225 сўмгача даромади нисбатан юқори даражада таъминланганлар ҳамда 225 сўмдан ошиқ даромадли оилалар мавжуд бўлган.

Оила аъзоларининг даромадидаги тенгсизликни ўша даврлардаги ишчилар ва колхозчи деҳқонлар синфи мисолида ҳам кўриш мумкин. Масалан, ишчи ва хизматчилардан фарқ қилиб, колхозчилар орасида камбағаллар кўп (56,6 фоиз) бўлган. Юқори даражада таъминланганлар эса жуда оз бўлган. Ўзбекистонда колхозчиларнинг даромадлари ойига 70,6 сўм бўлиб, бу кўрсаткич СССРда жон бошига ойига 121 сўмдан тўғри келувчи даромаднинг ўртача даражасидан анча пастдир. Бу Ўзбекистонда ўткир ижтимоий муаммоларнинг келиб чиқишига сабаб бўлган. Айниқса, ўтган асрнинг 80-йилларида Ўзбекистонда жон бошига даромаднинг ўсиши, ўртачадан юқори даромад олувчи оилаларнинг сони бўйича бошқа республикалардан борган сари кўпроқ орқада қолган. Ойига 50 сўмга қадар даромад олувчи энг камбағал аҳолининг салмоғи Ўзбекистонда РСФСРдагидан 32 баробар, 51 сўмдан 75 сўмга қадар даромад олувчилар сони 6 баробар кўп бўлган.

Республикамиз ишчи ва хизматчиларининг жон бошига ўртача ойлик даромади ўсиши бўйича ҳам бошқа республикалардан орқада қолган. 1975—1988 йилларда ушбу кўрсаткич (сўм ҳисобида) РСФСРда — 53,5, Украинада — 49,5, Қозоғистонда — 57, Литвада — 72,2 Молдовада — 583,6, Ўзбекистонда — 28,7 сўмга тўғри келган. Колхозчиларнинг оилаларидаги даромаднинг ўсишидаги аҳвол янада ёмонроқ бўлиб, кўрсатилган даврда СССРда 46,3 сўмни ташкил этган бўлса, республикамизда 12,9 сўмдан ошмади. Натижада республикамиз колхозчилари турмуш даражаси бўйича Эстония колхозчиларидан уч баробар, Грузия, Украина, РСФСР колхозчиларидан икки баробар орқада қолиб кетган.

Республикамиз туб ерли аҳолиси катта оилалардан иборатлиги, табиий ўсиш суръатининг баландлиги унинг ўзига хос хусусиятларидан биридир. Шунини айтиш керакки, 1989 йилда ўтказилган Бутуниттифоқ аҳоли рўйхатининг натижаларига кўра, СССРда 71,1 миллион оила ҳисобга олинган ва оила таркибининг миқдори мамлакатда кейинги 10 йил давомида асосан бир хил ҳолатда бўлиб, у 3,5 кишига, шундан шаҳарда 3,3 киши, қишлоқ жойларда эса 3,8 кишига тўғри келган.

1989 йилдаги аҳоли рўйхати маълумотларига қараганда, Ўзбекистонда 3 миллион 415 минг оила мавжуд бўлган.

Албатта, ўша пайтдаги пахта яккаҳоқимлиги, мустамлака тузумига хос, бир ёқлама ривожланган иқтисодиётнинг ҳалокатли оқибатлари, аввало, одамларнинг турмуш тарзида, энг муҳими, уларнинг жон бошига тўғри келадиган даромад даражасининг ўта пастлигида, томорқа ерларининг кескин камайиб боришида, миллатнинг саломатлиги, унинг генофондига салбий таъсирларнинг кучайишида, болалар ва оналар ўлимининг авж олишида, ўлкамизнинг экологик ночор ҳолатида ва бошқа кўплаб масалаларда яққол намоён бўлган эди. Лекин бу фожиаларнинг барчасини аниқ мисол ва рақамлар асосида, СССРдаги умумий кўрсаткичларга қиёслаган ҳолда, мустабид империянинг баландпарвоз ғоялар билан ниқобланган мустамлака сиёсатининг аянчли натижалари сифатида ҳар томонлама чуқур таҳлил этиб,

бутун моҳиятини давлатимиз раҳбари Ислон Каримов Ўзбекистон Компартиясининг XXII съездида қилган маърузасида очиб ташлади. Ушбу ижтимоий-тарихий аҳамиятга молик маърузада давлатимиз раҳбари хотин-қизлар масаласи, оилага бўлган муносабатларни тубдан ўзгартириш тadbирлари ҳақида ўйлаб кўришни, хотин-қизларнинг ижтимоий-сиёсий ҳуқуқларини, шарафи ва қадр-қимматини ҳимоя қилишнинг старли кафолати, уларнинг ижтимоий ишлаб чиқаришда, давлат ва жамият қурилишида иштирок этиши учун энг қулай шароитларни яратиш лозимлиги, оналар ва болалар соғлиғини, аҳолининг билим ва маданият даражасини узлуксиз ҳар тамонлама ошириб боришни ижтимоий-иқтисодий ва мафкуравий жиҳатдан таъминлаш кераклигини муҳим социал вазифа сифатида қўйди. Шунингдек, Ўзбекистон оилаларининг моддий аҳволини ҳисобга олган ҳолда юртбошимиз Ислон Каримов раҳнамолигида умумтаълим мактабларининг бошланғич синф ўқувчиларини бепул поношта билан таъминлаш, оналарнинг уч йилгача иш стажлари сақланган ҳолда болаларига қараб туришлари учун қўшимча таътил имтиёзлари бериш, айти пайтда унинг бир ярим йилига қисман иш ҳақи тўланишини жорий этиш, болаларга бериладиган нафақаларнинг миқдорини ошириш каби вазифаларнинг амалга оширилиши оналик ва болаликни муҳофаза қилишда муҳим қадам бўлган эди.

Мустақилликка эришилгач, фуқаролар дахлсизлигини таъминлаш, оила, оналар ва болалар муаммоларини ҳал этиш янада муҳим аҳамият касб этди. Бу масалани Президент Ислон Каримов давлат сиёсати даражасига кўтарди ва Ўзбекистон Республикаси Конституциясини тайёрлаш жараёнида мазкур масалага алоҳида эътибор берди. Жумладан, Асосий қонуннинг „Оила“ деб номланган 14-бобида қуйидаги қоидаларни ўқиш мумкин:

„63-модда. Оила жамиятнинг асосий бўғинидир ҳамда жамият ва давлат муҳофазасида бўлиш ҳуқуқига эга.

64-модда. Ота-оналар ўз фарзандларини вояга етгунларига қадар боқиб ва тарбиялашга мажбурдирлар.

Давлат ва жамият стим болаларни ва ота-оналарнинг васийлигидан маҳрум бўлган болаларни боқиб, тарбиялаш

ва ўқитишни таъминлайди, болаларга бағишланган хайрия фаолиятларини рағбатлантиради.

65-молда. Фарзандлар ота-оналари насл-насабидан ва фуқаролик ҳолатидан қатъи назар, қонун олдида тенгдирлар.

Оналик ва болалик давлат томонидан муҳофаза қилинади.

66-молда. Вояга етган, меҳнатга лаёқатли фарзандлар ўз ота-оналари ҳақида ғамхўрлик қилишга мажбурдирлар“.

Бу молдаларни сиғичковлик ва зехн билан ўқисангиз, мамлакатимизнинг Асосий қонунда оиланинг жамиятда тугган ўрни, ота-оналар ва фарзандлар ўртасидаги муносабатлар, оила мустақиллиги, унинг маънавий-ахлоқий асоси, фарзанд тарбияси, келгуси авлод тақдири давлат тақдири билан боғлиқ ҳолда ифодаланганига амин бўламиз. Мазкур ҳуқуқий меъёрлар Ўзбекистонда том маънодаги фуқаролик жамиятини шакллантиришга асос бўлди. Айни пайтда инсонни инсонлиги учун улуғлаш, унинг яшаш ҳуқуқини кафолатлаш каби эзгу ниятлар давлат сиёсати даражасига кўтарилгани бугун ҳаммага аён. Кўҳна Шарқда оила, ота-она ва фарзандлар муносабатларида ўзига хослик мавжуд. 2009 йилда Жанубий Корея Президенти Ли Мён Бакнинг „Ўзбекистон“ НМИУ да чоп этилган „Мўъжизалар содир бўлмайди“ номи китобида:

„Ота-она ва болалар ўзаро суҳбатлашмайдиган оила бахтсиздир.

Болалари кулоқ солмайдиган ота-оналар ҳам бахтсиз.

Шунингдек, ота-онаси зуғум қиладиган болалар ҳам бахтсиз.

Аmmo суҳбат кўнгилдан эмас, шунчаки, гаплашиб ўтириш учун ўтказиладиган оилани ҳам бахтли деб бўлмайди. Мулоқот фарзанд фарзандлигича, ота-она эса — ота-оналигича қолган ҳолларда, улар ўртасида ҳурмат ва ишонч бўлгандагина рўй беради“, — деган пурмаъно фикрлар бор. Ўтган юз йилликнинг охирларида, чорак аср мобайнида Жанубий Кореянинг иқтисодий-ижтимоий ҳаётида мисли кўрилмаган юксалишлар рўй бергани ҳеч кимга сир эмас. Бу жараёнда оила омили нечоғлиқ муҳим ўрин тутгани юқорида номи зикр этилган китобда ёрқин тасвирланган.

Дарҳақиқат, ижтимоий ҳодиса бўлмиш оилага илмий талқиқотларда ҳам борган сари кўпроқ ва асослироқ эътибор

берилмоқда. 1992 йилда иқтисодиёт бўйича Нобель мукофоти америкалик олим Бри Беккерга микроиқтисодий таҳлил соҳасини оиланинг фаолиятини шакллантиришни бошқаришгача кенгайтиргани учун берилди. Иқтисодий хавфсизликни таъминлашдаги муҳим соҳа ҳам оилага даражаси қаратилгандир. Оила иқтисодининг бақувватлиги, унинг фаровонлиги **ижтимоий хотиржамликни** кафолатлайди. Оила иқтисодий тизимнинг бош нуқтаси, у фақат истеъмолчи эмас, балки ишлаб чиқарувчи ҳамдир. Оилага муҳим *иқтисодий хужайра* деб қараш зарур.

Маълумот учун:

Бугунга келиб мамлакатимиздаги оилалар сони 7,5 миллиондан ошди. Уларнинг 1 миллионга яқини ёш оилалардир. 2010 йилда юртимизда 283 минг никоҳ қайд этилди. Кейинги 20 йил ичида турмуш қураётган йигитлар ёши 24 дан 25 ёшга, қизлар ёши 21 дан 22 га кўтарилди. 2011 йилда мамлакатимиз „Болаларни асрайлик“ (Save the children) халқаро ташкилоти томонидан тузилган 161 мамлакатдан иборат жаҳон рейтингда ўсиб келаётган ёш авлод саломатлиги ҳақида энг кўп ғамхўрлик кўрсатадиган давлатлар орасида 9-ўринни эгаллади. Ушбу натижаларнинг барчаси истиқлол йилларида мамлакатимизда соғлом турмуш тарзига, оилага берилаётган эътиборнинг маҳсулидир¹.

2012 йилга „Мустаҳкам оила йили“, деб ном берилиши муносабати билан давлат идоралари, нодавлат ва ижтимоий ташкилотлар, хайрия жамғармалари билан ҳамкорликда ишлаб чиқилиб, қабул қилинадиган дастурда айни шундай эзгу тушунча, орзу-интилишларимиз ифодасини топиши лозимлиги давлатимиз раҳбари Ислом Каримов томонидан вазифа қилиб қўйилди².

Бу вазифалар қуйидагилардан иборат:

биринчидан, мамлакатимизда оила институтини ривожлантириш ва такомиллаштириш бўйича янги қабул қилинадиган қонун, қоида ва нормаларда бугунимиз ва эртанги кунимизнинг талаблари акс этиши, амалдаги қонун ҳужжатларига зарур ўзгартиш ва кўшимчалар киритиш, бу масалага жамиятимизнинг эътиборини янада кучайтириш;

¹ Қаранг: Ўзбекистон овози. — 2011. — 29 ноябрь.

² Каримов И.А. Бизнинг йўлимиз демократик ислохотларни чуқурлаштириш ва модернизация жараёнларини изчил давом эттириш йўлидир. — Т.: „Ўзбекистон“ НМИУ, 2011. — 23—24-бетлар.

иккинчидан, барчамиз яхши тушунамизки, мустаҳкам оила ва бахтли турмуш, авваламбор, оила қураётган ёшларнинг ўзларига, уларнинг ақл-заковати, маънавий фазилатларига, оила, жамият олиндаги ўз бурчлари ва масъулиятларини чуқур англаб етишларига боғлиқ.

Бу ҳақиқатни ҳеч ким инкор этолмайди. Лекин, эндигина пайдо бўлиб, катта умидлар билан ҳаётга қалам қўяётган ёш оилани молдий ва маънавий жиҳатдан қўллаб-қувватлаш, уларга кўмак, имтиёз ва имкониятлар яратиш, аввало, уй-жой билан таъминлаш — буларнинг барчаси учун нафақат ота-оналар, биринчи навбатда, давлат ва жамиятимиз масъулдир.

Албатта, бугунги кунда юртимизда ёш оилаларга кўрсатилаётган эътибор ва ғамхўрлик ҳақида кўп гапириш мумкин. Шу билан бирга, ҳолисона тан олишимиз даркор — ана шундай сабъ-ҳаракатларимизни изчил давом эттириш, қасрда бўлмасин: марказда, шаҳар ёки қишлоқ жойларидами, эзгу мақсадларимизнинг ҳар томонлама тасдиғини кўриш учун ҳали жуда кўп ишларни амалга оширишимиз керак.

Шулар ҳақида тўхталар экан, давлатимиз раҳбари: „Бу масъулиятли вазифаларни муваффақиятли адо этиш биринчи навбатда давлат идораларининг раҳбарлари, кенг жамоатчилигимиз, турли ижтимоий тузилмаларнинг ташаббуси ва амалий ҳаракатларига боғлиқ экани барчамизга аён бўлиши даркор“, — деб алоҳида уқтирган;

учинчидан, „мустаҳкам оила“ деган тушунчанинг ҳаётимиздаги амалий ифодасини кўришда, ҳеч шубҳасиз, фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш идораси, деб ном қозонган маҳалла тизимининг ўрни ва таъсири беқийёслигини инобатга олиш.

Ҳақиқатан ҳам, бундай ноёб ижтимоий тузилма ҳозирги кунда „Маҳалла — халқ виждони“, деган юксак ишонч ва таърифга ҳар тарафлама муносиб бўлиб бормоқда. Айниқса, ёш оилани ҳаётнинг турли тўфонларидан асраш, унинг мустаҳкам оёққа туриб олиши учун кўмакдон бўлиш, бу борда зарур маслаҳатлар беришда маҳалланинг роли ва аҳамиятини ҳеч парса билан қийслаб бўлмайди.

Дастурда маҳалла идорасининг жамиятимиз, кундалик ҳаётимиздаги моҳиятини кенгайтириш ва нуфузини янада ошириш масалаларига алоҳида аҳамият бериш ўринлидир;

тўртинчидан, оила олдида турган вазифаларни тўлиқ амалга ошириш, авваламбор, моддий, маънавий, бугун ўта долзарб бўлиб бораётган тарбиявий муаммоларни ечиш, оиланинг барча таъшишларини осонлаштириш каби муҳим масалаларни ҳал этиш, уни янада мустақкамлашга қаратилиши зарур.

Айнан ана шундай масалаларни ҳал этиш ҳар қайси оиланинг ўз юкини ҳеч нолимасдан, ҳаётга шукрона қилиб, елкасида кўтариб келаётган, оила кўрғонининг ҳам чиройи, ҳам чароғбони бўлган аёл зотининг, опа-сингилларимизнинг оғирини енгил қилиш билан баробар эканини эсдан чиқармаслик керак. Ана шундай муҳим вазифаларни амалга ошириш учун дастурда аниқ чора-тадбирлар кўзда тутилиши зарур;

бешинчидан, маънавий ҳаётимизни юксалтириш, жамиятда эзгу инсоний фазилатларни кенг қарор топтиришда, тобора кучайиб бораётган, бизнинг миллий табиатимиз, урф-одатларимизга мутлақо зид бўлган ҳар қандай зарарли таъсирлар, бузғунчи ғояларга қарши туришда, азалий қадриятларимизни асраб-авайлашда оила мустақкам таянчдир.

Бу борада ҳам жисмоний, ҳам маънавий жиҳатдан етук, ўз мустақил фикрига эга, оқни қорадан ажратишга, тараққий топган давлатлардаги тенгдошлари билан беллашишга қодир бўлган баркамол авлодни тарбиялаш, уларнинг соғлиғини асраш, ҳаётга йўллашда оиланинг ўрнини ҳеч нарса билан баҳолаб бўлмайди.

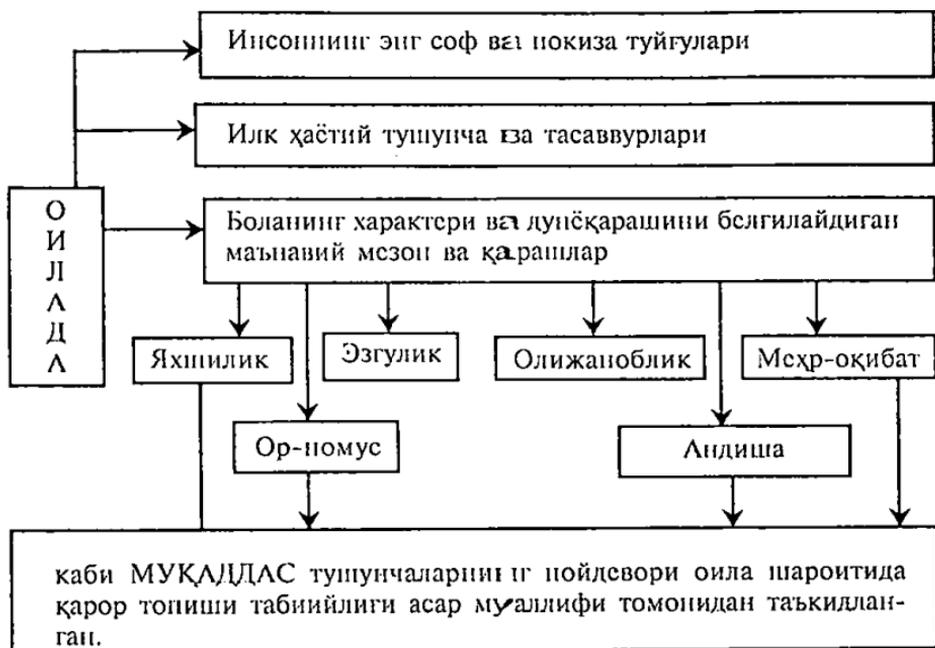
Шу маънода „оила институтининг таълим-тарбия соҳаси билан — бу болалар боғчаси ёки мактаб бўладими, лицей-коллежлар ёки олий ўқув юртлари бўладими — ана шундай муассасалар билан амалий ҳамкорлигини янада кучайтириш вазифалари дастурда муҳим жой эгаллаши зарур“лиги ҳар биримизнинг эътиборимиздан четда қолмаслиги керак.

Давлатимиз раҳбари Ислом Каримов томонидан „Мустақкам оила йили“ давлат дастурини ишлаб чиқиш юзасидан белгиланган вазифалар 2012 йилнинг 27 феввалида Ўзбекистон Республикаси Президентининг қарори билан тасдиқланди (*Қаранг: 2-илова*.)

Оила институти тўғрисида атрофлича маълумотга эга бўлиш учун Президент Ислом Каримовнинг „Юксак маънавият — енгилмас куч“ (2008) асарига мурожаат этган ҳолда унинг ўқув кўргазмали баёнини келтиришни лозим деб топдик (*Қаранг: қўлланмамизнинг 61—68- саҳифалари*).

6.1. МИЛЛАТНИНГ МАЪНАВИЯТНИИ ШАКЛЛАНТИРИШ ВА ЮКСАЛТИРИШДА ОИЛАНИНГ ЎРНИ ҲАҚИДА

7-чизма.

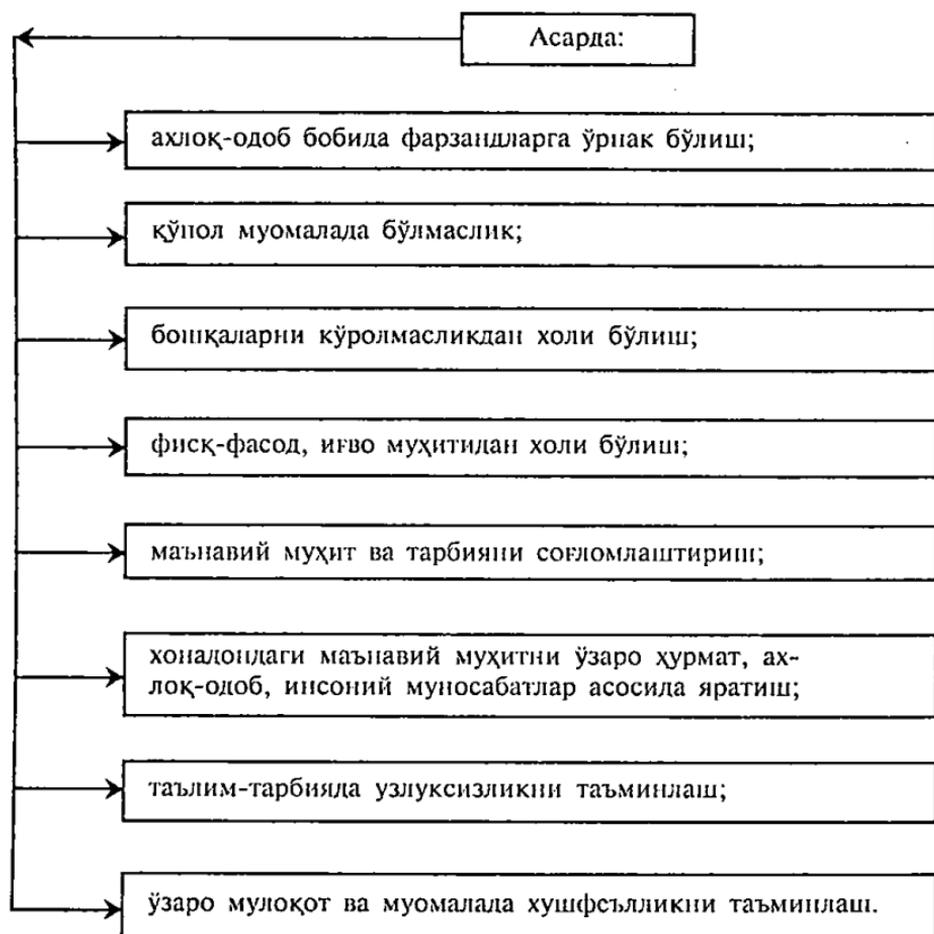

Шунинг учун ҳам, айнан оила муҳитида пайдо бўладиган ота-онага ҳурмат, уларнинг олдидаги улғурбод қарздорлик бурчини чуқур англаш, ҳар қайси инсонга хос бўлган одамийлик фазилятлари ва оилавий муносабатларнинг негизи оила маънавий оламини ташкил этади.

Ислом Каримов

МАЪЛУМОТ ЎРНИДА:

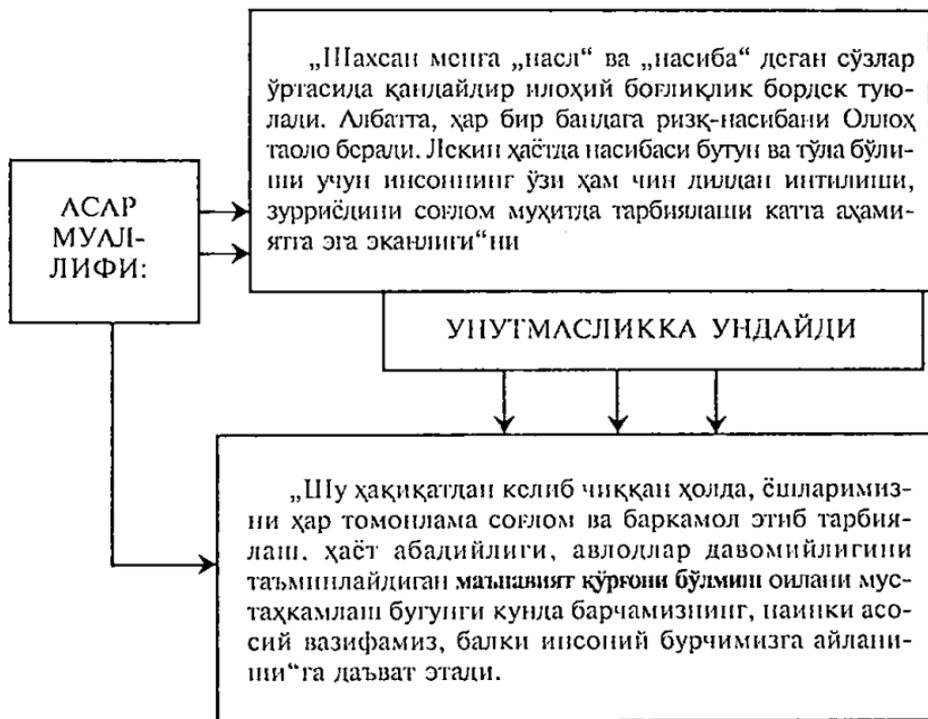
Кўп йиллик илмий кузатиш ва тадқиқотлар шуни кўрсатадики, инсон ўз умри давомида оладиган барча ахборотнинг 70 фоизини 5 ёшгача бўлган даврида олар экан.

Юқоридаги омилларни ҳаётда қўллаш фарзандларимиз маънавий оламини (хавфсизлигини) юксалтиради. Уларнинг меҳрибон, раҳмдил, комил инсон бўлиб етишишларига олиб келади.

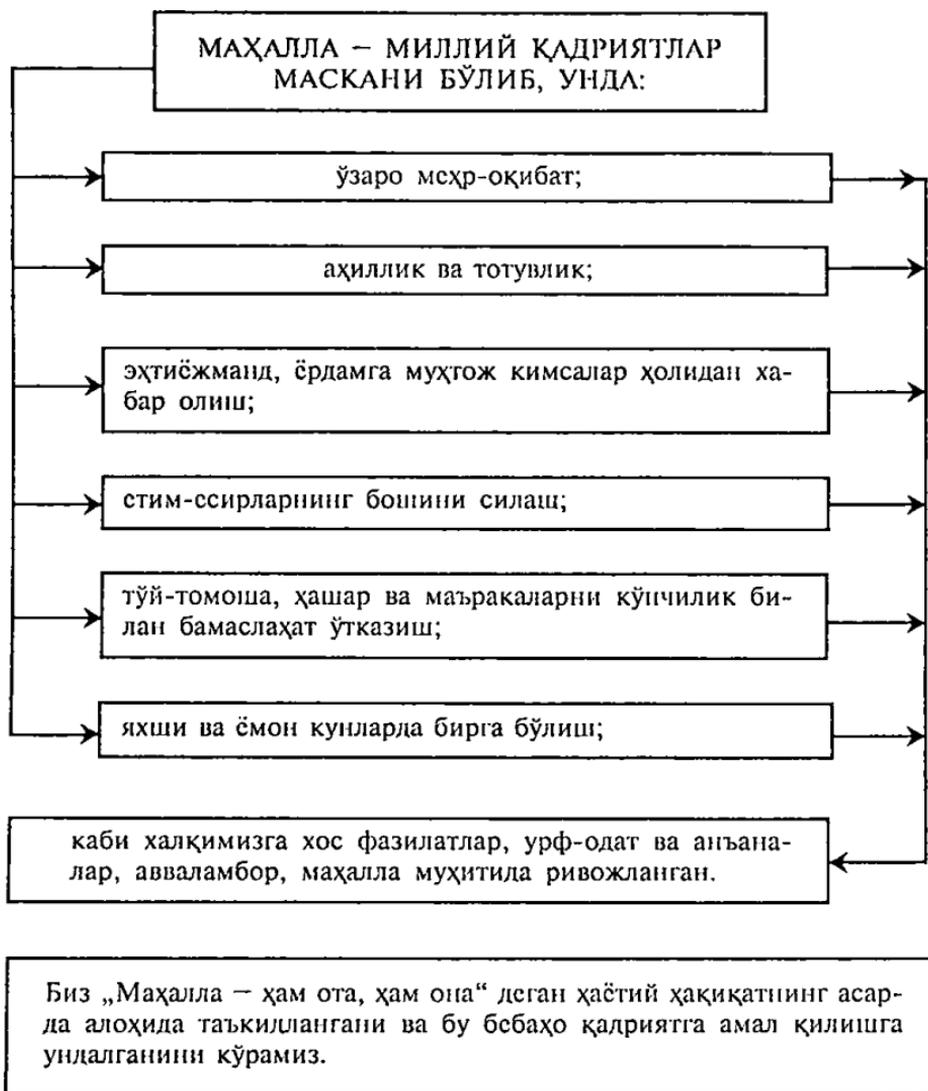
Бола тарбиясида, шунингдек, соғлом насл масаласи ҳам муҳим роль ўйнашини инкор этиб бўлмайди. Ақли расо ҳар қайси инсон яхши англайдигани, бу дунёда ҳаёт бор экан, оила бор. Оила бор экан, фарзанд деб аталмиш бебаҳо неъмат бор. Фарзанд бор экан, одамзод ҳаммиса эзгу орзу ва интилишлар билан яшайди... Ҳаммамизга аён бўлиши табиийки, оила соғлом экан — жамият мустаҳкам, жамият мустаҳкам экан — мамлакат барқарордир.

Ислом Каримов

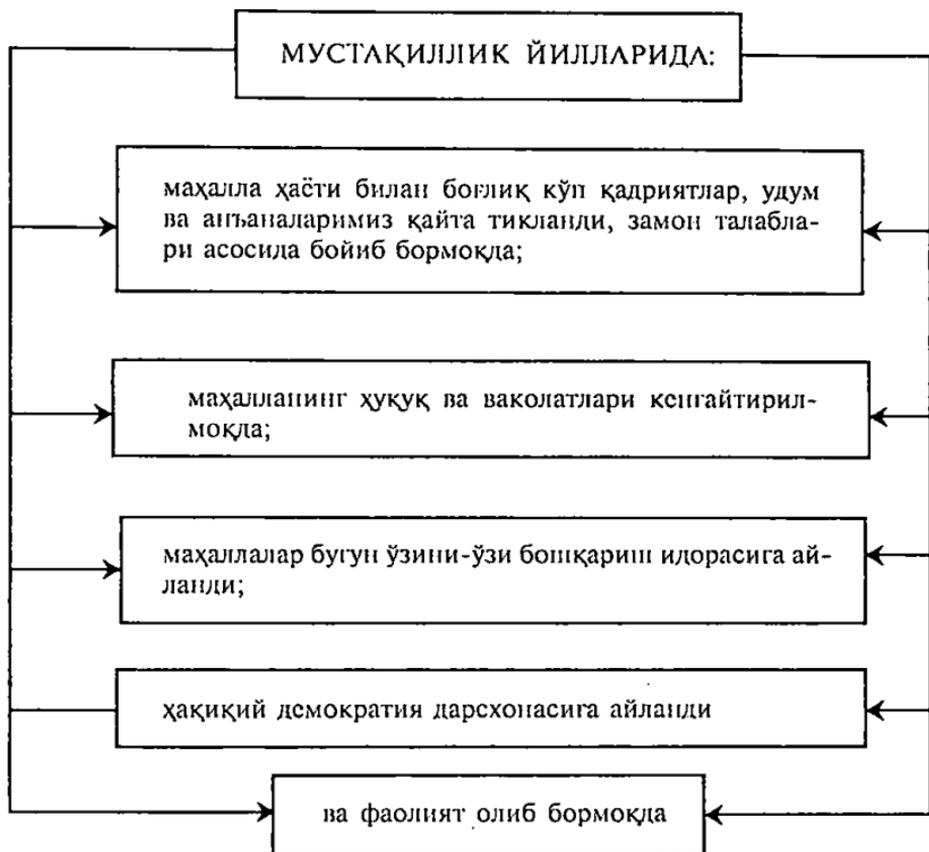
6.4. МАЪНАВИЙ ҲАЁТИМИЗНИ ЮКСАЛТИРИШДА МАҲАЛЛАНИНГ РОЛИ ВА ТАЪСИРИ ҲАҚИДА

10-чизма.

6.5. МУСТАҚИЛЛИК ЙИЛЛАРИДА МАҲАЛЛА ИНСТИТУТИНИ ТИКЛАШ ВА МУСТАҲКАМЛАШ ТЎҒРИСИДА

11-чизма.

Ўзбекистон сиёсатининг халқчиллиги боис, давлатчилигимиз тарихида „маҳалла“ тушунчаси биринчи марта Конституцияга киритилиб, унинг жамият бошқарувидаги ўрни ва мақоми қатъий белгилаб қўйилди.

6.5. ТАЪЛИМ-ТАРБИЯ ТИЗИМИНИНГ ИНСОП МАЪНАВИЯТИНИ ШАКЛЛАНТИРИШДАГИ АҲАМИЯТИ ТЎҒРИСИДА

Инсон камолоти ва миллат равақининг энг асосий шарти ва гарови бўлган таълим-тарбия — онг маҳсули, лекин айни вақтда онг даражаси ва унинг ривожланишини ҳам белгилайдиган, яъни халқ маънавиятини шакллантирадиган ва бойитадиган энг муҳим амалдир. Бинобарин, таълим-тарбия тизимини ва шу асосда онгни ўзгартирмасдан туриб, маънавиятни ривожлантириб бўлмайди.

Ислом Каримов

12-чизма.

ТАЪЛИМ-ТАРБИЯ соҳасида:

юзаки, расмий ёндашувларга изн берилмаслиги;

пухта ўйланмаган ишларга мутлақо йўл қўйиб бўлмаслиги.

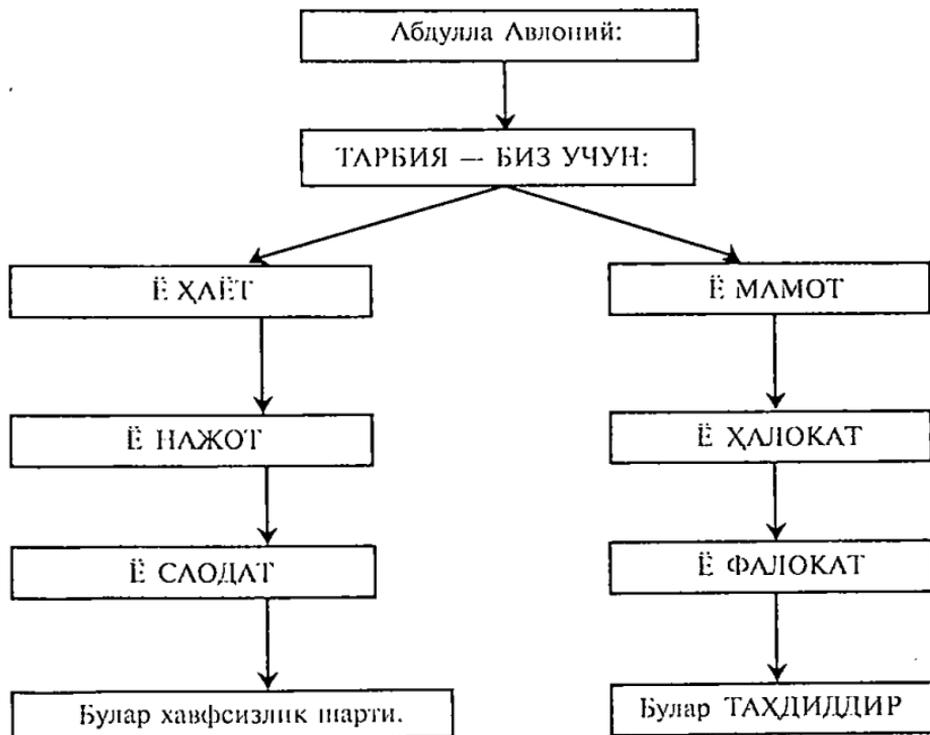
Мақтаб, таълим-тарбия масаласи давлат ва жамият назоратида бўлиши Асосий қонунимизда белгилаб қўйилганлиги, шу билан бирга, бу кенг жамоатчилик, бутун халқимизнинг иштироки ва қўллаб-қувватлашини талаб қиладиган УМУМИЙ МАСАЛА ЭКАНЛИГИ асарда вазифа сифатида белгиланганини Ўзбекистоннинг ҳар қайси асл фуқароси доимо ёлда тутиши лозим.

6.6. ТАЪЛИМ-ТАРБИЯНИНГ ЯХЛИТЛИГИ ҲАҚИДА

Таълимни тарбиядан, тарбияни эса таълимдан ажратиб бўлмайди -- бу шарқона қараш, шарқона ҳаёт фалсафасидир.

Ислом Каримов

13-чизма.

6.7. МУСТАҚИЛЛИК ЙИЛЛАРИДА ТАЪЛИМ-ТАРБИЯНИНГ РИВОЖИ

МАЪЛУМОТ УЧУН:

Мустақилликнинг дастлабки йиллариданоқ, бутун мамлакат миқёсида таълим-тарбия, илм-фан, касб-хунар ўргатиш тизимларини тубдан ислоҳ қилишга ниҳоятда катта зарурат сезила бошлаган бир пайтда... ҳамда Кадрлар тайёрлаш Миллий дастурини ишлаб чиқиш билан боғлиқ жараён узоқ йиллар мобайнида бу соҳада талай муаммолар йиғилиб қолганини кўрсатади. Давлатимиз раҳбари Ислоҳ Каримов ушбу дастур лойиҳаси устида (саккиз ой мобайнида) ишлаш жараёнида булга шахсан амин бўлганлигини, шунинг учун ҳам бу оғир, масъулиятли, аммо ҳал қилишни асло пайсалга солиб бўлмайдиган ишни қадам-бақадам, изчиллик билан бажаришга бел боғланганлигини асар билан атрофлича танишган ўқувчи илғайди.

Охириги йилларда таълим-тарбия соҳасида амалга оширган, кўлами ва моҳиятига кўра, улкан ишларимиз биз кўзлаган эзгу ниятларимизга эришиш, ҳеч кимдан кам бўлмайдиган ҳаёт барпо этиш, ёшларимиз, бутун халқимизнинг маънавий юксалиши йўлида мустақкам замин яратади.

Юртбошимизнинг „Бизнинг йўлимиз — демократик ислохотларни чуқурлаштириш ва модернизация жараёнларини изчил давом эттириш йўлидир“ номли маърузасидан келиб чиқиб, биз янги 2012 йилда ўз олдимизга шундай олижаноб мақсад ва вазифаларни қўяр эканмиз, бундай интилишларимизни амалга ошириш учун давлат ва ҳокимият идоралари, маҳалла, хотин-қизлар ва ёшлар ташкилотлари, кенг жамоатчилик, бутун халқимиз бир ёқадан бош чиқариб, фаол иштирок этишига ишонамиз. Бутун оғир ва мураккаб, таҳликали бир замонда яшаётганимиз, лекин, танлаган йўлимиз қийин ва машаққатли бўлмасин, Президентимизнинг: „Мен ишонч билан такрор айтаман — биз бу йўлдан ҳеч қачон қайтмаймиз ва ўз мақсад-муродимизга албатта етамиз“, — деган қатъий даъвати барчамизга Ватан тараққиёти йўлида фидокорона меҳнат қилишда куч-ғайрат бағишлайди.

7. ЎЗБЕКИСТОННИНГ ТАЪЛИМ СОҲАСИДА ЭРИШИЛАЁТГАН ЮТУҚЛАРИ — ЖАҲОН НИГОҲИДА

Тошкент шаҳрида 16—17 февраль кунлари „Юксак билимли ва интеллектуал ривожланган авлодни тарбиялаш — мамлакатни барқарор тараққий эттириш ва модернизациялашнинг муҳим шarti“ мавзуида халқаро конференция бўлиб ўтди. Мазкур пуфузли анжуманда ўнлаб мамлакатлардан юзлаб мутахассислар ва экспертлар иштирок этди.

Халқаро конференция иштирокчилари пойтахтимиздаги умумтаълим мактаблари, касб-ҳунар коллежлари ва олий таълим муассасаларида бўлиб, мамлакатимиз ёшларининг билим олиши учун яратилган шарт-шароитлар билан яқиндан танишдилар.

Парвиз МОРВИДЖ, Нью-Йорк давлат университети профессори (АҚШ):

— Ўзбекистонда Президент Ислам Каримов томонидан олиб борилаётган тинчликпарвар сиёсат, ҳар томонлама мукамал асосда ишлаб чиқилиб, ҳаётга татбиқ этилган тараққиётнинг „ўзбек модели“ бутун дунёда ҳали-ҳануз кузатилаётган иқтисодий бўҳрон даврида ҳам ривожланиш суръатларини муттасил ошириб боришга замин яратмоқда.

Қарийб чорак асрдирки, таълим соҳасида фаолият юритиб келаман. Шарқ халқлари, айниқса, ўзбек миллатининг кўҳна тарихи ҳамда маданиятига жуда қизиқаман. Мозий ва ҳозирги кунни солиштириб комил ишонч билан айтишим мумкинки, мустақил Ўзбекистоннинг бугунги ёшлари Аҳмад Фарғоний, Абу Райҳон Беруний, Абу Али ибн Сино, Алишер Навоий, Мирзо Улуғбек, Заҳириддин Муҳаммад Бобур каби жаҳон тамаддунига муносиб ҳисса қўшган улуғ аждодларига муносиб авлод бўлиб камол топмоқда.

Хартманн ЛИБЕТРУТ, Вунцерталь университети профессори (Германия):

— Мустақил Ўзбекистоннинг қисқа вақт ичида эришган ютуқ ва марралари, жумладан, изчил ривожланаётган иқтисодиёти, барқарор ўсиш суръатлари, аҳоли турмуш фаровонлигининг йилдан йилга ошиб бораётгани, ўйлай-

манки, бугун кўпчиликка яхши маълум. Бу ютуқларнинг халқаро миқёсда юксак даражада эътироф этилаётгани Ўзбекистоннинг ўзига хос тараққиёт йўлининг амалий ифодасидир. Ўқув муассасаларининг молдий-техник базасини мустаҳкамлаш, улар фаолиятига ахборот-коммуникация технологияларини кенг жорий этиш, ўқув-лаборатория ускуналари билан жиҳозлаш каби амалда жуда катта ҳаражатни талаб қиладиган юмушларга ҳар йили давлат бюджетидан старли миқдорда маблағлар ажратилмоқда. Тошкент тўқимачилик ва енгил саноат институти билан илмий ҳамкорлик қилиб келаётганимиз боис бундан яхши хабардорман. Ўзбекистон тўғри ўйланган шу йўл орқали ўз келажаги учун мустаҳкам пойдевор қўймоқда. Бу омил мамлакатнинг яқин йиллар ичида энг ривожланган давлатлар қаторига қўшилишига хизмат қилиши, шубҳасиз.

Жаи Дев АГАРВАЛ, Ҳиндистон молия институти раҳбари, профессор, „Finance India“ журнали бош муҳаррири:

— Юртингизга кўп бор келганман. Ҳар гал шаҳарлар янада чирой очиб, инфратузилма тобора ривожланиб бораётганига, аҳоли учун қулай шарт-шароитлар яратилаётганига гувоҳ бўламан. Масалан, бу ерга 2010 йилнинг ёзида ҳам ташриф буюргандим. Қаранг, орадан қарийб икки йил ўтибди. Ўзгаришлар эса бир олам. Бу, аввало, мамлакатдаги тинчлик ва осойишталик билан боғлиқ.

Ўзбекистондаги ўнга яқин Олий таълим даргоҳлари фаолияти билан яқиндан танишиб, маърузалар қилганман, профессор ва ўқитувчилар, талабалар билан дилдан суҳбатлашганман. Ана шу жараёнда юртингиз ёшларининг ақл-заковати, зеҳни, интеллектуал салоҳияти мени қойил қолдирган. Уларга яратиб берилган қулайликлар эса ҳавас қилишга арзийди. Дарвоқе, 2004 йилда менга Тошкент Молия институти томонидан фахрий докторлик унвони ҳам берилган. Бундан жудаям гурурланаман.

Бугунгача АҚШ, Буюк Британия, Германия, Швеция, Швейцария каби 60 дан зиёд давлатда бўлдим. Молия соҳасига оид 120 дан зиёд китоб, 300 дан кўпроқ илмий мақола ёздим, 600 дан ортиқ халқаро анжуманларда ўз маърузаларим билан қатнашдим.

Тетеуджи ТАНАКА, Марказий Осий ва Кавказни ўрганиш институти директори (Япония):

— Биласиз, жуда кўп давлатларда ота-оналар ўғил-қизлари таълим-тарбияси учун оила бюджетидан жуда катта миқдорда маблағ сарфланади. Лекин уларнинг ҳаммасида ҳам имконият бир хилда эмас. Яъни, кимнингдир бунга қурби етади, кимникидир эса йўқ. Натижада ушбу жиҳат ўз-ўзи билан саводхонлик даражасига таъсир ўтказди. Маълумотларга кўра, дунё бўйича умумий саводхонлик даражаси 30—40 фоизни ташкил этади, атиги 30 га яқин мамлакатда эса бу кўрсаткич 90 фоиздан ортиқ. Ўзбекистонда аҳолининг саводхонлик кўрсаткичи қарийб 100 фоизга тенг экан. Англиядаки, мамлакатда таълим тизими изчил йўлга қўйилган.

Яқинда Президент Ислам Каримовнинг 2011 йил якунларига бағишланган маърузаси билан танишиб, бунга яна бир карра амин бўлдим. Эътибор беринг: энг замонавий ўқув лаборатория жиҳозлари билан таъминланган, 46 минг 300 дан ортиқ ўқувчига мўлжалланган 166 та янги мактаб қурилибди ва реконструкция қилинибди. Шунингдек, 852 та мактабда замонавий ўқув компьютер сифлари ташкил этилибди. Бу катта куч ва маблағ талаб қиладиган юмуш. Умуман, Ўзбекистоннинг таълим-тарбия тизимига оид бизни қизиқтирган жиҳатлар жуда кўп. Ўйлайманки, халқаро конференция давомида бу ҳақда тўлиқ маълумотга эга бўламиз.

Валерий НИКИФОРОВ, Болтиқ халқаро академияси бошқаруви раиси (Латвия):

— Юртингиз қадимда Буюк ипак йўлининг марказида жойлашган давлат сифатида барчага маълум ва машҳур бўлган. Истиқлол йилларида Ўзбекистон ушбу мақомини қайта тиклади. Бугунги кунда мамлакат ёшларининг математика, кимё, биология, физика каби фанлар бўйича ўтказилаётган халқаро олимпиадалар, мусиқа фестиваллари, спорт мусобақаларида қатор ютуқларга эришиб келаётгани эътиборлидир.

Яна шунини таъкидлаш жоизки, Президент Ислам Каримов ташаббуси билан ҳаётга татбиқ этилаётган коммуникация ва транспорт тармоқларини ривожлантиришга қаратилган миллий стратегия асосида кенг кўламли ишлар амалга оширилмоқда. Аёнки, мазкур дастур темир йўл, ҳаво йўллари, логистика каби мамлакат ривожига асосий ўрин

тутадиган йўналишларда юқори малакали кадрлар тайёрлашни ҳам ўз ичига олган. У муваффақиятли ишлаб келмоқда. Ҳозир ўзбекистонлик ёшлар „Талго“, „Боинг“, „Эйрбас“ каби илғор техника воситаларини бошқармоқда, „Навоий“ эркин индустриал-иқтисодий зонаси, Ангрен логистика маркази равнақига ҳисса қўшмоқда, замонавий талабларга тўла жавоб берадиган автомобиллар ва уларнинг мураккаб эҳтиёт қисмларини юқори сифатда тайёрлашда иштирок этмоқда. Булар таълим жабҳасида олиб борилаётган ислоҳотлар асоси мустаҳкам ва пухта эканлигини яққол намоён этиб турибди.

Ю МИ ХА, Сангпин тиббий таълим жамғармаси президенти (Жанубий Корея):

— Авваламбор, мана шундай бетакрор табиати, меҳмондўст халқи, юксак иқтисодий-ижтимоий ютуқлари билан дунёга танилган диёрда меҳмон бўлиб турганимдан жуда хурсандман. Кўтаринки кайфият билан меҳмонхонага жойлашдик. Барча турдаги замонавий сервис хизматидан баҳрамандмиз. Буларнинг бари иштирокчиларнинг халқаро конференцияга юқори даражада тайёргарлик кўришлари ва унда муносиб иштирок этишлари учун айтиш мумкин. Мазкур йирик ҳамда нуфузли тадбир ўзаро тажриба алмашиш, ҳамкорликни ривожлантириш, энг муҳими, мамлакатингиз таълим моделини яқиндан ўрганиш имкониятини бериши билан ниҳоятда аҳамиятлидир.

Юртингизда давлатингиз раҳбари раҳнамолигида ушбу соҳага „Таълим-тарбияга эътибор — келажакка эътибор“ тамойили асосида алоҳида ёндашилмоқда. Бепул умумий таълим олиш давлат томонидан кафолатлангани бунга бир мисолдир.

Рене ТОЛЛЕМЕР, Халқаро тиббиёт академияси экспертизаси аъзоси, Тулуза университети профессори (Франция):

— Юртингизга бундан икки йил муқаллам келиб жуда катта таассуротлар билан қайтгандим. Ўша ажойиб кунлар ҳали-ҳануз ёдимда. Шу боис Тошкентда таълим соҳасига бағишлаб йирик халқаро анжуман ўтказилишини эшитганимда, бу бетакрор заминга яна ташриф буюриш имконияти туғилганидан беҳад қувондим.

Мен Ўзбекистон таълим тизимидаги ислоҳотларни доимо катта қизиқиш билан кузатиб бораман. Сабаби, ушбу

мамлакатда фарзанд тарбиясидек ўта нозик масалага давлат сиёсати даражасида эътибор қаратилиб, йилдан йилга улкан ютуқларга эришилмоқда. Масалан, бутун жаҳон тиббиётида Ўзбекистон тўплаган тажриба алоҳида эътироф этиляпти. Бу бежиз эмас. Қабул қилинган қатор дастурлар асосида она ва бола саломатлигини асраш, нафақат шаҳарлар, балки олис ҳудудларга ҳам бирдек сифатли тиббий хизмат кўрсатиш, тиббиёт муассасаларининг молдий-техник базасини мустаҳкамлаш мақсадида ҳар йили катта куч ва маблағ сарфланмоқда. Энг муҳими, соҳа учун малакали кадрлар тайёрлаш тизими изчил йўлга қўйилган. Тошкент тиббиёт академиясида профессорлар, ўқитувчилар ҳамда талабалар билан суҳбатлашиб, бунга яна бир карра амин бўлдим. Айниқса, ёшларнинг дунёқараши кенлиги, изланувчанлиги, фанларни чуқур ўзлаштираётгани, замонавий технологиялардан бемалол фойдалана олаётгани менда алоҳида ҳавас уйғотди. Улар учун яратиб берилган шарт-шароитлар ҳам таҳсинга лойиқ. Мана шу жиҳатларнинг барчаси мустақил Ўзбекистоннинг барқарор ривожланишига, ўзига хос тараққиёт йўлидан келажакка қатъий ишонч билан қалам тапплашида мустаҳкам пойдевор бўлиб хизмат қилипти.

Элмунс ТЕЙРУМШИЕКС, Резекне олий ўқув юрти ректори (Латвия):

— Ҳар қайси соҳалаги ислохотлар самарадорлиги, аввало, унинг ҳуқуқий асосларига боғлиқ. Ислон Каримов ташаббуси билан „Таълим тўғрисида“ги Қонун ва Кадрлар тайёрлаш миллий дастури қабул қилинганидан яхши хабардорман. Ушбу ҳужжатларда кўзда тутилган мақсад ва вазифалар ҳаётга изчил татбиқ этиб борилаётгани боис ёшлар чуқур билим эгаллаб, мамлакат равнақига муносиб ҳисса қўшадиغان мутахассислар бўлиб етишишмоқда. Энг муҳими, улар ҳаётда ўз йўларини топиб олишяпти. Халқаро ҳамкорлик масалаларига ҳам алоҳида эътибор қаратилиб, қатор нуфузли хорижий олий ўқув юртларининг филиаллари ташкил этилгани таҳсинга лойиқ. Бу ҳам ўзига хос тажриба.

Таъкидлашни истардимки, Тошкентда ўтказилаётган мазкур халқаро конференция биз учун алоҳида аҳамиятга эга. Чунки унинг иштирокчилари сони, географияси, талбир доирасидан ўрин олган дастурлар қамрови жуда кенг. Ташрифимиз давомида Ўзбекистондаги мактаб, коллеж ва

олий ўқув юртларида яратилган шарт-шароитлар билан яқиндан танишамиз, таълим тизими тўғрисида янада кўпроқ маълумотга эга бўламиз. Қолаверса, анжуман турли мамлакатлардан келган олимлар, мутахассислар билан ўзаро фикр алмашиш учун қулай фурсатдир.

Келгусида юртингиздаги олий таълим муассасалари билан ҳамкорлик қилиб, орттирилган тажрибаларни ўртоқлашини ниятидамиз. Тошкент ахборот технологиялари университети, Абдулла Қолирий номидаги Тошкент давлат маданият институти билан шу хусусда музокаралар олиб бораёмиз. Ўйлайманки, бу алоқалар икки томон учун ҳам бирдек манфаат келтиради.

Азмат Ҳаёт ХОИ, Пешавор университети ректори (Покистон):

— Таълим соҳасида меҳнат қилаётганимга ўттиз йилдан ошди. Дунёнинг ўнлаб мамлакатларига сафар қилганман. Жумладан, Ўзбекистонда ҳам илгари бир неча бор бўлганман.

Юртингиз ёшларининг фан-таълим, маданият, спорт, санъат соҳаларида эришяётган ютуқлари кишида қанчалар ҳавас уйғотса, ана шу муваффақиятларга асос бўлиб хизмат қилаётган тизим ҳам шунчалик қизиқишни орттиради. Мисол учун, мамлакатингизда мажбурий таълим босқичи бепул этиб белгиланган. Давлат мактаб, коллежлар қуриш, уларнинг моддий-техник базасини мустаҳкамлаш учун ҳар йили катта миқдорда маблағ сарфлайди. Эндигина мактабга қадам қўйган жажжи болажонларга кўрсатилаётган ғамхўрликни айтмайсизми? Уларга Президент совғаси сифатида сумка, ўнлаб турдаги ўқув қуроллари совға қилинади. Бу, албатта, мурғак қалбларда билим олишга бўлган иштиёқни кучайтиради. Мен мазкур ўзига хос анъана ҳақида биринчи марта эшитганимда жудаям ҳайратлангандим. Шу боис қаерга бормай, уни алоҳида тилга оламан. Бундан ташқари, мактаб, коллеж ва олий ўқув юртлари ўртасида уч босқичли спорт мусобақаларининг доимий ташкил этиб келинаётгани ҳам ўрганишга арзийдиган тажрибадир.

Луиза СЕРДЕЙРА, Лиссабон университети проректори (Португалия):

— Очигини айтиш керак, бугунги молиявий-иқтисодий инқироз шароитида кўплаб ривожланган мамлакатларда ҳам таълимга сармоя ажратиш, уни модернизация қилиш каби

масалалар эътибордан четда қолмоқда. Ана шундай мураккаб вазиятда юртингизда Президент Ислам Каримов томонидан навқирон авлоднинг таълим-тарбияси, уларнинг жамиятда ўз ўрнини топишлари учун катта ғамхўрлик кўрсатилаётгани таҳсинга сазовор. Биргина мисол: ўғил-қизларнинг замонавий ўқув даргоҳларида билим олишлари, ўзлари ёқтирган касбу корни эгаллашлари учун давлат бюджетидан катта миқдорда маблағ йўналтирилмоқда.

Айниқса, коллеж битирувчиларини ишга жойлаштириш ҳамда коллеж — корхона муносабатларини равнақ топтириш борасида олиб борилаётган ишлар эътирофга лойиқ. Пировардида ёшларнинг ижтимоий баёнлиги таъминланмоқда. Чунинчи, уларнинг ўз ихтисослиги ва ҳулуларнинг ўзига хошлигидан келиб чиқиб, саноат, қурилиш, транспорт, коммунал хўжалиги, хизмат кўрсатиш, соғлиқни сақлаш, таълим, қишлоқ хўжалиги каби соҳаларда ишлашлари учун кенг имкониятлар яратиб берилаётганига ҳавас қилсак, арзийди. Ўзбекистон таълим тизими алоҳида таҳсинга сазовор.

Дайен АДАЧИ, Вашингтон университети вице-президенти ёрдамчиси (АҚШ):

— Ўзбекистонда таълим сиёсати ва унинг ажралмас қисми ҳисобланган Кадрлар тайёрлаш миллий дастури мамлакатингизнинг қўлга киритаётган салмоқли кўрсаткичлари бежиз эмаслигини исботлаб турибли. Ўз навбатида, ўзбек ёшларининг халқаро билим ва спорт ареналарида эришаётган ютуқларининг ўзиёқ бу фикрнинг тасдиғи бўла олади.

Ўзим футболга жуда қизиқаман, мундиаларни қолдирмасдан кўриб бораман. Шу жумладан, ўтган йили Мексикада ўсмирлар ўртасида бўлиб ўтган жаҳон чемпионатини диққат-эътибор билан кузатдим. Табиийки, унда АҚШ терма жамоасига муҳлислик қилдим. Ўсмирларингиз бизнинг терма жамоа устидан муносиб ғалаба қозонишганда, тўғриси, ўзбекистонлик ёш футболчилар кўрсатган чиройли ўйинга тан бердим. Уларнинг ўйинларини ҳам қолдирмасдан кўриб бордим ва „миллионлар ўйини“ бўйича дунёдаги саккизта энг кучли давлатдан бири айнан Ўзбекистон бўлганидан қувондим.

Юртингизга таъриф буюрганимда, ёшларингизнинг бундай катта нагижалари бежиз эмаслигини янада чуқурроқ

англаб етдим. Ўғил-қизларнинг нафақат спорт билан шуғулланишлари, балки билим олишлари, илм-фан чўққиларини забт этишлари учун барча шарт-шароит муҳайё этилганига гувоҳ бўлдим.

Габриеле МЕЙТГЕС, Дортмунд техника университети профессори (Германия):

— Ўзбекистондек мафтункор ва меҳмондўст юртга кўплаб сафарлар уюштирганман. Қарангки, ўнинчи бор таърифим ана шундай нуфузли талбир арафасига тўғри келди. Бундан жуда бахтиёрман.

Мамлакатингизда иқтидорли ўқувчи-талабаларни давлат томонидан кенг миқёсда қўллаб-қувватлаш тизими самарали йўлга қўйилган. Хусусан, шу йўналишда турли жамоатчилик ташкилотлари изчил фаолият юритиб келмоқда. Қолаверса, имтиёзли стипендиялар ва мукофотлар жорий этилган. Кўрик-танловларни мунтазам ўтказиб келиш яхши анъанага айланган. Айни чоғда ўзбекистонлик ёшлар халқаро олимпиадалар, санъат ва маданият кўргазмаларида ҳамиша юқори даражада қатнашиб келмоқда.

Буларнинг ҳаммаси мамлакат раҳбарининг таълим-тарбия соҳасига қаратаётган юксак эътибори, бу борада рўёбга чиқарилаётган изчил ислохотлар ва комплекс чора-тадбирлар самарасидир.

Жозе РИБИЕРА КАСТРО, Португалия Ассамблеяси таълим, фан ва маданият қўмитаси раиси:

— Узоқ йиллардан бери таълим, фан ва маданият тизими қонунчилиги соҳасида фаолият юритаман. Комил ишонч билан айта оламанки, Президент Ислам Каримов томонидан амалиётга жорий этилган ўзбек таълим моделининг бугунги самараларида мустаҳкам, қонуний пойдевор бор. Шу асосда пухта ишлаб чиқилиб, ҳаётга татбиқ этилган стратегик дастурлар, чора-тадбирлар тараққиётнинг муҳим омили бўлмоқда. Хусусан, Ўзбекистон Республикаси Конституциясида бепул умумий таълим олиш давлат томонидан кафолатлангани беқиёс ғамхўрликнинг ёрқин ифодасидир.

Айни чоғда Кадрлар тайёрлаш миллий дастури, мактаб таълимини ривожлантириш Давлат умуммиллий дастури интеллектуал жиҳатдан юксак салоҳиятли авлодни камол топтиришга хизмат қилмоқда. Чунончи, бу йўлда кенг қўлланма модернизациялаш, бунёдкорлик ишлари рўёбга

чиқарилиб, ушбу масъулиятли юмуш, ҳаттоки, молиявий-иқтисодий инқироз шароитида ҳам изчил давом эттирилмоқда.

Пойтахтингиздаги кўлаб таълим муассасалари қатори 50-сонли ихтисослангитрилган умумтаълим мактабига таърифимиз чоғида бунга яна бир бор ишонач ҳосил қилдик. Кўркам бино, кенг ва пиёна хоналар, замонавий моддий-техник база, ажойиб кутубхона — барча барчаси бугунги кун андозаларига уйғун. Ўғил-қизларнинг юзу кўзидаги билимга чанқоқлик, интилувчанликни айтмайсизми?!

Ҳайратланарлиси, ўқувчилардан бири билан суҳбатлашиб учун таржимонни чақирганимда, у бурро қилиб „Таржимонга ҳожат йўқ, қандай саволингиз бўлса, мен тайёрман“, деб жавоб қайтарди. Мана шу олдий ҳолатнинг ўзисқ Ўзбекистонда таълим самарадорлиги юқори эканлигини намояна этади.

Юнг Хун ЧАНГ, Ёжу технология университети вице-президенти (Жанубий Корея):

— Ўзбекистонга тез-тез келиб тураман. Гоҳида сайёҳ, гоҳида халқаро талбирлар иштирокчиси сифатида. Лекин ҳар сафар қандайдир янгилик, ўзгариш устидан чиқаман. Масалан, Тошкентнинг чиройи йилдан йилга очилиб бормоқда. Ушбу шаҳар қисқа вақт ичида замонавий мегаполис даражасига чиққани эътирофга лойиқ. Бири билан кўркам иншоотлар қад ростлаётгани, янгича қисфа касб этаётгани бунга бир мисолдир. Уларнинг орасида энг илғор меъморчилик ютуқлари асосида барпо қилинган соғлиқни сақлаш, таълим даргоҳлари, спорт мажмуалари ва бошқа ижтимоий муассасалар кўпчилиги юртингизда эл фаровонлигига ҳамиша устувор масала сифатида қаралишини кўрсатиб турибди.

Халқаро конференция доирасида мактаблар, касб-хунар коллежлари ва олий ўқув юртлири фаолияти билан яқиндан танишиб, у ерда таълим бераётган юқори малакали мутахассислар, таҳсил олаётган ёшлар билан суҳбатлашиб бунга ишонач ҳосил қилдик. Жумладан, Тошкент ахборот технологиялари университетида борганимизда, талабалар энг сўнгги ускуналар билан жиҳозланган аудиторияларда ўз билим ва маҳоратини ошираётганига гувоҳ бўлдик.

Ўзбекистон фарзандларининг интилувчанлиги, ёрқин истеъдоди, хорижий тилларда бемалол сўзлаша олиши

қобилияти уларнинг келажаги янада порлоқ эканлигининг яққол тасдиғидир.

Жан Паул ван МАРИССИНГ, Лейден Вебстер университети директори (Голландия):

— Ўзбекистонда Президент Ислом Каримов раҳнамолигида таълим тизимида эришилаётган ютуқлар ҳавас қилишга арзийди. Жумладан, халқаро ҳамкорлик масалаларига ҳам алоҳида эътибор қаратилиб, қатор нуфузли хорижий олий ўқув юртларининг филиаллари ташкил этилгани таъсирга лойиқ.

Тошкент Халқаро Вестминстер университетида бўлиб, бу ерда йўлга қўйилган ўқув жараёни билан яқиндан танишдик. Ёшларнинг салоҳияти, иқтидорига қойил қолдик. Улар ўзи танлаган мутахассислигини чуқур ўрганишга интиломоқда. Бунга суҳбатимиз асосида амин бўлдик. Шароитлар ҳам ажойиб. Ҳар бир хона замонавий ахборот технологиялари, ўқув жиҳозлари билан таъминланган. Буларнинг барчаси дунё миқёсида тобора обрў-эътибори ошиб бораётган Ўзбекистоннинг яқин йиллар ичида энг тараққий этган давлатлар сафига қўшилишига хизмат қилиши шубҳасиз.

Дюклез Картрон ФРАНСУАЗА, Франция Сенатининг Маданият, таълим ва коммуникация бўйича комиссияси раиси ўринбосари:

— Ўзбекистонда Президент Ислом Каримов ташаббуси билан „Таълим тўғрисида“ги Қонун ва Кадрлар тайёрлаш миллий дастури қабул қилинганини яхши биламан. Ушбу ҳужжатларда кўзда тутилган мақсад ва вазифаларнинг ҳаётга изчил татбиқ этиб борилаётгани боис ёшлар чуқур билим эгаллаб, юрт тараққиётига муносиб улуш қўшадиган малакали мутахассислар бўлиб этишишмоқда. Мамлакатингиздаги бир қатор умумтаълим мактаблари, коллеж ва лицейлар, олий ўқув юртларига қилган ташрифимиз чоғида бунга яна бир қарра амин бўлдик. Улардаги имкониятлар эътиборни тортмай қўймайди. Замонавий жиҳозланган ахборот-ресурс марказлари, лабораториялар, электрон кутубхоналар, спорт заллари ёшлар ихтиёрида. Ўқувчилар, талабаларнинг мақсади ҳам аниқ: қайси бири билан суҳбатлашманг, „Ўзим севган касб сирларини пухта эгаллаб, мамлакатим тараққиётига ҳисса қўшаман“, дейди. Мана

шундай эзгу ниятда, соғлом фикрда камолга етаётган авлодлари бор Ўзбекистоннинг эртаси бундада нурафшондир.

Калая ТИНГСБАДҲ, Чулалонгкорн университети вице-президенти (Таиланд):

— Глобаллашув даврида тараққийнинг энг муҳим шарти, шубҳасиз, таълим жабҳасини жаҳон андозаларига уйғун тарзда тараққий эттиришидир. Мамлакатингизда мазкур соҳага айнан ана шу мезон асосида эътибор қаратилмоқда.

Хусусан, давлатингиз раҳбари тапаббуси билан юртингизда 12 йиллик таълим тизими жорий этилган. Бу эса ёшларнинг чуқур ва тўқис билим олиши, имконияти ҳамда салоҳиятидан тўлиқ фойдаланган ҳолда муносиб касб танлаши, жамиятда ўз ўрнини топишида катта аҳамият касб этади ва у замон талабларига уйғундир. Таъқиллашни истардимки, дунё таълим тараққийтида катта роль ўйнайдиган нуфузли халқаро конференция кун тартиби иштирокчиларга жуда маъқул келди. Жумладан, биз учун бир қатор зиё масканлари фаолиятидан бохабар бўлиш, тажриба алмашиш, ўқитувчи ва ўқувчи-талабалар билан суҳбатлашни имконияти яратиб берилди. Тараққийнинг „ўзбек модели“ узвий қисми саналувчи таълим тизими билан амалий жиҳатдан танишиб, беҳад қувондик. Мисол учун, Топкиент қурилиш-коммунал касб-хунар коллежида ўқувчилар учун барча шарт-шароит яратилганига шохил бўлдик — илғор ўқув-лаборатория хоналари, ахборот-ресурс маркази, спорт зали...

Конференция давомида бу боралдаги ютуқлар билан янада кенгроқ танишиш, ўзаро фикр алмашиш ҳамда ҳамкорлик алоқаларини ривожлантиришдан манфаатдормиз.

Бохумил ХАВРЛАНЦ, Чехия аграр университетининг илмий тадқиқот институти директори, профессор:

— Ўзбекистон таълим тизими моҳиятида фарзандларга ғамхўрлик қилиш, уларни келажакнинг муносиб ворислари этиб камол топтиришдек олижаноб мақсад мужассам. Мамлакатингизда мактаб, ўрта махсус, касб-хунар таълими мажбурийлиги ва бу қопун йўли билан кафолатлангани ҳар жиҳатдан баркамол, салоҳиятли, интеллектуал етук авлодни тарбиялашда муҳим омили бўлмоқда. Дунё миқёсида халқингиз

саводхонлик даражаси бўйича етакчи ўринларда туриши бунинг ёрқин тасдиғидир. Демак, диёрингиз таълим бўйича нуфузли, йирик ва глобал миқёсдаги конференцияга мезбонлик қилаётгани асло ажабланарли эмас.

Мен ҳам ана шундай ижтимоий-иқтисодий жиҳатдан барқарор, салоҳияти юқори давлатда меҳмон бўлиб турганимдан бахтиёрман. Сафарим асносида таълим даргоҳларини бориб кўрдим. У ерда ўқувчи-талабаларнинг энг сўнги андозалар асосида жиҳозланган синфхоналар, аудиторияларда илм олаётгани, тажриба тўплаётганига гувоҳ бўлдим. Устоз-мураббийлар билан дилдан суҳбатлашдим.

Шулар қаторида Турин политехника университети фаолияти мисолида мазкур соҳа халқаро таълим тараққиёти ва имкониятлари билан жадал интеграциялашиб бораётганини теран ҳис этдим. Ушбу олий ўқув юртида техника йўналишига оид фанлар чуқур ўтилаётгани, талабалар ўз мутахассисликлари бўйича билим ва кўникмаларни илғор педтехнологиялар асосида ўзлаштираётгани эътиборлидир.

Халқаро тадбир муносабати билан „Ўзбек таълим модели самаралари моҳияти нимада?“ деган саволга тўла ва атрофлича жавоб олиш имкониятига эга бўлганимиз бизни қувонтиради.

Хунке Ханс-ВЕРНЕР, Фрайбург педагогика университети проректори (Германия):

— Жуда кўп давлатлар ҳали-ҳануз жаҳон молиявий-иқтисодий инқирози оқибатларидан қутула олмаяпти. Бюджет тақчиллиги, савдо ҳажмининг пасайиши, ишлаб чиқаришнинг қисқариши, хуллас, мураккаб иқтисодий вазият бошқа соҳалар ривожига ҳам ўзининг салбий таъсирини ўтказмоқда. Мана шундай шароитда Ўзбекистонда барқарор ўсиш суръатлари таъминланаётгани, таълим, соғлиқни сақлаш, ижтимоий ҳимоя каби муҳим йўналишларга катта куч ва маблағ сарфланаётгани эътиборга лойиқ. Яқинда Президент Ислам Каримовнинг 2011 йил якуниларига бағишланган маърузаси билан танишиб, бунга яна бир қарра амин бўлдим. Эътибор беринг: олий таълим муассасаларининг моддий-техник базасини модернизация қилиш ва мутахассислар тайёрлаш сифатини тубдан яхшилаш бўйича 2011—2016 йилларга мўлжалланган дастурни амалга ошириш учун 277

миллиард сўмдан ортиқ маблағ йўналтириш кўзда тутилаётган экан. Бу фақатгина олий ўқув юртлари учун мўлжалланган талбирлардир. Умумтаълим мактаблари, касб-хунар коллежларидаги имкониятлар ҳам мунгазам кенгайтириб борилмоқда. Бунга Тошкентдаги қатор таълим муассасалари, хусусан, 169-мактабда меҳмон бўлганимизда, яна бир карра ишонч ҳосил қилдик. Таълим даргоҳларида яратилган шароитлар жаҳон стандартларига тўла мос келади.

Майкл ЭДЕЛЬШТЕЙН, Рамапо коллежи директори ўринбосари, профессор (АҚШ):

— Юртингизнинг таърифини жуда кўп эшитганман. Мана, энди бевосита ўзим кўришга муяссар бўлиб турибман. Чипдан ҳам, халқингизнинг самимийлиги, меҳмондўстлиги, меҳр-оқибатлилиги сафаримнинг биринчи куниданоқ менда катта таассурот қолдирди.

Шу ўринда, талбир тапкилотчиларига алоҳида миннатдорлик билдирмоқчиман. Сабаби, Ўзбекистон таълим тизимида амалга оширилаётган кенг қўламли ислохотлар ҳақида атрофлича маълумотга эга бўлишимиз учун улар бизга мактаб, коллеж ва олий ўқув юртлари фаолияти билан яқиндан танишиш, профессорлар, ўқитувчилар ҳамда ёшлар билан дилдан суҳбатлашиш имкониятини яратиб беришди. Масалан, Тошкент ахборот технологиялари касб-хунар коллежида бўлганимизда, аввало, бу ердаги хоналарнинг кенглиги, шинамлиги ва ёруғлиги эътиборимни тортди. Таълим муассасасининг молдий-техник базаси ҳам мустаҳкам. Ўқувчилар энг сўнгги русумдаги ахборот-коммуникация технологияларидан фойдаланиб, билимларини бойитмоқдалар. Уларнинг уч-тўрт тилда эркин сўзлаша олиши эса ҳавасимни уйғотди. Коллежда „Wi-Fi“ технологияси (интернетдан симсиз фойдаланиш) жорий этилгани ҳам яна бир қулайликдир. Ёшлар шу орқали таълим муассасаси ҳудудида исталган жойдан, айтайлик, синф хоналаридан туриб ахборот-ресурс маркази базасига боғланишлари, у ердаги турли адабиётлар, фанларга оид қўлланмалардан фойдаланишлари мумкин экан. Энг муҳими, ўқувчиларнинг фикрлаш доираси, дунёқарани кенг. Ўзи таплаган касб сирларини ўрганишга бўлган интилиши юқори. Мана шундай илмга чанқоқ фарзандлари бор юртнинг, шубҳасиз, келажаги буюқдир.

Мухаммадамин ХОЛМУРОД МИРЗА, Маккадаги „Ум ал-Куро“ университети хирургия кафедраси доктори, Буюк Британия Хирургия коллежи аъзоси (Саудия Арабистони Подшоҳлиги):

— Аввало, Бухорий, Термизий, Ибн Сино сингари улуғларни вояга етказган заминга қадам кўйганимдан бениҳоя хурсандман. Келажаги буюк бу юртнинг ўтмиши ҳам, бугуни ҳам буюқдир. 2007 йил Ислом конференцияси ташкилоти (ОИК) таркибидаги муассасалардан бири — Таълим, фан ва маданият бўйича халқаро ислом ташкилоти — ISESCO тарафидан Тошкентнинг Ислом маданияти пойтахти, деб эътироф этилиши бежиз эмас, албатта. Муҳтарам Президент Ислом Каримов ташаббуси билан ўтган ушбу конференциянинг асл мазмун-моҳияти ҳам бугунги ёш авлоднинг етук бобокалонларга муносиб бўлиб улғайишлари учун замин яратишга қаратилган. Ва бу эзгу ният шитоб билан амалга ошаётганлигига гувоҳ бўлдик. Биз 1-республика тиббиёт коллежида бўлдик. Касбим тақозосига кўра, у ердаги ўқувчилар билан суҳбатлашиб, англадимки, ўзбек ўғил-қизлари илмга чанқоқ, янгиликка интилувчан, ўзларига ишонувчан экан.

Бу бежиз эмас. Зотан, Ўзбекистонда навқирон йигит-қизларнинг мустақкам билим олиши учун беқиёс шарт-шароит яратилган. Таълим тизими ривожига миллиардлаб маблағ сарфланмоқда. Ёшлар иқтидорини юзага чиқариш мақсадида кўплаб ижтимоий лойиҳалар амалга ошириляпти. Шу боис навқирон авлод вакиллари озод ва обод келажак қуришда асосий куч бўлиб майдонга чиқмоқда, эзгу ислохотларга муносиб жавоб беришга интиляпти.

Йошико КАВАБАТА, Токио қишлоқ хўжалиги ва технология университети проректори (Япония):

— Ўзбек халқи ҳамиша устоз-мураббийларга чексиз эҳтиром кўрсатиб келади. Бу миллий қадриятларингизнинг ажралмас қисми ҳисобланади. Шубҳасиз, қасрда ўқитувчилар эъзозланса, ўша юртнинг бугуни барқарор, истиқболи ёруғ бўлади.

Ўзбекистон мустақилликка эришганидан сўнг Президент Ислом Каримов томонидан олиб борилган таълим сиёсати натижасида ана шу анъаналар булоғи қайта кўз очди.

Жамиятда педагоглик энг катта эҳтиромга лойиқ касбга айланди. Мазкур шарафли ва масъулиятли юмушни этагидан тутганлар моддий-маънавий жиҳатдан мудом қўллаб-қувватланмоқда. Уларга давлат томонидан алоҳида ғамхўрлик кўрсатилаётир.

Юртингизда 1 октябрь — Ўқитувчи ва мураббийлар куни умумхалқ байрами сифатида нишонланиши, ҳар йили кўплаб ўзбекистонлик ҳамкасбларимиз давлатингизнинг юксак мукофотларига лойиқ қўрилиши, улар ўртасида „Йилнинг энг яхши фан ўқитувчиси“ республика кўрик-танлови мунтазам ўтказилиб келинаётгани бунинг тасдиғидир.

Тошкент шаҳридаги 50-сонли ихтисослаштирилган мактаб ҳамда касб-ҳунар коллежлари ва университетларни бориб кўрганнимизда, бу ҳақда яна бир бор билиб олдик. Ҳамма-ҳаммаси рисоладагидек — жаҳон стандартларига мос ўқув-лаборатория хоналари, кенг ва шинам аудиториялар, кутубхоналар, спорт заллари... Имкониятлар ва қулайликларни санаб, алоҳига стили қийин.

Биз, меҳмонлар учун конференция ишида кўнгилдагидек иштирок этиш, таълим-тарбия, маданият масканлари билан яқиндан танишини имконияти яратиб берилгани ҳамда юқори даражадаги меҳмонхона, транспорт сервиси ҳамда таржимонлик хизмати учун тапшилотчиларга ўз миннатдорчилигимизни билдирамыз.

Жозеф ХЕХТЛЬ, Миллатлараро ҳамжиҳатлик ассоциацияси президенти (Австрия):

— Президент Ислом Каримов томонидан амалиётга жорий этилган „ўзбек модели“ мазмун-моҳияти барча миллат ва элатларнинг тиллари, урф-одатлари ҳамда анъаналарини ҳурмат қилиш, уларнинг ривожланиши учун шароит яратиш, фуқароларнинг бир хил ҳуқуқ ва эркинликларга эга бўлиши каби ижтимоий адолат принципларига тўла мосдир. Шу боис бугун юртингизда миллатлараро тотувлик барқарор, толерантлик руҳи, тинчлик, осойишталик ҳукмрон. Айни чоғда ижтимоий-иқтисодий ривожланиш суръатлари таъминланмоқда.

Мамлакатингизда таълим соҳасидаги ислоҳотлар ҳам мана шундай олижаноб қадриятлар, инсоний фазилатлар асосида амалга оширилмоқда. Пировардида диёрингизда

яшаётган ҳамма миллат ва элатлар фарзандлари бир хил — замонавий қулайликларга эга зиё масканларида таҳсил олмақда, санъат ва спорт сирларини мукаммал ўрганмоқда. Шунга муштарак равишда халқаро фан олимпиадалари, спорт мусобақаларида Ўзбекистон шарафини муносиб ҳимоя қилишаётир. Глобал майдонда ўзбекистонлик ёшлар нималарга қодир эканлигини намоён этмоқдалар.

Ана шундай дўстона ва аҳил муҳитга пойтахтингиздаги таълим муассасаларида меҳмон бўлганимизда ҳам яққол гувоҳ бўлдик. Бундан бир олам таассурот олдик.

Ўтказилган нуфузли ва йирик халқаро конференция кўп томонлама ҳамкорлик, ўзаро ҳамжиҳатликнинг ёрқин тимсоли сифатида хотирамизда сақланиб қолишига шубҳа йўқ.

Сауд бин САЛИМ АЛ-АЛУШИЙ, Уммон Султонлиги таълим вазири ўринбосари:

— Ўзбекистон раҳбари томонидан ишлаб чиқилган тараққиётнинг „ўзбек модели“ асосида эришилаётган юксак натижалардан яхши хабардорман. Таълим соҳасидаги ютуқлар таҳсинга лойиқ. Шу боис Президент Ислом Каримовнинг халқаро конференциядаги чиқишларини алоҳида эътибор билан эшитдим.

Айтиш лозимки, мажбурий 12 йиллик таълим тизими ҳаётга татбиқ этилиши бу борадаги ривожланишда муҳим омил бўлди. Зотан, шу асосда ёшларни ҳам маънан, ҳам жисмонан етук, соғлом ва интеллектуал жиҳатдан юксак салоҳиятли қилиб камол топтириш механизми шакллантирилди. Бунда мустаҳкам ҳуқуқий-меъёрий негиз, жумладан, „Таълим тўғрисида“ги Қонуни, Кадрлар тайёрлаш миллий дастури, Мактаб таълимини ривожлантириш Давлат умуммиллий дастури салмоқли роль ўйнади. Ўзбекистон эришган муваффақиятдан ўрнак олса арзийди.

Хусусан, Корея Республикаси Миллий Ассамблеяси депутаты Ким Ёнг Гу узоқ йиллардан буён Ўзбекистонда барча соҳаларда юз бераётган туб ўзгаришларни диққат билан кузатиб бораётганини билдирар экан, мамлакат Президенти Ислом Каримов раҳнамолигида амалга оширилаётган босқичма-босқич ислохотлар сиёсати ўзининг тўғрилигини тўла тасдиқлаганига ишонч ҳосил қилганини қайд этди.

— Маълумки, Ўзбекистон қадим замонлардан буён

жаҳон цивилизацияси марказларидан бири ва илм-фан ўчоғи бўлиб келган, — деди у. — Илм олишга интилиш ўзбек халқи менталитетининг узвий қисми ҳисобланади. Бугун Ўзбекистон кучли давлатдан кучли фуқаролик жамиятига босқичма-босқич ўтишни таъминлагани ҳолда, ривожланган бозор иқтисодиётига эга замонавий давлат қуриш йўлидан бормоқда.

Шуни таъкидлаш лозимки, глобallaшаётган дунёдаги энг муҳим қадрият ва демократик тараққиёт мақсалларига эришишдаги ҳал қилувчи куч — юксак билимли ва интеллектуал ривожланган авлодни тарбиялаш Ўзбекистонда мустақилликнинг илк кунлариданоқ устувор йўналишлардан бири сифатида белгиланган эди. Мен мамлакатингиз эришаётган муваффақиятлардан чин дилдан хурсандман. Ёшлар таълими ва уларни тарбиялашга алоҳида эътибор бергани ҳолда, Ўзбекистон келажак учун катта сармоя қўяётганини таъкидлашни истар эдим.

„The Korea Post“ журнали ношири Ли Кёнсик ҳам тарихан илм-фан маркази бўлган Ўзбекистон Абу Райҳон Беруний, Абу Али ибн Сино, Ал-Хоразмий сингари кўплаб машҳур олим ва мутафаккирларнинг қутлуғ ватани эканлигини айтди.

„Ўзбекистонда амалга оширилаётган бозор ислохотлари шароитида давлат томонидан аниқ мақсадга йўналтирилган ижтимоий сиёсат олиб борилаётгани, аҳоли бандлигини таъминлаш, ижтимоий инфратузилмани ривожлантириш, ёшларнинг таълим олишига қаратилаётган катта эътибор бу республикани баъзи кўшни давлатлардан ажратиб туради.

Шахсан Президент Ислам Каримов томонидан ишлаб чиқилган ва ҳақли равишда халқаро миқёсда эътироф этилган „ўзбек модели“ — бир пайтлардаги марказлашган-буйруқбозликка асосланган режали тизимдан замонавий бозор иқтисодиётига ўтишнинг босқичма-босқич концепцияси нақалар ҳаётий ва тўғри эканлигини вақтнинг ўзи кўрсатди.

Дарҳақиқат, самарали таълим ва тарбия тизимига эга бўлмасдан туриб, мустақил иқтисодиётни, ижтимоий-сиёсий барқарорлик, миллатнинг интеллектуал ҳамда маънавий салоҳияти тараққиётини таъминлаш мушкул эди. Бу ҳақиқат

Ўзбекистонда теран англанди — Президент Ислон Каримов мустақилликнинг илк кунларидапоқ янги авлодга таълим-тарбия бериш тизимида чуқур ислохотлар ўтказиш зарурлигини баён қилди“, деди у.

Халл университетининг Бизнес мактаби профессори Питер Мюррей (Буюк Британия) Ўзбекистонда ижтимоий соҳага, жумладан, таълимни ривожлантириш ва ёшларни рағбатлантиришга катта миқдордаги маблағлар ажратилаётгани уни қувонтиришини маълум қилди.

— Мазкур халқаро конференция мамлакат таълим тизими билан яқиндан танишиш, ўзаро ҳамкорлик ва келгусидаги тараққиёт йўллари аниқлаш учун ажойиб имконият яратди, — деди британиялик профессор. — Тошкентдаги қатор касб-ҳунар коллежлари ва университетларда бўлганимда, замонавий ахборот коммуникация технологиялари билан жиҳозланган, интернет-лаборатория, кутубхона, мультимедиа марказларига эга бўлган ўқув муассасаларида таълим олаётган ўзбек ёшларининг заковати юқори даражада эканлиги мени лол қолдирди. Шу ўринда мамлакатингиз педагогларининг юқори малакага эга эканлиги ва уларнинг фидокорлигини ҳам таъкидлашни истар эдим.

Ж. Неру номидаги университет профессори Пул Бадан (Ҳиндистон) ушбу конференция дунёнинг етакчи ўқув муассасалари ҳамда жаҳон илм-фан ва эксперт-таҳлил ҳамжамияти орасида катта қизиқиш уйғотганига эътибор қаратди.

— Тошкент конференцияси турли-туман илмий муассасалар вакиллари учрашган майдон бўлди, — деди у. — Анжуман қатнашчилари таълим соҳасини янада такомиллаштириш истиқболлари ва имкониятлари тўғрисидаги ўзгоялари ҳамда фикрлари билан ўртоқлашдилар. Бунда, албатта, мамлакат мустақиллиги йилларида Ўзбекистон тўплаган тажриба асосий ўрин тутди. Ушбу халқаро илмий-амалий анжуманда Ўзбекистон Президенти Ислон Каримовнинг иштирок этиши таълим тараққиёти мамлакат раҳбариятининг диққат-эътиборида эканлигидан далолат беради. Давлат раҳбарининг конференциядаги нутқи Ўзбекистон

таълим тизимининг тараққиёти, бу йўналишда олиб борилаётган ислоҳотлардан кўзланган мақсад ва вазифалар ҳақида атрофлича тасаввур ҳосил қилиш имконини яратди.

Деҳли университети профессори, доктор Ҳолид Мустафо Алви мазкур конференцияда ўз маърузаси билан қатнашгани ва дунёнинг кўлаб мамлакатларидан келган ҳамкасблари билан ўзаро фикр алмашиш имкониятига эга бўлганидан мамнун эканини айтди.

— Мен таълимни ривожлантириш бўйича Ҳиндистон тажрибасини ўргоқлашганим баробарида, ўзим учун фойдали жуда кўп маълумотларга эга бўлдим, — деди ҳинд олими. — Конференция давомида биз Ўзбекистонда амалга оширилаётган ислоҳотлар нафақат кенг кўламли, балки самарадор эканлигига ҳам яна бир қарра ишонч ҳосил қилдик. Биз бориб кўрган замонавий ўқув муассасалари Ўзбекистонда таълим тизимини ислоҳ қилиш бўйича олиб борилаётган улкан ишларнинг ёрқин намунасидир.

Шу ўринда Президент Ислам Каримовнинг нутқига эътибор қаратишни истар эдим. Мамлакат етакчиси ўз нутқида Ўзбекистоннинг таълим соҳасида эришган муваффақиятлари ҳақида сўзлар экан, кишида катта таассуротлар қолдирадиган қатор далил ва рақамларни келтирди. Хусусан, Ўзбекистонда мустақиллик йилларида республикадаги деярли барча мактаблар капитал таъмирлангани баробарида, 1500 дан зиёд янги касб-ҳунар коллежлари ва академик лицейлар қурилгани эътиборга молик жараён, деб ўйлайман.

Маълумки, мактаб қуриш қадим замонлардан буён энг хайрли ишлардан бири саналади. Фарзандларимизга яхши таълим бериш — нафақат бизларнинг бурчимиз, балки ҳозирги замоннинг стратегик талаби ҳамдир. Бу жиҳат Ўзбекистонда жуда тирак англанишига шахсан шоҳид бўлдим.

Умумжаҳон қишлоқ хўжалиги ва табиий фанлар бўйича олий таълим уюшмалари конфедерацияси бошқаруви раиси Филипп Шокэ (Франция) ахборот технологиялари, интернет тараққиёти сингари соҳалар билан бирга, таълимнинг қишлоқ хўжалиги йўналиши ҳам ёшларнинг катта қисми қишлоқ жойларда яшайдиган мамлакат учун муҳим аҳамият касб этишини таъкидлади.

— Бугунги кунда қишлоқ хўжалиги соҳасида билимларга эга бўлиш экология, иқлим ўзгариши, сув ресурсларини ҳимоя қилиш ва бошқа ҳаётий муҳим масалалар билан бевосита боғлиқдир, — деди у. — Мазкур халқаро форумдаги учрашувлар кадрлар тайёрлаш соҳасидаги ўзаро ҳамкорлик ривожига ҳам янги туртки беради. Президент Ислон Каримовнинг мамлакат келажаги халқнинг билим даражасига боғлиқ эканлиги, устозга нисбатан ҳурмат эса инсоний қадриятлар ва ўсиб келаётган авлодни тарбиялаш асосларидан бири ҳисобланиши ҳақида айтган фикрлари мамлакат раҳбариятининг таълим соҳаси ва ёш авлод тарбиясига қай даражада жиддий эътибор қаратаётганидан далолатдир.

Юқорида ўнлаб мамлакатлардан келган мутахассислар ва экспертларнинг замонавий Ўзбекистоннинг таълим соҳасидаги эришилаётган ютуқлари борасидаги таассуротлари чексиз эканлигини ўқидик. Дарҳақиқат, юртимизда ёшларнинг баркамол вояга етиши учун кенг қамровли ишлар амалга оширилди.

Давлатимиз раҳбари Ислон Каримовнинг „Таълимнинг глобаллашув таҳдидларига қарши тура оладиган барқарор иқтисодий тараққиёт пойдеворидан бири“ эканлиги халқаро конференция иштирокчилари томонидан юксак даражада эътироф этилди.

8. ПРЕЗИДЕНТ ИСЛОМ КАРИМОВНИНГ „БИЗНИНГ ЙЎЛИМИЗ — ДЕМОКРАТИК ИСЛОҲОТЛАРНИ ЧУҚУРЛАШТИРИШ ВА МОДЕРНИЗАЦИЯ ЖАРАЁНЛАРИНИ ИЗЧИЛ ДАВОМ ЭТТИРИШ ЙЎЛИДИР“ ИОМЛИ МАЪРУЗАСИДАГИ ИЛМИЙ ҚОИДА ВА ХУЛОСАЛАРГА АСОСЛАНИБ, РЕСПУБЛИКАМИЗ МУТАСАДДИ ТАШКИЛОТЛАРИ, ОЛИЙ ВА ЎРТА ТАЪЛИМ МУАССАСАЛАРИНИНГ ПРОФЕССОР-ЎҚИТУВЧИЛАРИ, МАҲАЛЛА ФАОЛЛАРИ, ХАЛҚ ТАЪЛИМИ, ҲУҚУҚНИ МУҲОФАЗА ҚИЛУВЧИ ОРГАНЛАРИНИНГ ХОДИМЛАРИ БАЖАРИШЛАРИ ЛОЗИМ БЎЛГАН ВАЗИФАЛАРНИНГ ҚИСҚАЧА БАЁНИ

1. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислон Каримовнинг „Бизнинг йўлимиз — демократик ислоҳотларни чуқурлаштириш ва модернизация жараёнларини изчил давом эттириш йўлидир“ номли маърузасини мамлакатимизда демократик ислоҳотларни янада чуқурлаштириш ва модернизация жараёнларини изчил давом эттиришга оид белгиланган энг муҳим устувор йўналишларига бағишланган дастурий ҳужжат сифатида атрофлича ўрганишни ташкил этиш.

2. Жамоа, маҳалла, жамият ва миллатни обрўсизлантирадиган хатти-ҳаракатлар, иғво, фисқу фасолдан, яъни кўлидан ижтимоий фойдали иш келмаганидан бошқаларнинг ишига халақит бериш каби иллатлардан халос бўлиш ишларини давом эттириш.

3. 2010 йил 12 ноябрда Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислон Каримов Олий Мажлисининг Қонунчилик палатаси ва Сенатининг кўшма мажлисидаги маърузасида „Мамлакатимизда демократик ислоҳотларни янада чуқурлаштириш ва фуқаролик жамиятини ривожлантириш концепцияси“ни тақдим этди. Мазкур Концепциянинг мақсади умуммиллий манфаатларга бўйсундирилган бўлиб, барқарор иқтисодий ўсишни, иқтисодий мустақилликни янада мустаҳкамлаш, иқтисодий ва ижтимоий хавфсизликни таъминлаш, инфляцияни жиловлаш, Ватан тараққиёти ва халқ фаровонлигини янада юксалтириш, жаҳоннинг тараққий топган давлатлари қаторидан ўрин эгаллаш борасида миллий

иқтисодиётимизнинг интеграциялашуви ва миллий иқтисодиётимизнинг равнақи, кслажагини таъминлашга қаратилган. Унда кичик бизнес ва хусусий талбиркорликнинг аҳамияти беқийс.

4. Концепциядан ўрин олган ташаббуслар шу вақтгача амалга оширилган ислохотларнинг мантиқий давоми бўлиб, навбатдаги ислохотлар учун қулай замин, шарт-шароитлар яратилган ҳамда зарурият туфайли илгари сурилган. Амалга ошириляётган демократик ислохотлар мамлакатимизда кучли фуқаролик жамиятига асосланган ҳуқуқий демократик давлат қуриш бўйича биз танлаб олган йўлнинг мантиқий ва қонуний давоми бўлишини назарда тутган ҳолда, уларнинг узвийлиги, босқичма-босқичлиги ва изчиллигини, бошқача айтганда, тадрижийлигини сақлаш шартини бугунги кунда барча фуқароларимиз англаб этишлари лозим.

5. Президент Ислон Каримов томонидан эълон қилинган Концепцияда таклиф этиляётган ислохотлар йўналишлари ўзаро узвий боғлиқ экани ва бир-бирини тақозо этишини аниқ ва равшан англаб олишимиз даркорлиги ҳақида тегишли тарғибот-ташвиқот ишларини йўлга қўйиш мутасадди ташкилотлар, раҳбарлар ва проффессор-ўқитувчиларнинг кундалик вазифасига айланмоғи лозим. Зеро, Концепциянинг бош мақсади ҳам Ватан тараққиёти ва халқ фаровонлигини янада юксалтиришга йўналтирилган.

6. Демократик ислохотларимизнинг маъно-мазмунини онгли фикрлайдиган ҳар бир инсон учун очиқ ва тушунарли бўлган, улар шу муқаддас заминда яшайтган ҳар қайси фуқаро, ҳар бир инсоннинг амалий ишига айланган тақдирдагина, мамлакатимизни янада ислох этиш ва модернизация қилишнинг муваффақиятини таъминлашимиз мумкинлигини ёши ва вазифаси, эгаллаб турган лавозимидан қатъи назар, барча фуқароларимиз кундалик фаолиятининг бош мезонига айлантиришлари керак.

7. Концепция билан танишган киши, аввало, Ўзбекистонда янгилианишлар сиёсати изчил давом этириляётганига; иккинчидан, инсон, унинг манфаат-эҳтиёжлари бу ислохотларнинг тараққиётимизнинг навбатдаги босқичи бошланганига амин бўлади.

Бу жиҳатдан, мамлакатимизда демократик ислоҳотларни янада чуқурлаштириш ва фуқаролик жамиятини ривожлантириш масаласининг кун тартибига қўйилганлиги тасодиф эмас, балки объектив заруратдир. Президентимиз Ислон Каримов таъкидлаганидек: „Ҳаёт бир жойда тўхтаб турмайди. Шу боис, авваламбор, рўй бериши мумкин бўлган турли фалокатлар, жаҳон иқтисодиётининг юксалиши ва инқирозини олдиндан кўриш имконини берадиган, ҳар томонлама чуқур ўйланган, аниқ мақсад ва устувор йўналишларни ўз ичига олган тараққиёт дастури ва уни амалга ошириш стратегиясига эга бўлган мамлакат ва халқ пировард натижада муваффақиятга эришади“¹.

8. Ўтган 2011 йилнинг „Кичик бизнес ва хусусий тadbиркорлик йили“ деб эълон қилиниши Ватанимиз тараққиёти ва халқимиз фаровонлигини янада юксалтиришда муҳим қадам бўлди.

9. Мамлакатимизда демократик давлат, фуқаролик жамиятини барпо этиш, иқтисодиётимизни бозор муносабатларига ўтказиш ва ривожланган давлатлар қаторидан ўрин олиш йўлида 20 йил мобайнида эришган марраларимиз жаҳон аҳлини ҳақли равишда ҳайратла қолдираётганлигини ҳар бир онгли инсон билиши даркор.

10. Маълумки, Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси ва амалдаги қонунилари тараннум этадиган, мустақамлайдиган ўта мафкуравий ақилалардан бири — олий саодат деб эъзозланадиган инсоннинг улуғлигини ва унинг демократик қадриятлар шароитида яшашга муносиблигидир. Ўзбекистон халқи миллий тараққиёт йўлининг бош ғояси — озов ва обод Ватан, эркин ва фаровон ҳаёт барпо этиш ҳисобланади. Шу боис, мамлакатимизда эълон қилинган „Кичик бизнес ва хусусий тadbиркорлик йили“да амалга оширилган барча яратувчанлик ишларимиз бош ғоямизни рўёбга чиқаришга хизмат қилаётганлигини барчамиз чуқур англашимиз зарур.

11. Бугун концепцияга мувофиқ, мамлакатимизнинг иқтисодий ва сиёсий таянчи — кичик бизнес ва хусусий

¹ Қаранг: *Каримов И.А.* Мамлакатимизда демократик ислоҳотларни янада чуқурлаштириш ва фуқаролик жамиятини ривожлантириш концепцияси. — Т.: „Ўзбекистон“ ИМИУ, 2010. — 6-бет.

тадбиркорликни янада ривожлантириш ва уларга қулайлик яратиш мақсадида давлатнинг рухсат бериш функцияси минимал даражага туширилмоқда. Бу — қабул қилиниши мўлжалланаётган қонунларда рухсатномаларга доир мушкул бўлган мавжуд барча тафовутлар ва ноаниқликларни, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик субъектлари манфаатларини кўзлаб ҳал этишга доир муҳим нормаларнинг ишлаб чиқи-лаётганлигини алоҳида қайд этиш лозим.

12. Президент Ислом Каримов раҳнамолигида амалга оширилаётган барча ишлар мамлакатни янгилаш ва модерни-зациялаш, *бош мақсадларимиз бўлмиш — Юрт тинчлиги, Ватан равнақи, Халқ фаровонлиги, Комил инсон, Иътимоий бирдамликка* хизмат қилишини ёшларга уқтиришимиз, демократик давлат қуриш, бозор иқтисодиёти талабларига риоя этган ҳолда ҳаётимизнинг барча соҳаларини либераллашти-риш ва модернизациялашга улкан ҳисса қўшишини теран тушунтиришимиз керак.

Дарҳақиқат, жамият ҳаётининг барча соҳаларини либерал-лаштириш бугунги кунда Ўзбекистон иқтисодий-ҳуқуқий сиёсатининг мазмун-моҳиятини ташкил этади. Уларга эришиш учун Ўзбекистоннинг асл фуқаросиман, деган ҳар бир инсон ўз иш жойида меҳнат унумдорлигини ошириб, йилдан йилга натижаларини яхшилаб, юксак марралар сари ҳаракат қилмоғи даркор. Бу эса бизнинг буюк келажакка қўшган ҳиссамиз бўлади.

12.1. Президент Ислом Каримовнинг маърузасида келтирилган рақамлар, макроиқтисодий кўрсаткичлар халқ-нинг руҳини кўтариш учун айтилган шунчаки гаплар эмас, балки эришган реал ютуқлардир. Бунинг асосида халқимиз-нинг фидокорона ва машаққатли меҳнати ётибди. Шу боис, *ислоҳот — ислоҳотлар учун эмас, балки инсон учун хизмат қилаётганлигини* англаб етиш зарур. Шу маънода, 2011 йилни биз босиб ўтган 20 йил мобайнида халқаро майдонда тан олин-ган, ўзгаларнинг ҳавасини тортаётган, қиёфаси тобора ўзгариб бораётган мамлакатимиз тараққиёт йўлининг узвий бир қисми, маънавий давоми, деб эслашимиз ва бу илмий қонундан барчамиз чуқур англаб, ёлда сақлашимиз зарур.

12.2. Дунёдаги энг нуфузли молиявий ташкилотлардан бири бўлмиш Халқаро валюта фонди томонидан таъкидлан-

ганидск, жаҳон молиявий-иқтисодий инқирозининг давом этиши ва салбий таъсир ўтказишига қарамасдан, Ўзбекистон саноқли давлатлар қаторида 2011 йилда ҳам ялпи ички маҳсулотнинг 8,3 фоизга ўсишини таъминлади, бу эса охириги 5—6 йил давомида иқтисодиётимизнинг барқарор юқори суръатлар билан ривожланиши бежиз эмаслигини исботлаб берди (Қаранг: 2-чизма).

12.3. 2011 йилда мамлакатимизни янгилаш ва модернизация қилиш, демократик ислоҳотларни чуқурлаштириш, ҳаётимизнинг барча жабҳаларини эркинлаштириш, фуқаролик жамияти институтларини ривожлантириш йўлида катта ишлар амалга оширилганини қуйидаги мисолларда яққол кўриш мумкин:

— ўтган давр мобайнида илгари фақат орзу қилиш мумкин бўлган марраларга эришганимиз, авваламбор, Ўзбекистон танлаган ўзига хос ва мос йўлнинг ҳар томонлама тўғри экани;

— хусусан, иқтисодиётимизнинг „локомотиви“ бўлмиш янги ишлаб чиқариш тармоқларига асос солингани;

— ўтлаб замонавий корхоналар ишга туширилгани;

— ёқилғи-энергетика, тоғ-кон саноати, кимё, автомобилсозлик, капитал қурилиш, транспорт ва коммуникация, енгил саноат каби стакчи тармоқларнинг жадал ривожланиб бораётгани;

— айниқса, филойи лехқон ва фермерларимизнинг 2011 йилги мавсумда оғир табиий қийинчиликларни мардонавор енгиб, 6 миллион 800 минг тонна ғалла етиштиргани;

— 3 миллион 500 минг тоннага яқин пахта хирмони бунёд этгани;

— 8 миллион 200 минг тоннадан зиёд сабзавот ва полиз ҳосиллари олгани;

— қарийб 3 миллион тонна боғдорчилик маҳсулотлари етиштирилгани ва ҳ.к.

Иқтисодиёт соҳасида Ўзбекистонда эришилган ана шундай салмоқли натижалар ўз навбатида 2011 йилда иш ҳақи, стипендия ва ижтимоий нафақалар миқдори 20,2 фоизга, пенсиялар 26,2 фоизга кўнайиши, аҳолининг реал даромаллари эса 23,1 фоизга ошиши учун имкониятлар туғдириб берганини ўқув манфулотларида алоҳида қайд этиш зарур.

Шу хусусида 2011 йилда иқтисодиётимизни модернизация ва диверсификация қилиш, айниқса, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик, фермерлик соҳаси учун кенг имконият ва имтиёзлар яратиб бериш ҳисобидан мамлакатимизда 1 миллионга яқин иш ўринлари ташкил этилгани бандлик масаласини ҳал қилишда муҳим қадам бўлгани, Ватанимиз тараққиёти ва халқ фаровонлигини юксалтиришда муҳим омил бўлганлигини машғулотларда алоҳида таъкидлаш лозим. Бу мамлакатимиздаги иш билан бандлик, даромадлар сиёсати изчил давом этаётганлигидан далолат бўлиб, Ўзбекистоннинг иқтисодий ва ижтимоий хавфсизлигини таъминлаш стратегияси натижасидир.

Кўлга киритган бундай юксак марраларимиз, авваламбор, бунёдкор халқимизнинг кечани кеча, кундузни кундуз демай қилган фидокорона меҳнатининг амалий самаралари, демократик янгиликлар ва бозор ислоҳотлари йўлидан қатъият билан олдинга интилиб бораётгани натижасидир. Шу ўринда иқтисодиётнинг ўсиши демократияни рағбатлантиради, халқ фаровонлигини оширади, амалга оширилаётган ислоҳотларнинг обрўсини оширади, айни вақтда таълим даражасини юксалтиради, фуқароларни ўз ҳаракатларининг оқибатларига эътиборлироқ бўлишга ундайди. Ушбу ғояларни таълим жараёнида, маънавият-маърифат соатларида, ижтимоий-сиёсий ўқишларда, шунингдек, оммавий ахборот воситалари орқали тарғиб қилиш мақсадга мувофиқдир.

13. Иқтисодиёт соҳасида мамлакатимизда эришилган юқорида қайд этилган салмоқли натижалар ўз навбатида 2011 йилда иш ҳақи, стипендия ва ижтимоий нафақалар миқдори 20,2 фоизга, пенсиялар 26,2 фоизга кўпайгани, аҳолининг реал даромадлари эса 23,1 фоизга ошганига имкониятлар туғдириб берганини ўқув машғулотларида, ижтимоий-сиёсий ўқишларда алоҳида қайд этиш зарур. Чунки, аҳоли реал даромадларининг босқичма-босқич ошириб борилиши мамлакатимиз фуқароларининг эртанги кунга ишончини янада мустаҳкамлайди. Бу ишонч кишиларда унумли меҳнатга рағбат, ўз меҳнати натижасидан қониқиш ҳиссини ҳосил қилади.

14. Мамлакатимизда ривожланиш учун тўлов бўлган солиқ юкини камайтиришга катта эътибор берилмоқда. 2011

йилда кичик бизнес ва хусусий талбиркорлик субъектлари учун ягона солиқ тўлови ставкаси 7 фоиздан 6 фоизга туширилди. 2012 йилда 5 фоизга туширилиши назарда тутилмоқда. Бу амалда солиқнинг рағбатлангириш функциясини таъминламоқда. Республикамизда амалга оширилаётган солиқ соҳасини янада эркинлаштириш жамиятимизнинг иқтисодий негизини ташкил этадиган кичик бизнес ва хусусий талбиркорлик субъектлари, фермер хўжаликлари учун ўз фаолиятларини кенгайтиришга манба бўлиб хизмат қилмоқда. Шунини қайл этиш жоизки, бундай солиқ ставкаси нафақат Мустақил Давлатлар Ҳамдўстлиги мамлакатларида, балки иқтисодий ривожланган хорижий давлатлар ўртасида ҳам энг паст кўрсаткичлардан бири эканлигини чуқур анлаган ҳолда хўжалик субъектлари учун қўшимча манба сифатида ундан самарали фойдаланишни амалда йўлга қўйиш лозим, токи у Ватан равнақи, халқ фаровонлиги учун хизмат қилсин.

15. Ўзбекистон ёшларини, бўлгуси кадрларни тайёрлаш сифати билан боғлиқ масалада бугун фарзандларимизга кимлар таълим-тарбия бераётгани, педагогик кадрларни тайёрлаш ва қайта тайёрлаш тизими қандай ташкил этилгани таълим-тарбия билан пуғуullanувчи мутасадди ташкилотлар ва кенг жамоатчиликнинг биринчи навбатдаги кечиктириб бўлмас вазифаси сифатида баҳолашмоғи ҳамда бу масала барча таълим муассасаларини ислоҳ қилиш тизимининг энг долзарб вазифаси бўлмоғи зарур. Лицей ва коллежларимизда таълим жараёнларига олий ўқув юртларининг тажрибали амалиётчи ва ўқитувчиларини янада кенг ва фаол жалб этиш таълим муассасалари раҳбарларининг зулукда ҳал этиши лозим бўлган вазифасига айланмоғи лозим.

16. Бугун ёшларимиз қандай кадриятлар сари интилмоқда, қандай орзу-ният ва ўй-хаёслар билан яшамоқда — биз бунга асло кузатувчи сифатида лоқайд ва бесфарқ қарамаслигимиз керак. Ўзбекистон фуқароси бўлган ҳар бир инсон вазифаси, ёни ва лавозимидан, раҳбар ёки олдий фуқаро эканлигидан қатъи назар, **маънавият соҳасида бўшлиқ бўлмайди**, деган олдий бир ҳақиқатни чуқур англаб этиши шарт.

17. Биз фарзандларимизни миллий табиатимизга ёт ва зарарли бўлган таъсирлардан ҳимоя қилишимиз, уларни

ҳаётга, ён-атрофда юз бераётган воқеа-ҳодисаларга дахлдорлик ҳисси билан яшайдиган, мустақил фикрлайдиган, имон-этиқодли, баркамол инсонлар этиб тарбиялашимиз лозим. Ёшларимиз қалбида соғлом ҳаёт тарзига интилишни, миллий ва умуминсоний қадриятларга ҳурмат-эҳтиром туйғуларини болалик пайтидан бошлаб сингдиришимиз зарур. Глобаллашув жараёнида замон шиддат билан ўзгармоқда, унга ҳамқадам бўлиб яшаш ва ишлаш лозимлигини ҳаётнинг ўзи тақозо этмоқда. Бунинг учун эса, аввало, интеллект, ақл-заковат керак. Чунки билимли, зукко ёшларнинг турли салбий таъсирларга иммунитетни кучли бўлади ва уларга берилмайди. Шу боис, билимга ва яна билимга интилиш кундалик шиоримизга айланмоғи лозим. Бу масалада жамоат ва ноҳукумат тузилмалари, биринчи навбатда ёшлар ташкилотлари алоҳида фаоллик кўрсатиши даркор.

18. Янги 2012 йилга „Мустаҳкам оила йили“ деб ном беришда яхшилик ва эзгулик, олижаноблик ва меҳр-оқибат каби юксак инсонийлик тушунчалар сарчашмаси бўлган оилага, бинобарин, жамият ва Ватан тақдирига, навқирон авлод келажагига беқийёс эътибор ва ғамхўрлик мужассамдир. Инсонийликнинг дастлабки тамал тоши, донишмандлар айтганидек, табиатнинг шоҳ асари бўлмиш оилада қўйилади.

Оилавий бизнесни кенгайтиришга мамлакатимизда кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни ривожлантиришнинг муҳим йўналиши сифатида қаралмоқда. Чунки бу соҳани ривожлантириш оила даромадларини оширишга хизмат қилади. Бу эса жамиятнинг гавҳари бўлган оила фаровонлигини юксалтиради. Энг муҳими, оилавий хотиржамликни таъминлаб, мамлакатимиз хавфсизлигини мустаҳкамлашга хизмат қилади.

19. „Мустаҳкам оила йили“ давлат дастурида белгиланган „Оила соғлом экан — жамият мустаҳкам, жамият мустаҳкам экан — мамлакат барқарор“ деган инсонпарвар тамойилларга асосланган мақсад-вазифаларни амалга оширишда мутасадди ташкилотлар, маҳалла фаоллари, кенг жамоатчилик, ички ишлар идоралари ходимлари ҳамкорлигини йўлга қўйиш керак. Бунда ҳуқуқни муҳофаза қилиш органлар, айниқса, профилактика инспекторларининг кенг жамоатчилик билан бирга ёш оилаларга эътибор ва ғамхўрликни кучайтириш,

уларни ижтимоий ва ҳуқуқий ҳимоя қилиш, вояга етмаганлар ўртасида турли кўпгилсизликларнинг олдини олишни амалда таъминлашга эришини йўлида садоқат билан хизмат қилиш.

20. Турли салбий таъсирларга қарши курашда оиланинг ўрни ва аҳамиятини оширишда, олий таълим муассасалари профессор ўқитувчилари, профилактика инспекторлари, маҳалла фаоллари, жамоат ташкилотлари вакиллари билан ҳамкорлигини янада кучайтириш лозим. Жуда кўп давлатларда ота-оналар оила бюджетидан фарзандларининг таълим олиши учун катта миқдорда маблағ сарфлашади. Ўзбекистонда таълим тизими изчил йўлга қўйилганлиги боис аҳолининг саводхонлик даражаси қарийб юз фоизга тенг. Дунё бўйича умумий саводхонлик 30—40 фоиз. Атиги дунёнинг 30 га яқин мамлакатларида бу кўрсаткич 90 фоиздан ортиқ.

21. Жамиятни изчил модернизация қилишнинг маъно-моҳиятини кенг халқ оммаси онгига сингдириш зарур. Шу ўринда қадам-бақадам фаровон янаш учун билим, ҳунар кераклигини, глобаллашув жараёнида билимли, ҳунарли ёшлар ишсиз қолмаслигини ҳар кунги, ҳар бир машғулотда ходимлар, талаба ёшлар онгига сингдириш бизнинг бевосита вазифамиз эканлигини англашимиз зарур.

Шу ўринда 2012 йил 16—17 февраль кунлари Тошкент шаҳрида „Юксак билимли ва интеллектуал ривожланган авлодни тарбиялаш — мамлакатни барқарор тараққий эттириш ва модернизация қилишнинг энг муҳим шarti“ мавзуидаги халқаро конференциянинг якуний ҳужжати резолюцияси эътиборга лойиқдир (*Қаранг: 3-шлова*).

22. Президент Ислам Каримовнинг аҳолини иш билан банд этиш борасидаги сиёсатининг маъно-моҳиятини чуқур англаб, ишсизликнинг салбий оқибатларини, унинг турмуш даражасига таъсирини методологик семинарлар, давра суҳбатлари, талаба ёшларнинг илмий семинарларида муҳокама қилиш даркор.

23. Давлатимиз раҳбарининг маърузалаги: „Қўлга киритган бундай юксак марраларимиз, авваламбор, бунёдкор халқимизнинг демократик янгилаinishлар ва бозор ислохотлари йўлидан собитқадамлик билан одимлаб бораётганининг натижасидир“, — деган эътирофини инсон меҳнатининг улғуланishi сифатида жойларда кенг жамоатчиликка етказиш лозим.

ЎҚУВ ҚЎЛЛАНИМАДА ФОЙДАЛАНИЛГАН АСОСИЙ ТУШУНЧАЛАРНИНГ ИЗОҲИ

Ижтимоий-иқтисодий тизим — бу иқтисодиёт тараққиётининг умумий шарт-шароити. Инсон тараққиёти тўхтовсиз бўлганидан тизимлар ҳам ривожланади. Улар келиб-кечиб туради. Тизимлар тараққиёти табиий-тарихий жараёндир. Тизимлар ривожланишида уларнинг ўрин алмашуви юз беради. Бир тизимнинг ривожланиш имкониятлари тугаллангач, бошқа тизимга ўтилади.

Тизимларнинг ўрин алмашуви иқтисодий зарурат бўлгандагина юз беради. Бир тизим салоҳияти тугаллангач, бошқа салоҳиятли иқтисодий тизимга ўтилади.

Ижтимоий-иқтисодий тизим баҳоланганда моддий, ижтимоий-иқтисодий ва ғоявий-сиёсий белгилар асос қилиб олинади. Буларга ресурслар ва яратилган маҳсулотларнинг характери, мулкчилик шакллари, иқтисодий механизмнинг қандайлиги, қандай ғоялар ва сиёсатнинг устуворлиги кабилар киради.

Тизим — бу жамиятнинг ижтимоий-иқтисодий тузилиши, уни ташкил этувчи, бир-бирини тақозо этувчи, ўзаро таъсир ўтказувчи унсурларнинг мажмуи бўлиб, бунда унсурлар биргаликда амал қилади, натижада айрим унсурларга хос бўлмаган умумий хусусиятлар пайдо бўлади.

Ижтимоий-иқтисодий тизим — бу иқтисодиёт тараққиётининг умумий шарт-шароитидир.

Иқтисодиётнинг ижтимоий-иқтисодий тизими — ижтимоий-иқтисодий ўзаро муносабатларнинг барча шакл ва турлари бирлиги бўлиб, уларнинг асосийси мулкчилик тизимидир.

Иқтисодиётнинг функционал тизими — ҳозирги замон иқтисодиётида функционал алоқа ва муносабатларнинг ўзаро боғлиқ ва ривожланиб бораётган бирлиги.

Иқтисодиёт тизими — унинг элементларининг онгли равишда тартибга солинган ўзаро боғлиқ бирлиги.

Сиёсий тизим — жамиятда сиёсат, ҳокимият ва бошқарувни шакллантириш ҳамда амалда рўёбга чиқариш билан

боғлиқ муносабатлар, ҳаракатлар, тапқилотлар йиғиндисидан иборат¹.

„**Ҳуқуқ**“, — дея таъкидлайди Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислам Каримов, — ижтимоий ҳамжиҳатлик ва келишувга асосланган тартиб-интизомга эришиш, эркинлик, адолат ва тенгликни вужудга келтириш воситасидир.

Ҳуқуқий сиёсат — давлат сиёсатини юридик жиҳатдан расмийлаштириш ва ифодалаш шакли, давлат ҳокимияти томонидан юритилаётган сиёсий йўлни ва фаолиятни қонунлаштириш, давлат идорасини баён этиш воситаси.

Ҳуқуқий ислоҳотлар — кўп қиррали, ҳуқуқий ҳаётнинг барча жиҳатларига тегишли ҳуқуқий соҳани ижтимоий ҳаётнинг бошқа соҳа ва йўналишлари билан ўзаро алоқаси ва ўзаро таъсирини ифодаловчи ҳамда мувофиқлаштиришга йўналтирилган жараёнлир.

Ҳуқуқий ислоҳотлар иқтисодий, ижтимоий, гуманитар ва ҳоказо соҳалардаги ислоҳотларнинг муваффақияти кафолати ҳисобланган. Ҳуқуқий ислоҳотларнинг бош мақсади — ҳуқуқий давлатни барпо этишга эришиш.

Ҳуқуқ тизими — ижтимоий муносабатларни тартибга солувчи ҳуқуқнинг ички тузилиши билан объектив боғланган, ҳуқуқий нормалар изчил тарзда жойлаштирилишининг ифодасидир².

Ҳуқуқий тизим — мамлакат ҳудуди доирасида амал қиладиган барча юридик воситалар, институтлар ва муассасаларнинг йиғиндисидан иборат бўлиб, бутун жамият ҳаётининг ҳуқуқий тапқил этилишини ифодалайди³.

Иқтисодиёт — турли-туман иқтисодий фаолиятларни, ишлаб чиқаришнинг муайян усулини ҳамда инфратузилмавий муассасаларини яхлит қилиб бирлаштирувчи иқтисодий тизим.

¹ *Одилқориев Х.Т., Раззоқов Д.Х.* Сиёсатшунослик: Олий таълим муассасалари талабалари учун дарслик. — Т.: Ўзбекистон файласуфлари миллий жамияти, 2009. — 119-бет.

² *Саидов А.Х., Таджиханов У.* Давлат ва ҳуқуқ назарияси. — Т., 2001. — 156-бет

³ *Марченко М.И.* Теория государства и право в вопросах и ответах. — М., 2001, — С.131.

Бозор иқтисодиёти — мукаммал ишлаб чиқариш омилларига эга бўлган, товар-пул муносабатларига асосланган, аниқ ижтимоий мўлжали бор, бозор сигналларига биноан ва пул воситасида бошқарилиб турувчи иқтисодиёт.

Тоталитар-режали иқтисодиёт — давлатлаштирилган, ижтимоий мулкка таянган, бир марказдан туриб режалаштиришга ва бошқаришнинг маъмурий-буйруқбозлик усулларига асосланган иқтисодиётдир.

Мулк — ҳўжалик юритувчи субъектлар ўртасида неъматларни ўзлаштириш борасида юзага келадиган ижтимоий муносабат шакли ёки институционаллашган рақобатли муносабатлар.

Мулкчилик — кишилар ўртасида ишлаб чиқариш воситалари ва меҳнат маҳсулини ўзлаштириш юзасидан пайдо бўлган ва тарихан аниқ бир шаклда намоён бўлувчи иқтисодий муносабатлар.

Давлат (бозор иқтисодиёти субъекти сифатида) — иқтисодий ўсиш, иш билан тўлиқ бандлик, ҳўжалик соҳасидаги барқарорлик, мамлакатнинг миллий ва иқтисодий хавфсизлигининг янги сифатини таъминлаш мақсадида иқтисодиёт тизимига таъсир кўрсатиш учун ваколатларга эга бўлган турли муассасалар мажмуидан иборат мураккаб олий тоифадаги институционал тузилма.

Бозор иқтисодиётида ижтимоий ҳимоя — ҳар бир шахсга унинг ривожланиши ва яратувчилик имкониятларидан ниҳоятда самарали фойдаланиши учун зарур бўлган муайян турмуш даражасининг кафолатланишини таъминловчи давлат иқтисодий чоралари, шарт-шароитлари ва муносабатлари тизими.

Бозор ислоҳотлари — халқ иштирокида, лекин давлат томонидан ишлаб чиқилган бозор муносабатларини шакллантириш чора-тадбирларининг давлат назорати остида амалга оширилишидир.

Концепция (лотинча *conceptio*) — бирор ҳодисани тушуниш, изоҳлашнинг муайян усули, асосий нуқтаи назар, уни тавсифлашнинг бош ғояси, етакчи фикр, тамойил, қарашлар тизими, ҳодиса, жараёнларни муайян тушуниш; бирор асар, илмий ишдаги ягона, белгиловчи ният, етакчи фикр; ривожланиш жараёнларининг устувор йўналишларини белгиловчи ғоявий тавсиялар. Бу тушунча илмий ва бошқа фаолиятдаги

асосий фикр, конструктив тамойилни белгилашда ҳам қўлланилади (масалан, иқтисодий ўсиш ёки иқтисодий тараққиёт конценцияси ва ҳ.к.).

Инфляция — пул бозорининг ҳолисаи; пул массаси муомала каналлари ҳалдан ташқари тўлиб кетини оқибатида нархларнинг умумий даражаси ўсиши.

Инвестиция (нем. investition, лот. investire — ўраш) — иқтисодни ривожлантириш мақсадида мамлакат ёки чет элларда турли тармоқларга узоқ муддатли капитал киритиш (қўйиш). Молиявий инвестиция — акция, облигация ва бошқа қимматли қоғозларни сотиб олиш; реал инвестиция мамлакати ичкарисида ва чет элларда ишлаб чиқариш (саноат, қишлоқ хўжалиги, қурилиш ва бошқа)га капитал қўйиш, шунингдек, ён суверен давлатларга қарз ва субсидия бериш шаклларида амалга оширилади. Инвестицияни давлат, банклар ёки хусусий тadbirkorлар бериши мумкин.

Давлат қарзи — ҳукуматнинг ўтмишдаги бюджет тақчиллигини молиялантириш учун қарзга пул олиш натижасида тўпланган қарзи.

Тadbirkorлик — мулкчилик субъектларининг фойда олиш мақсадида таваккал қилиб ва мулкий жавобгарлиги асосида амалдаги қонунлар доирасида ташаббус билан иқтисодий фаолият кўрсатиши.

Сохта тadbirkorлик — уставида кўрсатилган фаолиятни амалга ошириш мақсадини кўзламасдан ссудалар, кредитлар олиш, фойдани (даромални) солиқлардан озод қилиш (солиқларни камайтириш) ёки бошқача мулкий манфаат кўриш мақсадида корхоналар ва бошқа тadbirkorлик ташкилотларини тузиш (*Ўзбекистон Республикасининг Жиноят кодекси, 179-модда*).

Ўрта синф — жамиятнинг ўз тасарруфидаги мулк объектлари асосида кенгайтирилган индивидуал такрор ишлаб чиқаришни амалга оширадиган қисми.

Протоўрта синф — жамиятнинг ўрта синфига яқинлашадиган, унинг таркибига киришга уринадиган, ammo ҳозирча ташқаридан, аввало, давлат томонидан бўладиган ёрдамсиз индивидуал кенгайтирилган такрор ишлаб чиқаришни амалга ошира олмайдиган ижтимоий қатлами.

Бизнес — бирор фаолият (ини) юзасидан бўладиган

муносабат, аниқроғи ишбилармонларнинг иқтисодий муносабатидир. Бизнес билан шуғулланувчилар ишбилармонлар ёки бизнесменлар деб юритилади (инглизча business — иш, man — одам).

Жиноий бизнес — жиноий-иқтисодий фаолият бўлиб, бу мутлақо ман этилган, қонун йўли билан тақиқланган. Аммо ижтимоий ҳаётда ғайриқонуний йўл билан пул топиш ҳоллари умумбашарий ижтимоий ҳодисадир. Буларга қаллоблик, товламачилик, порахўрлик, ўғрилик, фоҳишалик, тиламчилик, босқинчилик, наркотик молдалар, одам савдоси билан шуғулланиб пул топиш кабилар киради, уларни ҳақиқий бизнес деб аташ мутлақо мумкин эмас. Шу боис ҳам барча давлатларнинг ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлари юқорида санаб ўтилган жиноий бизнеснинг олдини олиш, аниқлаш ва бартараф этиш борасида кенг доирада кураш олиб борадилар.

Истеъмол савати — муайян озиқ-овқат, саноат моллари ва хизматларнинг тирикчиликни таъминлашга старли бўлган миқдори. Бозор иқтисодиёти шароитида нарх-наво кўтарилиб баҳолар ўзгаради. Аҳолининг кўралиган зарарини қоплаш учун ҳукумат томонидан „истеъмол савати“ таркиби аниқланади.

Истиқлол — арабча сўз бўлиб, *кўтарилиш*, *қадни ростлаш*, *ўсиш* маъноларини англатади. Демак, истиқлол — ҳар қандай инсон, жамоа, давлат ва миллатнинг ривожланиши учун зарур бўлган эркинлик шароитидир.

Мустақилликни ифодаловчи асосий ҳужжатлардан бири — бу давлатнинг Конституцияси („Конституция“ сўзи лот. *constitutio* сўзидан олинган бўлиб, *ўрнатиш*, *тузилиш* маъноларини билдиради).

Президент Ислам Каримов: „Мустақиллик нафақат ўзини эркин сезиш, ўз ҳаётини қуриш, балки ўз ҳаёт-мамотини ҳал этишда катта ҳуқуққа эгалик ҳам демакдир“¹, деб таъкидлайди.

Давлат (арабча *мамлакат*) — ўз фуқароларининг ижтимоий-сиёсий ҳуқуқларини ҳимоя қилувчи, бунга қарчи турувчи кучларнинг қаршилигини синдирувчи ҳокимият органлари ва сиёсий ташкилотлари тизимига эга бўлган мустақил мамлакат.

¹ *Каримов И. А.* Хавфсизлик ва барқарор тараққиёт йўлида. — Т.6. — Т., 1998. — 29–30-бетлар.

Давлат — бу ижтимоий гуруҳлар ўртасидаги муносабатларни тартибга солувчи, барча учун мажбурий бўлган ҳуқуқий нормалар чиқарувчи, ўзининг мажбурлов апаратига эга бўлган сиёсий-ҳудудий ташкилот.

Ўзбекистон суверен демократик республика.

Ўзбекистон Республикаси 1992 йил 2 мартда Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг тенг ҳуқуқли аъзоси бўлиб, халқаро муносабатларнинг субъектига айланди. Агар XV асрда дунёда 5—6 та давлат бўлса, 1900 йилда уларнинг сони 30 тага етди. 1945 йилда БМТ аъзолари сони 60 та бўлса, 1965 йилга келиб — 100, 1990 йилда — 160, 1992 — 175, 1996 йилга келиб эса 185 тага етди. БМТнинг аъзоси бўлиш учун мустақил давлат ўзининг ҳудуд ва аҳолисига эга бўлиши зарур.

Ўзбекистон маъмурий жиҳатдан Қорақалпоғистон Республикаси, Андижон, Бухоро, Жиззах, Навоий, Наманган, Самарқанд, Сирдарё, Сурхондарё, Тошкент, Фарғона, Хоразм, Қанқалдарё вилоятлари ва Тошкент шаҳридан иборат маъмурий ҳудудларга бўлинган. Пойтахти — Тошкент шаҳри (аҳолиси 2,5 миллион кишидан зиёд). Ўзбекистон Марказий Осиёда аҳоли жиҳатдан 1-ўринда, ҳудуди бўйича 2-ўринда туради. Ўзбекистон табиий минералларга бой, катта интеллектуал салоҳиятга эга аграр-саноат республикадир. Ўзбекистоннинг табиий ресурслари, интеллектуал салоҳияти (фани, маорифи) ва меҳнаткаш халқи унинг келажаги буюк давлатлигидан далолат беради. Бу эса Ўзбекистон давлатини тенглар ичида тенг бўлиш, ҳеч кимдан кам бўлмаган овоз ва обод Ватан, эркин ва фаровон ҳаёт яратиш учун старли имкониятларга эгаллигини аниқлатади. Ўзбекистон — буюк имкониятлар мамлакатидир. Ўзбекистон — келажаги буюк давлатдир.

Халқ деб, билим ва маданиятга, ўзини ўзи бошқарини салоҳиятига эга, ижтимоий муносабатлар тизимида иштирок этувчи кишилар мажмуига айтилади. Демак, демократия халқ ижодидир. Халқнинг билими ва маданияти қай даражада бўлса, демократиянинг даражаси ҳам шундай бўлади.

Демократия тушунчасининг луғавий маъноси японча „демос“ — халқ, „кратос“ — ҳокимият, яъни халқ ҳокимияти демакдир. Инсоният тарихида яратилган энг буюк илмий кауифиётлардан бири демократиядир. Демократия — ривож-

ланиш эволюциясига эга бўлган таълимот. Демократия — англаб олинган эркинлик, эркинлик эса масъулият демакдир. Демократия маънавийят, ахлоқ ва қонунлар асосида фаолият юритувчи ҳокимият шаклидир. Демократия маънавийят, ахлоқдан озикланади ва қонунлар орқали ҳаётга татбиқ этилади.

Демократия — ҳар бир инсоннинг ўз мулкига (моддий ёки маънавий) эга бўлишини тақозо этади. Чунки мулксиз инсон, эрксиз инсондир. Эрксиз инсон эса тобеликка мойил бўлади. Тобелик демократияга таҳдид солади. Шу сабаб инсонга эркинлик берилиши керак. Айнан давлатимиз раҳбарининг 2011 йилни „Кичик бизнес ва хусусий тadbиркорлик йили“ деб аташида ҳам мулк масаласини ҳал этиш эзгу мақсади ётади. Бу инсонни мулкдор қилиш орқали амалга оширилади. **Демократия** — мулк шаклларини таълаш ҳуқуқи ҳамдир. Мустақил Ўзбекистонда ҳар бир инсонни мулкдор қилиш давлат сиёсати даражасига кўтарилган. Шу сабаб, бугун „мулкдорлар синфи“ деган тушунча амалий аҳамият касб этмоқда. Шу боис мулкрий муносабатларни демократлаштириш объектив заруриятдир.

Демократик ҳуқуқий давлат — халқ томонидан шакллантирилади, бошқарилади ва ижтимоий назорат қилинади. Демократик ҳуқуқий давлатнинг умумэътироф этган принциплари қуйидагилар:

а) халқ — давлат ҳокимиятининг бирдан-бир манбаи (халқ ҳокимиятчилиги);

б) қонун устуворлиги;

в) давлат ҳокимиятининг қонун чиқарувчи, ижро этувчи ва суд ҳокимиятларига бўлиниши;

г) давлат ҳокимияти устидан жамоатчилик назоратининг амалга оширилиши;

д) давлат ҳокимиятининг сайловлар йўли билан шакллантирилиши;

е) оммавий ахборот воситаларининг тўртинчи ҳокимият сифатида эътироф этилиши.

„*Ўзбек модели*“ *тушунчаси* Ўзбекистоннинг мустақил миллий тараққиёти қандай бўлиши лозимлигини асослайдиган, уни муайян мақсадга йўналтирадиган, энг умумий

назарий хулосалар билан давлатнинг белгиланган мақсадга эришишга қаратилган амалий сиёсатининг муштараклигини англатади.

Солда қилиб айтганда, *давлат халқ томонидан берилган ваколатларни ҳаётга татбиқ этиш ҳуқуқига эга бўлган сиёсий институтдир.*

Ўзбекистон Республикасининг Конституциясида „шахс — жамият — давлат“ муносабатлари тизими аниқ белгиланди. Конституциянинг 2-моддасида: „Давлат халқ иродасини ифода этиб, унинг манфаатларига хизмат қилади“, 7-моддала эса: „Халқ давлат ҳокимиятининг бирдан-бир манбаидир“, — деб белгилаб қўйилди.

Маънавият (арабча „маънавият“ — *маънолар мажмуи*) — кишиларнинг фалсафий, ҳуқуқий, эстетик, бадиий, ахлоқий, диний тасаввурлари ва тушунчалари мажмуи¹. Президент Ислам Каримов „Юксак маънавият — енгилмас куч“ асарида маънавиятга қуйидагича таъриф берган: „Маънавият — инсонни руҳан покланиш, қалбан улғайишга чорлайдиган, унинг ички дунёси, иродасини бақувват, имон-эътиқодини бутун қиладиган, виждонини уйғотадиган беқиёс куч, унинг барча қарашларининг мезонидир“².

Маърифат (арабча „арафа“ — „билмоқ“) — таълим-тарбия, иқтисодий, сиёсий, фалсафий, диний ғоялар мажмуи асосида кишиларнинг онги, билими ва маданиятини ўстиришга қаратилган фаолият³. „Маърифат“ тушунчаси „маънавият“ ва „маданият“ тушунчалари билан узвий боғлиқ, маърифат тарихи жамият тарихининг ажралмас қисмидир.

Жамоатчилик назорати — фуқаролик жамиятининг энг муҳим белгиларидан бўлиб, давлат ҳокимияти ва бошқарув органлари, уларнинг мансабдор шахслари фаолиятини фуқаролик жамияти институтлари, кенг жамоатчилик томонидан қонунга мувофиқлигини мунтазам назорат қилиш тушунилади.

¹ Қаранг: Мустақиллик: изоҳли илмий-оммабоп луғат. — Т., 2006. — 184-бет.

² Каримов И. А. Юксак маънавият — енгилмас куч. — Т., 2008. — 19-бет.

³ Қаранг: Мустақиллик: изоҳли илмий-оммабоп луғат. — Т., 2006. — 186-бет.

Мамлакатимизнинг қарийб 40 та норматив-ҳуқуқий ҳужжатида „*жамоатчилик назорати*“ атамаси қўлланилган нормалар мавжуд бўлиб, уларда бевосита жамоатчилик назоратини амалга ошириш ваколатига эга субъектлар аниқ белгилаб қўйилган. Маҳаллий ўзини ўзи бошқариш органлари ва фуқаролар ҳам шундай субъектларни ташкил этиб, салкам 20 та қонун ҳужжатида уларнинг жамоат назоратини амалга оширишига ваколат берувчи нормалар ҳуқуқий жиҳатдан мустаҳкамлаб қўйилган.

Ўзбекистон миллий энциклопедиясида „партия“га: „Ижтимоий гуруҳлар манфаатларини ифодаловчи, уларнинг энг фаол вакилларини бирлаштирувчи сиёсий ташкилот“¹, — дея таъриф берилган. Ўзбекистон Республикасининг „Сиёсий партиялар тўғрисида“ги қонунининг 1-моддасида таърифланганидек, „Сиёсий партия Ўзбекистон Республикаси фуқароларининг қарашлар, манфаатлар ва мақсадлар муштарақлиги асосида тузилган, давлат ҳокимияти органларини шакллантиришда жамият муайян қисмининг сиёсий иродасини рўёбга чиқаришга интилувчи ҳамда ўз вакиллари орқали давлат ва жамоат ишларини идора этишда қатнашувчи кўнгилли бирлашмасидир“².

Ўзбекистон Республикасининг Президенти Ислом Каримов сиёсий партияларга: „*Партия дегани — бу мансаб учун, лавозим учун кураш эмас, балки муайян гоё учун, унинг жамиятда устувор бўлиши ва рўёбга чиқиши учун кураш демакдир*“³, — дея тавсиф беради.

Ҳозир Ўзбекистонда қуйидаги 4 та сиёсий партия ўзаро рақобат асосида фаолият олиб бормоқда:

1. *Ўзбекистон Халқ демократик партияси* (Ўз ХДП). Ўзбекистон Халқ демократик партияси 1991 йил 1 ноябрда унинг таъсис қурултойида ташкил топган. ЎзХДПнинг ўз матбуот нашрлари мавжуд. Улар „Ўзбекистон овози“ ва „Голос Узбекистана“ газеталаридир.

¹ Ўзбекистон миллий энциклопедияси. Т. 7. — Т., 2004. — 607-бст.

² Ўзбекистон Республикасининг „Сиёсий партиялар тўғрисида“ги 1996 йил 26 декабрь қонуни // Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг ахборотномаси. — 1997. — № 2. — 36-м.

³ *Каримов И. А.* Биздан озод ва обод Ватан қолсин. Т. 2. —Т., 1996. — 350–351-бстлар.

2. Ўзбекистон „Адолат“ социал-демократик партияси („Адолат“ СДП); Ўзбекистон „Адолат“ социал-демократик партияси 1995 йил 18 февралда ташкил топган. Партиянинг матбуот нашри „Адолат“ ижтимоий-сиёсий газетаси ҳисобланади.

3. Ўзбекистон „Миллий тикланиш“ демократик партияси („Миллий тикланиш“ ДП); Ўзбекистон „Миллий тикланиш“ демократик партияси 1995 йил 3 июнда ташкил топган. Партиянинг марказий нашри — „Миллий тикланиш“ газетасидир.

4. *Тадбиркорлар ва ишбилармонлар ҳаракати* — Ўзбекистон Либерал-демократик партияси (ЎзЛиДеП). Тадбиркорлар ва ишбилармонлар ҳаракати — Ўзбекистон Либерал-демократик партияси 2003 йил 19 декабрда Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлигидан рўйхатдан ўтган. Партиянинг нашри — „XXI аср“ газетасидир.

Сайловлар — бу мамлакатимизда амалда бўлган ҳуқуқий нормаларнинг исчоғлиқ демократик руҳда эканини намоён этадиган, демократик ҳуқуқий давлатнинг узвий белгиси, халқнинг ўз хоҳиш-иродасини эркин ифода этишининг, фуқароларнинг давлат ва жамият бошқарувидаги иштирокининг асосий шакли бўлиб, ўта муҳим ва ҳал қилувчи аҳамиятга эга масаладир¹.

Юртбонимиз Ислон Каримов таъкидлаганидек: „Сайлов — демократия дегани. Демократия — бу сайлов дегани“². Ушбу шиорий фикрдан ҳам кўринадики, демократиянинг моҳиятида сайлов орқали халқ иродасини ифодалаш (аниқлаш) ётади. Халқ иродаси эса мавҳум тушунча эмас, у жамиятдаги барча социал гуруҳлар манфаатларининг инъикосидир. Демак, сайловда халқ иродасига мос келадиган ривожланиш дастури ва унинг ижросини таъминлайдиган халқ вакиллари (депутат, сенатор, Президент) танланади. Бу эса ўз вақтида демократия тараққиётини таъминлайди.

¹ Қаранг: *Каримов И. А.* Мамлакатимизда демократик ислохотларни янада чуқурлаштириш ва фуқаролик жамиятини ривожлантириш концепцияси. — Т., 2010. — 35-бет.

² *Каримов И. А.* Ўзбекистон демократик тараққиётнинг янги босқичида. — Т., 2005. — 13-бет.

Демократик давлатларда „халқ иродаси“ ягона сайлов йўли билан аниқланади. Бунда сайлов орқали халқ ўз вакиллари (Парламенти ва Президентини) сайлайди.

Референдум — латинча „referendum“ сўздан олинган бўлиб, „эълон қилиниши лозим хабар“ деган маънони англатади¹. Референдум ва сайлов халқ иродасини ифода этишнинг олий шаклидир. Демократик режимда халқ давлат ҳокимиятига эгалик ҳуқуқини сайлов ва референдум орқали амалга оширади.

Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 9-моддасида: „Жамият ва давлат ҳаётининг энг муҳим масалалари халқ муҳокамасига тақдим этилади, умумий овозга (референдумга) қўйилади“² — деган қоида мустақамлаб қўйилган.

Ўзбекистон Республикасининг „Референдум тўғрисида“ги қонунда референдумга қўйидагича таъриф берилган: „Ўзбекистон Республикасининг референдуми (бундан буён матнда референдум деб юритилади) Ўзбекистон Республикасининг қонунларини ва бошқа қарорларни қабул қилиш мақсадларида жамият ва давлат ҳаётининг энг муҳим масалалари юзасидан фуқароларнинг умумхалқ овоз беришидир. Референдум сайловлар билан бир қаторда халқ иродасининг бевосита ифодасидир. Референдумда қабул қилинган қарорлар олий юридик кучга эга бўлади ва фақат референдум йўли билан бекор қилиниши ёки ўзгартирилиши мумкин. Референдум Ўзбекистон Республикасининг бутун ҳудудида ўтказилади“³.

Шунингдек, қонунда референдум предмети бўлмайдиган қўйидаги масалалар белгилаб қўйилган: „Ўзбекистон Республикасининг ҳудудий яхлитлигини ўзгартириш; Ўзбекистон Республикаси Давлат бюджети ва солиқлар; амнистия ва авф этиш; жамоат тартибини, аҳоли соғлиғи ва хавфсизлигини таъминлаш бўйича фавқулодда ва шошилинч чора-тадбирлар ўтказиш; Ўзбекистон Республикасининг халқаро шартно-

¹ Мустақиллик: изоҳли илмий-оммабоп луғат. — Т., 2000. — 188-бет.

² Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси. — Т., 2010. — 5-бет.

³ Ўзбекистон Республикасининг «Референдум тўғрисида»ги 2001 йил 30 август қонуни // Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг ахборотномаси. — 2001. — № 9—10. — 176-м.

маларидан келиб чиқадиган мажбуриятларни бажариш; мансабдор шахсларни тайинлаш ва вазифасидан озод этиш”¹.

Ҳозирга қалар мамлакатимизда уч маротаба референдум ўтказилган. Биринчи марта 1991 йил 29 декабрда ўтказилган референдумда „Сиз Олий Кенгаги томонидан Ўзбекистон Республикасининг мустақил давлат деб эълон қилинишини маъқуллайсизми?“ — деган савол кўйилган эди. Унда Ўзбекистон халқининг 98,2 фоизи мустақилликни ёқлаб овоз берган. 1995 йил 24 февралда Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси референдум ўтказиш тўғрисида қарор қабул қилган. Қарорда қуйидаги масалалар кўрсатилган:

1) Ўзбекистон Республикаси Президентининг ваколатлари муддатини узайтириш бўйича 1995 йил 26 март, якшанба куни Ўзбекистон Республикасида референдум ўтказилиши;

2) референдумда овоз бериш бюллетенларига: „Сиз Ўзбекистон Республикаси Президенти ваколат муддатининг 1997 йилдан 2000 йилгача узайтирилишига розимисиз?“, — деган саволни киритиш.

Ўзбекистон Республикасида Олий Мажлис ташаббуси билан 1995 йил 26 март куни ўтказилган Президент ваколат муддатини узайтириш тўғрисидаги умумхалқ референдумида фуқароларнинг кўпчилиги Ислом Каримовнинг ваколат муддатини 2000 йилгача узайтиришни маъқулладилар.

Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси иккинчи чақирғи сессиясида (2001 йил 6 декабрь) референдум ўтказиш тўғрисида қарор қабул қилинди. 2002 йил 27 январда бўлиб ўтган референдумда:

1) „Сиз келгуси чақирғи Ўзбекистон Республикаси парламенти икки палатали қилиб сайланишига розимисиз?“;

2) „Сиз Ўзбекистон Республикаси Президентининг конституциявий ваколат муддатини беш йилдан етти йиллик қилиб ўзгартиришига розимисиз?“, — деган саволлар киритилди.

Ўтказилган референдумда халқимиз ижобий фикрларни билдирган ва унда ижобий қарор қабул қилинган. Хулоса қилиб айтганда, референдум давлатнинг муҳим масалаларини ҳал қилишда халқ қароридир. Референдум — халқ иродасининг олий шаклидир. Ўтказилган сайлов ва референ-

¹ Уша манба.

думда халқнинг ўзига бўлган ишончи ортди, унинг сиёсий-хуқуқий маданияти, ижтимоий онги янада юксалди. Унинг давлат ҳокимиятига бўлган ишончи ортиб, буюк келажак сари интилмоқда.

Маҳалла — арабча сўз бўлиб, жой, ўрин, макон деган маъноларни англатади¹.

Мустақиллик йилларида маҳалла ҳаёти билан боғлиқ кўплаб қадриятлар, удум ва анъаналаримиз қайта тикланиб, замон талаблари асосида бойиб бормоқда. Шу билан бирга, маҳалланинг ҳуқуқ ва ваколатлари кенгайтирилмоқда, улар бугун ўзини ўзи бошқариш идораси, ҳақиқий демократия дарсхонаси сифатида кенг қўламли фаолият олиб бормоқда².

Маҳаллаларнинг демократик жамиятнинг асоси сифатидаги ўрни йилдан йилга юксалиб, маҳалла ҳақида мамлакатимиз аҳолисининг ижтимоий фикри тобора демократлашиб бормоқда. Республика „Ижтимоий фикр“ жамоатчилиги фикрини ўрганиш марказининг 2003 йил январда ўтказган социологик сўровномаларида: „Маҳалла оиладаги ички муаммоларни ҳал қила оладими?“ — деган савол берилган эди. Унда сўралган фуқароларнинг 63,1 фоизи ижобий жавоб бердилар. Шу билан бирга, сўралганларнинг 82,5 фоизи маҳалла йиғинининг қўни-қўшнилар ўртасидаги келишмовчиликни бартараф этишига, 84,4 фоизи эса тўй, маърака, дафн ва бошқа маросимларни ташкил эта олишига ишонади. Кўриниб турибдики, маҳалла фуқароларнинг бирламчи ҳаётий эҳтиёжларининг ифодачисига айланиб бормоқда. Ҳозирги даврга келиб, давлатнинг аҳолини ижтимоий ҳимоя қилиш, ижтимоий ҳимояга муҳтож оилаларни белгилаш каби ваколатлари ҳам деярли маҳаллаларга берилган.

Мамлакат раҳбари кўрсатмаси билан маҳалла фаоллари идораси ва милиция таянч пункти бир бинода жойлаштирилди. Вазирлар Маҳкамасининг 1999 йил 19 апрелдаги 180-сонли қарорига асосан, „**Маҳалла посбони**“ жамоат тузилмалари

¹ Қаранг: Мустақиллик: изоҳли илмий-оммабоп луғат. — Т., 2006. — 188-бет.

² Қаримов И. А. Юксак маънавият — снгилмас куч. — Т., 2008. — 58-бет.

тўғрисида ва Фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари ҳузуридаги Яраштираш комиссиялари тўғрисида низомлар қабул қилинди. Ушбу тузилмаларни ташкил этишдан асосий мақсад фуқароларнинг фаоллигини ошириш йўли билан ҳуқуқий демократик давлат қуриш жараёнини жадаллаштириш, фуқаролар ўзини ўзи бошқариш органларининг давлат бошқарув тизимининг айрим ваколатларини бажаришига кенг йўл очиш, осойишталикни таъминлаш, ҳуқуқ-тартиботни мустаҳкамлашда давлат идоралари билан фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органларининг ҳамкорликда иш олиб боришини таъминлаш, аҳолининг ўзаро ҳамжиҳатлигини оширишдан иборатдир.

Интернет (логича *inter* — аро ва *net* — тармоқ) — катта (глобал) ва кичик (локал) тармоқларни ўзаро боғловчи бутунжаҳон компьютер тизими. Ўзбекистонда Интернетга уланиш 1997 йилдан бошланган. Ҳозирги кунда „юртимизда Интернет тизимидан фойдаланувчилар сафи жадал суръатлар билан кенгайиб бормоқда. Бугунги кунда уларнинг сони 6 миллиондан ортиб кетгани ҳам буни тасдиқлаб турибди“¹. Интернет орқали телеконференциялар ўтказиш имконияти кенгайди.

Интернет — ҳозирги кунда замонавий оммавий ахборот воситаларидан биридир. Ўзбекистонда „яна бир муҳим янгилик эфир орқали узатиладиган материалларни тайёрлаш жараёнига замонавий рақамли ва мультимедиа технологиялари жорий қилинаётганида намойн бўлмоқда“². Айниқса, электрон почтанинг яратилиши ахборот алмашувини анча енгиллаштирди.

Ўзбекистон миллий ахборот агентлиги (ЎЗА) — Ўзбекистондаги стакчи информация агентлик. Ахборотларни ўзбек, рус, инглиз тилларида тарқатади. 1992 йил 6 февралда Президент Ислам Каримовнинг фармониға кўра қайта ташкил этилган.

¹ *Каримов И. А.* Мамлакатимизда демократик ислохотларни янада чуқурлаштириш ва фуқаролик жамиятини ривожлаштириш концепцияси. — Т., 2010. — 31-бет.

² Ўна манба. — 30–31-бетлар.

ЎЗА — Ўзбекистон Республикасининг Президенти, Олий Мажлиси ва Вазирлар Маҳкамасининг фаолияти билан боғлиқ расмий ҳужжатларни асл манбалардан олиб, тезкорлик билан тарқатадиган ягона давлат агентлигидир¹.

„Жаҳон“ ахборот агентлиги 1995 йилда Ўзбекистон Ташқи ишлар вазирлиги ҳузурида ташкил топган. Ўзбекистондаги сиёсий, ижтимоий-иқтисодий ва маданий ўзгаришларни маҳаллий ва хорижий жамоатчиликка стқазиш унинг асосий вазифасидир.

¹ Қаранг: Ўзбекистон Миллий энциклопедияси. Ж.10. — Т., 2001. — 447-бет.

ИЛОВАЛАР

1-илова

Т/р	Ҳужжатлар номи	Қабул қилинган санаи ва сони
1.	Ўзбекистон Республикаси Президентининг „Кичик бизнес ва хусусий талбиркорликни янада ривожлантириш учун қулай ишбилармонлик муҳитини шакллантиришга доир қўшимча чора-талбирлар тўғрисида“ги Фармони	2011 йил 24 август
2.	Ўзбекистон Республикаси Президентининг „Талбиркорлик субъектларини текширишларни янада қисқартириш ва улар фаолиятини назорат қилишни ташкил этиш тизимини такомиллаштириш борасидаги қўшимча чора-талбирлар тўғрисида“ги Фармони	2011 йил 4 апрель
3.	Ўзбекистон Республикаси Президентининг „Кичик бизнес ва хусусий талбиркорлик субъектларига кредит беришни кўпайтиришга оид қўшимча чора-талбирлар тўғрисида“ги қарори	2011 йил 11 март, ПҚ-1501-сон
4.	Ўзбекистон Республикаси Президентининг „Кичик бизнес ва хусусий талбиркорлик йили“ Давлат дастури тўғрисида“ги қарори	2011 йил 7 февраль, ПҚ-1474-сон
5.	Ўзбекистон Республикаси Президентининг „Давлат харидлари тизимини оптималлаштириш ҳамда уларга кичик бизнес субъектларини жалб қилишни кенгайтириш тўғрисида“ги қарори	2011 йил 7 февраль, ПҚ-1475-сон
6.	Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг „Хусусий талбиркорлар юридик шахс ташкил этмасдан шуғулланиши мумкин бўлган фаолият турлари рўйхатини тасдиқлаш тўғрисида“ги қарори	2011 йил 7 январь, 6-сон
7.	Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг „Комплексл талбиркорлик лицензияси (франшизинг) шартномаларини давлат рўйхатидан ўтказиш тартиби тўғрисидаги низомни тасдиқлаш ҳақида“ги қарори	2010 йил 4 ноябрь, 244-сон

8.	Ўзбекистон Республикаси Президентининг „Таълим муассасаларининг битирувчиларини тadbиркорлик фаолиятига жалб этиш борасидаги қўнимча чора-тадбирлар тўғрисида“ги Фармони	2010 йил 28 июль, ПФ-4232-сон
9.	Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг „Оилавий тadbиркорликни ҳамда ҳунармандчилик фаолиятини ривожлантириш ва кенгайтириш чора-тадбирлари тўғрисида“ги қарори	2009 йил 29 июль, 216-сон
10.	Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг „Тadbиркорлик фаолиятини амалга оширишда рухсатномалар олиш тартиботларини такомиллаштириш ва соддалаштириш тўғрисида“ги қарори	2009 йил 10 июль, 158-сон
11.	Ўзбекистон Республикаси Президентининг „Тadbиркорлик фаолиятини янада қўллаб-қувватлаш ва ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида“ги қарори	2009 йил 15 май, ПҚ-1112-сон

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ПРЕЗИДЕНТИНИНГ Қ А Р О Р И

„Мустаҳкам оила йили“ давлат дастури тўғрисида

Жамиятимизнинг асоси бўлиши оила институтини янада мустаҳкамлаш ва ривожлантириш, оилаларни, айниқса, ёш оилаларнинг ҳуқуқий ва ижтимоий-иқтисодий манфаатларини ҳимоя қилиш ҳамда қўллаб-қувватлашни кучайтириш борасида олиб борилаётган барча ишларни сифат жиҳатидан янги босқичга кўтариш, жисмонан соғлом, маънавий туқ ва ҳар томонлама ривожланган баркамол авлодни тарбиялашда оиланинг ролини ошириш, мустаҳкам, соғлом оилани шакллантиришда маҳалланинг мавқеини мустаҳкамлаш ва ролини кучайтиришга доир аниқ мақсадга йўналтирилган кенг кўламли чора-тадбирлар комплексини амалга ошириш мақсадида, шунингдек, 2012 йил Ўзбекистон Республикасида „Мустаҳкам оила йили“ деб эълон қилинганлиги муносабати билан:

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2011 йил 13 декабрдаги Ф-3760-сон фармойиши билан тузилган Республика комиссияси томонидан манфаатдор вазирликлар, идоралар, Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши, вилоятлар ва Тошкент шаҳар ҳокимликлари, жамоат ҳамда ноҳукумат ташкилотлари, фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари билан биргаликда ишлаб чиқилган „Мустаҳкам оила йили“ Давлат дастури иловага мувофиқ тасдиқлансин.

„Оила соғлом экан — жамият мустаҳкам, жамият мустаҳкам экан — мамлакат барқарор“ деган инсонпарвар тамойилдан келиб чиққан ҳолда, қуйидагилар „Мустаҳкам оила йили“ Давлат дастурини амалга оширишнинг энг муҳим йўналишлари этиб белгилансин:

бугунги кун талабларини ҳисобга олган ҳолда қонунчилик ва норматив-ҳуқуқий базани янада такомиллаштириш, амалдаги қонун ҳужжатларига оила институтини ривожлантириш ва такомиллаштиришга қаратилган зарур ўзгартириш ва қўшимчалар киритиш, янги қонушлар, қоида

ва нормаларни ишлаб чиқиш, бу масалага жамиятимиз эътиборини янада кучайтириш;

ёш оилаларга эътибор ва ғамхўрликни кучайтириш, уларни ҳуқуқий ва ижтимоий ҳимоя қилишни таъминлаш, моддий ва маънавий жиҳатдан кенг қўллаб-қувватлаш, шу жумладан, қулай ва шинам уй-жой билан таъминлаш, зарур имтиёз ва афзалликлар бериш;

жамиятимиз ва кундалик ҳаётимизда маҳалла институтининг ролини янада кучайтириш ва мақомини ошириш, Мустаҳкам оила йили мақсад ва вазифаларини ҳаётга татбиқ этишда маҳалла ва фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари аҳамиятини, ёш оилаларни қўллаб-қувватлаш ҳамда шакллантиришда уларнинг таъсирини кучайтириш, ёш оилаларга зарур кўмак ва ёрдам бериш;

оила, биринчи навбатда, эҳтиёжманд оилаларнинг муаммоларини ҳал этишда давлат ва жамият томонидан ғамхўрликни янада кучайтириш, уларга моддий ёрдам кўрсатиш ва фарзандларни тарбиялашда ижтимоий қўллаб-қувватлаш, муносиб ижтимоий-маиший шароитлар яратиш, бунда оилани мустаҳкамлашда асосий юкни ўз елкасига олган аёлларга алоҳида эътибор қаратиш;

„Соғлом она — соғлом фарзанд“ тамойилига мувофиқ оила саломатлигини, оналик ва болаликни муҳофаза қилиш тизимини янада такомиллаштириш;

жамиятимизнинг маънавий негизларини янада ривожлантириш, азалий миллий қадриятларни асраб-авайлаш ва мустаҳкамлаш, жамиятимизда юксак маънавий муҳитни кенг қарор топтириш, миллий менталитетимизга мутлақо ёт бўлган ва кучайиб бораётган турли хил зарарли таъсирларга қарши туришда оиланинг ўрни ва аҳамиятини ошириш;

жисмонан соғлом, маънавий стук ва ҳар томонлама ривожланган баркамол авлодни тарбиялашда оиланинг ролини кучайтириш ва шу мақсадда оила институтининг таълим ҳамда тарбия муассасалари билан ўзаро амалий ҳамжиҳатлигини мустаҳкамлаш, уларнинг яқин ва самарали ҳамкорлигини таъминлаш.

2. Республика комиссияси (Ш. М. Мирзиёев) зиммасига „Мустаҳкам оила йили“ Давлат дастурининг амалга ошири-

линини ташкиллаштириш ва мониторинг қилиш вазифалари юклатилсин.

Республика комиссияси:

икки ҳафта мудатда, „Мустаҳкам оила йили“ Давлат дастурининг устувор йўналишлари ва талбирларидан келиб чиққан ҳолда, республика давлат ва хўжалик бошқаруви органлари, Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши, вилоятлар ва Тошкент шаҳар ҳокимликлари, жамоат ташкилотлари томонидан ҳар бир идора, вилоят, шаҳар, туман ва аҳоли пункти бўйича „Мустаҳкам оила йили“нинг ҳудудий ва тармоқ дастурларининг ишлаб чиқилиши ҳамда қабул қилинишини таъминласин;

„Мустаҳкам оила йили“ Давлат дастурига киритилган талбирларни тўлиқ, сифатли ва ўз вақтида бажариш бўйича республика давлат ва хўжалик бошқаруви органлари, маҳаллий давлат ҳокимияти органлари ва нодавлат нотижорат ташкилотлари даражасида ишлар аниқ-пухта мувофиқлаштирилишини ташкил этсин, Дастур амалга оширилиши устидан тизимли назорат ўрнатсин;

Дастурнинг амалга оширилиши тўғрисидаги материалларни йилнинг ҳар чорагида Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг мажлисларида кўриб чиқсин;

ҳар чорак якуналари бўйича „Мустаҳкам оила йили“ Давлат дастурида назарда тутилган талбирлар бажарилиши тўғрисида Ўзбекистон Республикаси Президенти Девонига ахборот бериб борсин.

3. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси (Ш.М. Мирзиёев) Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар, Тошкент шаҳри ва туманларда (шаҳарларда) „Мустаҳкам оила йили“ Давлат дастурини амалга ошириш бўйича Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши раиси, вилоят, шаҳар, туманлар ҳокимлари бошчилигида ҳудудий комиссиялар тузилишини таъминласин, уларнинг зиммасига Дастурда назарда тутилган чора-талбирлар тегишли ҳудудларда оғинмай ва тўлиқ ҳажмларда амалга оширилиши юзасидан шахсий жавобгарликни юкласин.

4. Ўзбекистон Миллий ахборот агентлиги, Ўзбекистон Миллий телерадиокомпанияси, Ўзбекистон матбуот ва ахборот агентлиги, оммавий ахборот воситалари:

аҳоли, айниқса, ёш оилалар ўртасида „Мустаҳкам оила йили“ Давлат дастурининг мақсад ва вазифаларини, давлат томонидан оилаларни қўллаб-қувватлаш, ривожлантириш ҳамда мустаҳкамлаш бўйича унда белгиланган чора-тадбирларни мунтазам ва кенг қўламда тушунтириб борилишини;

давлат ва хўжалик бошқаруви органлари, маҳаллий давлат ҳокимияти органлари, нодавлат нотижорат ташкилотларининг Дастурда назарда тутилган тадбирларни амалга оширишга қўшган аниқ ҳиссасини акс эттирган ҳолда „Мустаҳкам оила йили“ Давлат дастурининг амалга оширилиши тўғрисида кенг жамоатчилик доимо хабардор қилиб турилишини таъминласинлар.

5. Мазкур қарорнинг бажарилишини назорат қилиш Ўзбекистон Республикасининг Бош вазири М. Мирзиёев зиммасига юклансин.

**Ўзбекистон Республикаси
Президенти**

И. Каримов

Тошкент шаҳри,
2012 йил 27 февраль

„Юксак билимли ва интеллектуал ривожланган авлодни тарбиялаш — мамлакатни барқарор тараққий эттириш ва модернизация қилишнинг энг муҳим шарти“ мавзуидаги халқаро конференциянинг якуний ҳужжати — резолюцияси Тошкент шаҳри, 2012 йил 16—17 февраль

2008 йилда бошланган жаҳон молиявий-иқтисодий инқирози ва глобал рецессиянинг таҳдид солаётган янги тўлқини дунёнинг аксарият давлатларига ҳамон ўз таъсирини кўрсатаётган бугунги кунда жаҳон барқарор иқтисодий ҳамда ижтимоий ривожланишга эҳтиёж сезмоқда.

Бундай шароитда инсон капиталига йўналтирилаётган инвестиция ва қўйилмаларнинг ўсишини, ҳозирги замонда демократик тараққиёт, модернизация ва янгиланиш борасида белгиланган мақсадларга эришишда энг муҳим қадрият ва ҳал қилувчи куч бўлган билимли ва интеллектуал ривожланган авлодни тарбиялаш вазифасини доимо ўзининг асосий устувор йўналишлари қаторига қўядиган давлатгина ўзини намойиш эта олиши мумкин. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислон Каримов ташаббуси билан Тошкентда 2012 йил 16—17 февраль кунлари халқаро ҳамжамиятнинг Ўзбекистонда таълим соҳасида амалга оширилаётган ислохотлар самаралари, юксак билимли ҳамда интеллектуал ривожланган авлодни тарбиялашда давлатнинг роли ва бу борада тўпланган тажриба билан кенг таништириш мақсадида „Юксак билимли ва интеллектуал ривожланган авлодни тарбиялаш — мамлакатни барқарор тараққий эттириш ва модернизация қилишнинг энг муҳим шарти“ мавзуида халқаро конференция ўтказилди.

Халқаро конференцияда қарийб 1000 нафар иштирокчи, жумладан, дунёнинг 48 давлатидан, 8 халқаро ташкилот ва таълим жамғармаларидан 270 нафар вакил иштирок этди. Ушбу нуфузли форумда БМТ Бош қотибининг ўринбосари, Осие тараққиёт банки президенти, Ислон тараққиёт банки президенти, қатор хорижий мамлакат-

лардан вазирлар, соҳага тегишли қўмиталар раҳбарлари ва парламентлар депутатлари қатнашди.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислон Каримовнинг Ўзбекистонда таълим соҳасини ислоҳ қилиш, юксак билимли ва интеллектуал ривожланган авлодни тарбиялаш бўйича амалга оширилаётган дастурнинг асосий мақсад ва вазифалари, мазмун-моҳияти қисқача баён этилган нутқи халқаро конференция ишида муҳим аҳамият касб этди.

Бундан 15 йил олдин (1997 йилда) қабул қилинган, Кадрлар тайёрлаш миллий дастури деб ном олган таълим соҳасини ислоҳ қилиш дастури мамлакатда янги жамият қуришнинг босқичма-босқич ва тадрижий ривожланиш принципига асосланган иқтисодий ва сиёсий ислоҳотларнинг Ўзбекистон танланган „ўзбек модели“нинг ажралмас таркибий қисми экани алоҳида таъкидланди.

Жаҳондаги демократик, тараққий топган мамлакатлар тажрибасини умумлаштирган ва айни пайтда бошқаларнинг моделлари такрорланмаган ҳамда улардан нусха кўчирилмаган ушбу дастур ўтмишда мажбуран сингдирилган коммунистик мафқуранинг қолип ва андозаларидан бутунлай воз кечиш, одамларнинг, биринчи навбатда, униб-ўсиб келаётган авлоднинг оғида демократик кадриятларни мустаҳкамлашга қаратилган бўлиб, ҳаётда ўз фикрига, ўз йўлига ва қатъий гражданилик позициясига эга бўлган, ҳар томонлама етук ва мустақил фикрлайдиган шахсни шакллантиришни мақсад қилиб кўйган.

Конференция қатнашчилари мамлакатимиздаги қатор умумтаълим мактаблари, касб-ҳунар коллежлари ва академик лицейлар, олий таълим муассасаларида бўлиб, уларнинг фаолияти билан танишди.

Конференция таълим тизимининг умумий ўрта таълимни ривожлантириш, ўрта махсус, касб-ҳунар таълими самардорлигини ошириш, унинг меҳнат бозори билан алоқасини кучайтириш, олий таълим тизимини юксалтириш, таълим жараёнига ахборот-коммуникация технологияларини жорий этиш, олий таълим тизими ҳамда илм-фан ҳамкорлигини кучайтириш ва узлуксизлигини таъминлаш, таълим жараёнида маданиятнинг ўрни каби асосий масалалар бўйича тажриба алмашиш имконини берди.

Халқаро илмий-амалий конференция иштирокчилари Ўзбекистоннинг таълим тизимини ислоҳ қилиш борасидаги тажрибасини ўрганиб, Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислам Каримовнинг йўналишида баён этилган таълим тизимини ислоҳ қилишга оид принцип ва ёндашувларни тўлиқ қўллаб-қувватлайдилар:

- Бугун юксак маънавий ва ахлоқий фазилатларга эга, билимли, самарали меҳнат қилишга қодир фуқаролар жамиятининг энг муҳим бойлиги ва асосий капитали, уни ҳаракатга келтирувчи кучига айланиб бормоқда. Айнан шу боис XXI аср — интеллектуал билимлар асрида инсон капиталига инвестициялар йўналтиришни устувор вазифа сифатида таънавланган мамлакатларгина юксак тараққиётга эришиши мумкин. Фақат том маънодаги билимли жамиятгина замонавий таҳдид ва муаммоларни енгиб ўтишга қодир бўлади.

- Бугунги кунда ҳар қандай мамлакатнинг жаҳон бозорида рақобатбардорлиги нафақат табиий ресурсларнинг мавжудлигига, балки, биринчи навбатда, замонавий, мунтазам янгилашиб турган технологияларни ўзлаштиришга қодир юксак билимли ва интизомли ишчи кучини мунтазам тайёрлашга боғлиқдир. Бундай ишчи кучисиз иқтисодиётнинг юқори технологияларга асосланган замонавий тузилмасини шакллантирадиган янги ишлаб чиқаришларни ташкил этиб бўлмайди.

- Ҳар қандай давлат мамлакатнинг интеллектуал ва маънавий салоҳиятини юксалтиришдан манфаатдор бўлмоғи керак. Глобаллашув даврида билимлилик мамлакатни иқтисодий ривожлантириш ва унинг миллий бойлигини кўпайтиришнинг муҳим таркибий қисмига айланмоқда, аҳолининг юксак маънавий даражаси эса одамларда ҳуқуқий маданиятни, эркин ва демократик ҳуқуқий давлатда яшаш ҳамда меҳнат қилиш қобилятини шакллантириш, ўз ҳуқуқ ва эркинликларини англаш, улардан шахс, давлат ҳамда жамият манфаатлари йўлида фойдаланиш имконини беради.

- Миллий ва умуминсоний қадриятларни уйғунлаштириш зарурлигини англаб етган, замонавий билим, интеллектуал салоҳият ва илғор технологияларга эга одамларгина ривожланиш борасида ўз олдига қўйган стратегик мақсадларга эриша олади.

- Жамиятда билимли, маълумотли ва юксак интеллектга эга одамларнинг мавқеини ошириш; таълим ва касб-хунар дастурларининг жаҳондаги таълим, илм-фан, техника ва технологиялар, иқтисодиёт ҳамда маданият соҳасидаги замонавий ютуқларга мувофиқлиги; таълимни ёшларнинг келажакдаги амалий меҳнат фаолияти билан узвийлигини таъминлаш; таълим олаётган ўқувчи-ёшлар онгида умуминсоний қадриятлар, юксак маънавият, маданият ва ижодий фикрлаш устуворлигини шакллантириш; таълимнинг миллий тарих, халқ анъаналари ва урф-одатлари билан муштараклиги, бошқа халқлар тарихи ва маданиятини ҳурмат қилиш таълим тизимини ислоҳ этишининг асосий принциплари бўлиши лозим.

- Таълим соҳасида, ҳам ушбу соҳада меҳнат қилаётганлар, ҳам замонавий кадрлар талаб қилинадиган тармоқлар вакиллари ўртасида халқаро ҳамкорликни мунтазам ривожлантириш зарур.

Халқаро конференция иштирокчилари Ўзбекистоннинг куйидаги йўналишлар бўйича тажрибасини алоҳида эътироф этиш ва чуқур ўрганиш лозимлигини таъкидлайди:

- Мактаб таълими мамлакатда яшаётган асосий миллатлар эҳтиёжларини инобатга олган ҳолда етти тилда — ўзбек, қорақалпоқ, рус, қозоқ, қирғиз, тожик ва туркман тилларида олиб борилиши.

9+3 схемаси бўйича ноёб 12 йиллик умумий бепул таълим тизимининг жорий этилиши. Бунда умумтаълим мактабидаги 9 йиллик ўқишдан сўнг ўқувчилар кейинги 3 йил давомида ихтисослаштирилган касб-хунар коллежлари ва академик лицейларда таҳсил олиб, уларнинг ҳар бири меҳнат бозорида талаб қилинадиган 2—3 мутахассислик бўйича касб-хунарларни эгаллайди. Бу ўқувчиларга иқтисодиётнинг энг истиқболли ва кўлами кенгайиб бораётган соҳаларида касб-хунар кўникмаларига эга бўлиш имконини беради.

Бунда ҳар бир битирувчи мажбурий таълимдан сўнг ўз хоҳишига кўра, олий ўқув юртлирида ўқишни давом эттириши ва бакалавр ҳамда магистр даражасини олиши мумкин.

- Ҳар бир коллежнинг малакали ишчи кучи буюртмачилари бўлган муайян корхоналар билан яқин алоқани

йўлга қўйгани. Бу келажакда таълим муассасалари битирувчилари меҳнат қиладиган корхоналарнинг эҳтиёжларини аниқлаш имконини беради.

- Республиканинг ҳар бир ўқув юртида оптик-толали алоқа линиялари асосида қурилган ягона Ziyonet ахборот-таълим тармоғига уланган ахборот-ресурс марказлари ташкил этилгани. Бу ўқувчиларнинг зарур ахборотлардан фойдаланиши, видеоконференциялар, семинарлар ўтказиш, масофадан туриб ўқитиш ва ўқув машғулотлари учун мультимедиа аудиторияларини ташкил этишда кенг шароитлар яратиш имконини беради. Бу, ўз навбатида, Ўзбекистон таълим тизимида технологиялар ва замонавий медиа ҳамда телесоммуникация воситаларидан фойдаланишга хизмат қилмоқда.

- Ўзбекистон Республикаси Президенти раҳнамолигида ташкил қилинган махсус Жамғарма базасида болалар спортини ривожлантиришга устувор эътибор қаратиш. Спорт билан шуғулланиш ва болалар, жумладан, қизларнинг саломатлигини мустаҳкамлаш бевосита Жаҳон соғлиқни сақлаш ташкилотининг халқаро стандартларига йўналтирилган. Мамлакатда болалар ва ёшларни спорт билан шуғулланишга оммавий жалб қилиш бўйича уч босқичдан иборат, мактаб ўқувчилари, касб-ҳунар коллежлари, академик лицейлар ўқувчилари, шунингдек, олий ўқув юртлари талабалари ўртасида ўтказиладиган мусобақаларни ўз ичига олган ноёб тизим яратилган.

Конференция иштирокчилари қуйидагиларни қайд этдилар:

- Ижтимоий-маданий омилларни, таълим жараёни билан чамбарчас боғлиқ бўлган маданиятни тушунмаслик, унга старлича баҳо бермаслик маданиятни фақат одамларнинг дам олишини ташкил этиш воситаси сифатида юзаки ҳамда бир ёқлама тушунини билан баробардир, бу иқтисодий онгни шакллантиришда уни старлича баҳоламасликка олиб келади.

- Таълим тизимини ислоҳ қилишда том маънодаги билимли, яхши тарбия кўрган ва маънавияти юксак одамларгина ҳар қандай, энг мураккаб муаммоларни ҳам зўравонлик ва адоватга берилмасдан ҳал этишга қодир эканини эътиборга олиш даркор.

• Таълим соҳасида амалга оширилаётган ислоҳотлар натижаларини, уларнинг мамлакатни ижтимоий-иқтисодий ривожлантиришнинг пировард натижаларига таъсирини баҳолашнинг кўрсаткичлари ҳамда мезонларини ишлаб чиқиш зарур.

Халқаро конференция иштирокчилари Ўзбекистоннинг таълим тизимини ривожлантириш борасидаги тажрибасини ўрганиш бўйича тингланган ва муҳокама этилган маърузаларни ҳисобга олган ҳолда, қуйидагиларни тавсия этадилар:

кадрлар тайёрлаш сифатини, уларнинг рақобатбардошлиги ва кадрларга бўлган эҳтиёжни ошириш учун зарур шарт-шароитлар яратган ҳолда, миллий таълим тизимларини модернизация қилиш. Таълимнинг мавқеини шундай даражага етказишни таъминлаш керакки, билим олишга интилиш ёш авлоднинг энг муҳим мақсадли вазифаларидан бирига айланиши лозим;

Ўзбекистон мисолида Ўқитувчилар ва мураббийлар кунини умумхалқ байрами сифатида жорий этиш имкониятини ўрганиш. Бу баркамол шахсни шакллантириш ва тарбиялашда педагоглар меҳнатининг роли ва аҳамияти жамоатчилик томонидан эътироф этилишининг тасдиғи бўлиб хизмат қилади;

таълим ҳар бир инсоннинг бутун умри давомида ҳаётининг таркибий қисмига айланиши имконини яратадиган узлуксиз таълим тизимини жорий этиш. Шу муносабат билан „Билим — бутун ҳаёт давомида ҳар бир инсон учун“ концепциясига асосланган Кадрлар тайёрлаш миллий дастурини жорий этиш борасидаги Ўзбекистон тажрибасини ўрганиш;

аҳолининг, шу жумладан, олис қишлоқлардаги болалар ва ёшларнинг барча босқичда бепул умумий ўрта ва ўрта махсус, касб-ҳунар таълими олиш имкониятини кенгайтириш;

таълим тизимини такомиллаштириш ва уни молиялаш манбаларини кенгайтириш. Давлат бюджетининг шу мақсадларга йўналтирилаётган харажатларига мамлакат миллий бойлиги ўсиши учун сарфланаётган муҳим инвестициялар сифатида қараш. Ҳар йили таълим соҳасини ривожлантириш ва ислоҳ қилишга ялли ички маҳсулотнинг 10—12 фоизи ва

Давлат бюджети харажатларининг 35 фоизини йўналтираётган Ўзбекистон тажрибасини ўрганиш;

таълим тизимини ислоҳ қилишда Ўзбекистоннинг ўрта махсус, касб-хунар таълими тизимини ташкил этиш, таълим муассасаларининг муайян корхоналар билан яқин алоқаларини йўлга қўйиш борасидаги тажрибасини ҳисобга олиш;

таълим тизимларининг таълим, касб тайёргарлиги, илм-фан, маданият ва спорт баркамол ёш авлодини тарбиялашнинг муҳим таркибий қисмлари ҳисобланадиган комплекс, кенг қамровли хусусиятларини таъминлаш;

ёш яхши хорижий олий таълим муассасалари филиалларини ташкил этиш бўйича Ўзбекистонда фаол қўллашиб келинаётган амалиётни ривожлантириш;

иқтисодий таркибидаги ўзгаришлар ва жамиятнинг муҳим эҳтиёжларига мувофиқ, ўқитувчи кадрларни тайёрлаш ва уларнинг малакасини узлуксиз ошириш бўйича самарали тизимни яратиш, молдий ва маънавий рағбатлантиришни кучайтирган ҳолда ўқитувчилик касбининг нуфузини ошириш;

ўқитишнинг барча босқичларида ўқув дастурларининг изчиллиги ва ўзаро мувофиқлигини таъминлаш. Ўқув дастурларида умумий ва қўшимча таълимнинг интеграциялашувини, шунингдек, ўқитиш мазмун-моҳиятини реал ҳаётга эҳтиёжларга максимал даражада яқинлаштиришни кўзда тутиш;

халқаро стандартлар, замонавий илм-фан ва техника ютуқлари, амалга оширилаётган институционал ва таркибий ислохотларнинг устувор йўналишлари, ўқитишнинг барча шакллариининг интеграциялашувини инobatга олган ҳолда ўқув дастурлари, дарсликлар ва ўқув қўлланмаларни ўқитиш методикасини мунотазам такомиллаштириш табиий-илмий ҳамда инженерлик фанлари соҳасида ўқитиш компонентларини кучайтириш;

таълимни жадал ривожланаётган ва юқори технологияли меҳнат бозорида эҳтиёж катта бўлган мутахассисларни тайёрлашга йўналтириш учун таълимнинг барча босқичларида табиий-илмий ва инженерлик фанларини ўқитишнинг амалий хусусиятга эга тизимини жорий этиш;

барча ўқувчилар ва ўқитувчилар таълим жараёнининг ахборот-коммуникация технологиялари ва ахборот ресурсларидан тўлиқ фойдаланишни таъминлаш, электрон ўқитишни кенг татбиқ этиш, ўқитишнинг янги технологик шакл ва услубларини яратиш;

ўқитишнинг барча bosқичларида хорижий тилларни ўргатишни кенгайтириш, бу ёшларнинг ахборот ресурсларидан кенг фойдаланишини, шунингдек, уларнинг халқаро меҳнат бозори шароитларига мослашишини таъминлайди.

Халқаро конференция иштирокчилари Халқаро молия институтлари, донор мамлакатларга қуйидагиларни тавсия этадилар:

ривожланаётган мамлакатларга барча bosқичдаги таълим тизимлари, жумладан, олий таълим тизимини ривожлантиришга техник қўмаклашиш учун грантлар ҳамда имтиёзли кредитлар ажратиш амалиётини кенгайтириш;

таълим тизимини, жумладан, халқаро конференциялар, симпозиумлар, семинарлар ўтказиш ва тажриба орттириш, шунингдек, мақолалар чоп этиш орқали ривожлантириш борасида жаҳондаги энг илғор тажрибаларни оммалаштиришга қўмаклашиш;

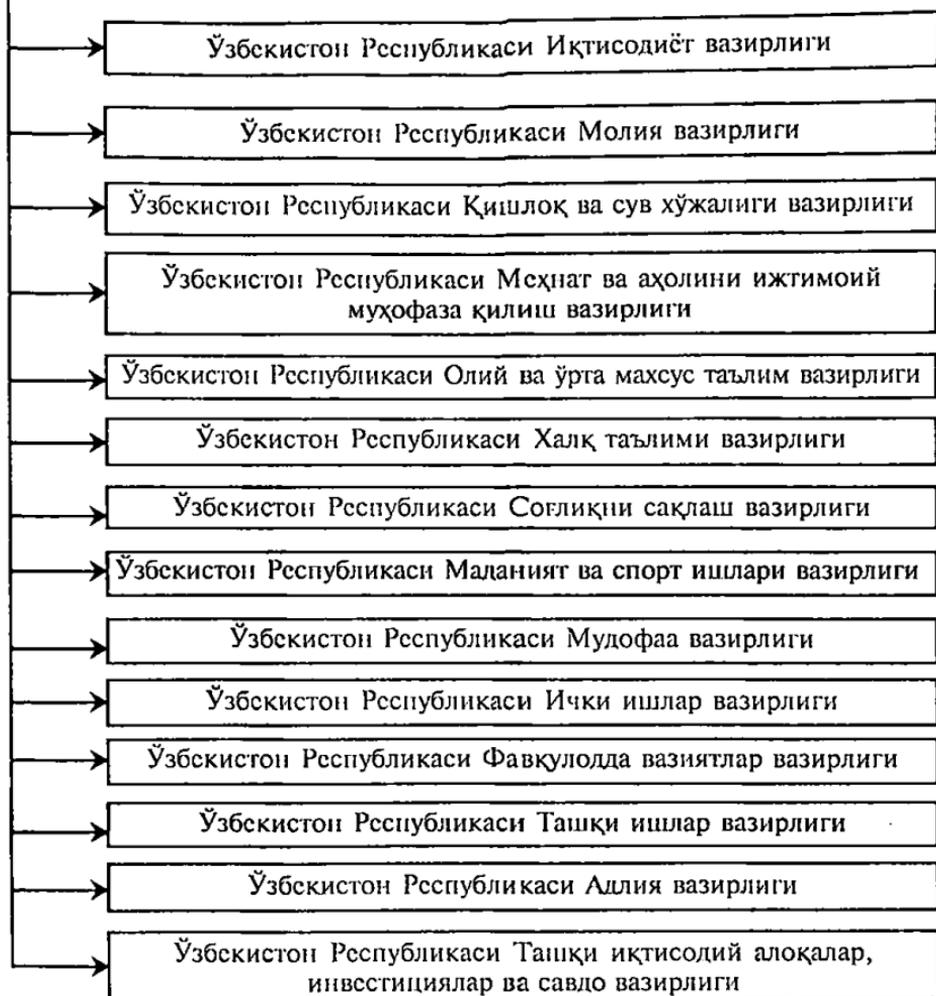
ривожланаётган мамлакатларга дунёнинг тараққий этган давлатларидаги ўқув юртлари ва илмий муассасалар билан ҳамкорлик муносабатларини ўрнатишда қўмаклашиш.

Конференция қатнашчилари Ўзбекистон Республикаси Ҳукуматига мазкур анжуманни юксак савияда ташкил этгани ва ўтказгани учун миннатдорлик билдиради.

Конференция Ўзбекистон раҳбари Ислom Каримовнинг таълим технологияларини ривожлантириш ва меҳнат бозоридаги шароитларнинг тез ўзгариб бораётганини эътиборга олган ҳолда, таълим тизимини юксалтириш ва модернизация қилиш жараёнида эксперт-мутахассисларнинг доимий мулоқотини йўлга қўйиш мақсадида Ўзбекистонда „Юксак билимли ва интеллектуал ривожланган авлодни тарбиялаш — мамлакатни барқарор тараққий эттириш ва модернизация қилишнинг энг муҳим шarti“ мавзуидаги халқаро конференцияни мунтазам ўтказиш тўғрисидаги таклифини қўллаб-қувватлайди.

РЕСПУБЛИКА ДАВЛАТ БОШҚАРУВИ ОРГАНЛАРИ РЎЙХАТИ*

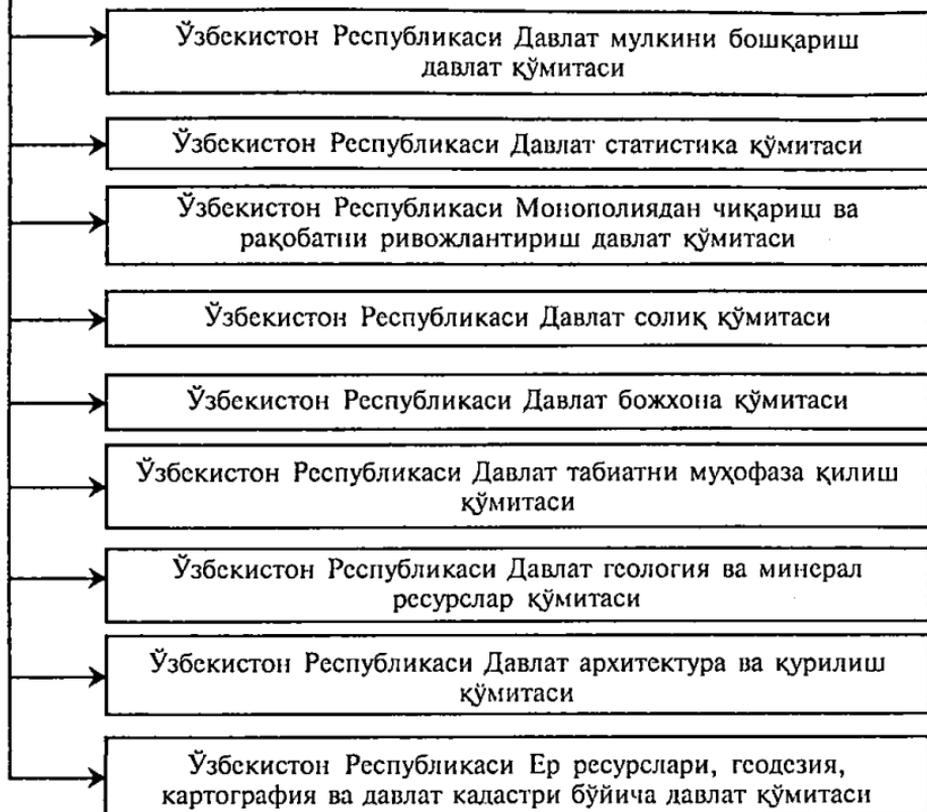
I. ВАЗИРЛИКЛАР

* (I бўлимнинг 8-банди Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2005 йил 18 июлдаги ПФ-3625-сонли фармони таҳририда — Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2005 й, 28–29-сон, 203-модда);

(I бўлим Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2005 йил 20 сентябрдаги ПФ-3661-сонли фармонида мувофиқ 14-банд билан тўлдирилган — Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2005 й., 37–38-сон, 282-модда).

II. ДАВЛАТ ҚЎМИТАЛАРИ

(II бўлимнинг 1-банди Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2005 йил 19 июлдаги ПФ-3626-сонли фармони таҳририда — Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2005 й., 28—29-сон, 204-модда)

(3-банд Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2010 йил 28 апрелдаги ПФ-4215-сонли фармони таҳририда — ЎР ҚХТ, 2010 й., 17-сон, 130-модда)

(II бўлимнинг 6-банди Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2004 йил 4 июндаги ПФ-3441-сонли фармонига мувофиқ чиқариб ташланган — Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2004 й., 22—23-сон, 259-модда)

(II бўлимнинг 9-банди Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2005 йил 18 июлдаги ПФ-3625-сонли фармонига мувофиқ ўз кучини йўқотган — Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2005 й., 28—29-сон, 203-модда)

(II бўлимнинг 10-банди Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2005 йил 18 июлдаги ПФ-3625-сонли фармонига мувофиқ 9-банд деб ҳисобланган — Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2005 й., 28—29-сон, 203-модда)

III. АГЕНТЛИКЛАР

Ўзбекистон Матбуот ва ахборот агентлиги

Ўзбекистон Алоқа ва ахборотлаштириш агентлиги

Ўзбекистон Стандартлаштириш, метрология ва
сертификатлаштириш агентлиги

Ўзбекистон „Ўзкоммунизма“ агентлиги

Ўзбекистон Автомобиль ва дарё транспорти агентлиги

Ўзбекистон Муаллифлик ҳуқуқини ҳимоя қилиш
республика агентлиги

Ўзбекистон Республикаси Марказий банки ҳузуридаги
қимматбаҳо металлар агентлиги

„Ўзархив“ агентлиги

(III бўлимнинг 1-банди Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2005 йил 20 сентябрдаги ПФ-3661-сонли фармонида мувофиқ ўз кучини йўқотган, шунингдек, 2—9-бандлар 1—8-бандлар деб ҳисобланган — Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2005 й., 37—38-сон, 282-модда)

IV. ҚЎМИТАЛАР

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги
Давлат захираларини бошқариш қўмитаси

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги
Дин ишлари бўйича қўмита

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Фан
ва технологияларни ривожлантиришни мувофиқлаштириш
қўмитаси

(IV бўлимнинг 1-банди Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2005 йил 19 июлдаги ПФ-3626-сон Фармонида мувофиқ ўз кучини йўқотган, шунингдек, 2—3-бандлар тегишли равишда 1-2-бандлар деб ҳисобланган — Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2005 й., 28—29-сон, 204-модда)

(IV бўлим Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2006 йил 4 октябрдаги ПФ—3806-сонли фармонида мувофиқ 3-банд билан тўлдирилган — Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2006 й., 40-сон, 394-модда).

V. МАРКАЗЛАР

Ўзбекистон Республикаси Давлат мулки қўмитаси ҳузуридаги қимматли қоғозлар бозори фаолиятини мувофиқлаштириш ва назорат қилиш маркази

Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг ўрта махсус, касб-хунар таълими маркази

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Давлат тест маркази

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Наркотик моддаларни назорат қилиш миллий ахборот-таҳлил маркази

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги „Сифат“ Ўзбекистон пахта толасини сертификатлаш маркази

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Гидрометеорология хизмати маркази

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Давлат персоналлаштириш маркази

(2-банд Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2006 йил 4 октябрдаги ПФ—3806-сонли фармонида мувофиқ ўз кучини йўқотган, 3—7-бандлар 2—6-бандлар деб ҳисобланган — ЎР ҚХТ, 2006 й., 40-сон, 394-молда)

(7-банд Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2011 йил 5 январдаги ПФ-4262-сонли Фармони билан киритилган — ЎР ҚХТ, 2011 й., 1—2-сон, 2-молда)

VI. ИНСПЕКЦИЯЛАР

Ўзбекистон Республикаси Парвозлар хавфсизлигини назорат қилиш давлат инспекцияси

Ўзбекистон Республикаси Темир йўлларда юк ва йўловчилар ташиш хавфсизлигини назорат қилиш давлат инспекцияси

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Катта ва алоҳида муҳим сув хўжалиги объектларининг техник ҳолатини ҳамда бехатар ишлашини назорат қилиш давлат инспекцияси

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Ўзбекистон нефть маҳсулотлари ва газдан фойдаланишни назорат қилиш давлат инспекцияси

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Давлат дон инспекцияси

Ўзбекистон Республикаси Электр энергетикада назорат бўйича давлат инспекцияси

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Ер қаърини геологик ўрганиш, саноатда, қончиликда ва коммунал-маиший секторда ишларнинг бехатар олиб борилишини назорат қилиш давлат инспекцияси

(VI бўлимнинг 7-банди Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2010 йил 23 декабрдаги ПФ-4256-сонли Фармони таҳририда — ЎР ҚХТ, 2010 й., 52-сон, 510-модда)

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ МАЖЛИСИ

СЕНИАТ ТАРКИБИДАГИ ҚЎМИТАЛАР

Бюджет ва иқтисодий ислохотлар масалалари қўмитаси

Қонунчилик ва суд-ҳуқуқ масалалари қўмитаси

Мулофаа ва хавфсизлик масалалари қўмитаси

Фан, таълим, маданият ва спорт ишлари бўйича қўмита

Танқидий сиёсат масалалари қўмитаси

Аграр, сув хўжалиги ва экология масалалари қўмитаси

ҚОНУНЧИЛИК ПАЛАТАСИ

Бюджет ва иқтисодий ислохотлар қўмитаси

Қонунчилик ва суд-ҳуқуқ масалалари қўмитаси

Меҳнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш масалалари

Мулофаа ва хавфсизлик қўмитаси

Халқаро ишлар ва парламентлараро алоқалар қўмитаси

Саноат қурилиши ва савдо ишлари бўйича қўмита

Аграр ва сув хўжалиги қўмитаси

Фан, таълим, маданият ва спорт масалалари қўмитаси

Демократик институтлар, подаяват ташкилотлар ва фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органилари билан ишлар қўмитаси

Ахборот ва коммуникация технологиялари масалалари қўмитаси

Экология ва атроф табиий муҳитни муҳофаза қилиш қўмитаси

Хавфсизликни таъминлашнинг ҳуқуқий маъбалари

Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 52, 57, 93-модданинг 2, 18, 20-бандлари ҳамда 125, 126-моддалари бевосита хавфсизлик ва мудофаа масалаларига бағишланган

„Ўзбекистон Республикаси Миллий хавфсизлик концепциясини тасдиқлаш тўғрисида“ги қонуни (1997 йил 29 август)

„Ўзбекистон Республикасининг давлат чегараси тўғрисида“ги қонун (1999 йил 20 август)

„Фуқаро муҳофазаси тўғрисида“ги қонун (2000 йил 26 май)

„Терроризмга қарши кураш тўғрисида“ги қонун (2000 йил 15 декабрь)

Янги таҳрирдаги „Мудофаа тўғрисида“ги қонун (2000 йил 11 май)

„Умумий ҳарбий мажбурият ва ҳарбий хизмат тўғрисида“ги қонун (2002 йил 12 декабрь)

„Ўзбекистон Республикаси Қуролли Кучлари резервидаги хизмат тўғрисида“ги қонун (2003 йил 25 апрель)

Ўзбекистон Республикаси Қуролли Кучларининг ҳарбий округлари:

Шимоли-ғарбий ҳарбий округ (Қорақалпоғистон Республикаси, Хоразм вилояти). Округ штаби – Нукус шаҳри;

Жануби-ғарбий махсус округ (Бухоро, Қашқадарё, Сурхондарё ва Навоий вилоятлари). Округ штаби – Қарши шаҳри;

Марказий ҳарбий округ (Самарқанд, Жиззах, Сирдарё вилоятлари). Округ штаби – Жиззах шаҳри;

Тошкент ҳарбий округи (Тошкент шаҳри ва Тошкент вилояти). Округ штаби – Тошкент шаҳри.

Шарқий ҳарбий округ (Андижон, Наманган, Фарғона вилоятлари). Округ штаби – Марғилон шаҳри.

МУНДАРИЖА

Сўз боши	3
1. Президент Ислам Каримов Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг беқиёс аҳамияти ва роли ҳақида	5
2. „Ўзбек модели“нинг беқиёс аҳамияти тўғрисида	
3. Президент Ислам Каримов „Мамлакатимизда демократик ислоҳотларни янада чуқурлаштириш ва фуқаролик жамиятини ривожлантириш концепцияси“ ҳақида	35
4. Ҳуқуқий маданиятни юксалтириш ва хавфсизлик ҳақида	39
5. „2011 йил — Кичик бизнес ва хусусий талбиркорлик йили“нинг Ватан тараққиётидаги аҳамияти	43
6. 2012 йилга ном беришнинг аҳамияти ва „Мустақкам оила йили“ давлат дастурининг ишлаб чиқилиши борасидаги белгиланган вазифалар тўғрисида	52
7. Ўзбекистонда таълим соҳасида эришилаётган ютуқлар — жаҳон нигоҳида	69
8. Президент Ислам Каримовнинг „Бизнинг йўлимиз — демократик ислоҳотларни чуқурлаштириш ва модернизация жараёнларини изчил давом эттириш йўлидир“ номли маърузасидаги илмий қоида ва хулосаларга асосланиб, республикамиз мутасадди ташкилотлари, олий ва ўрта таълим муассасаларининг профессор-ўқитувчилари, маҳалла фаоллари, халқ таълими, ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органларнинг ходимлари бажаришлари лозим бўлган вазифаларнинг қисқача баёни	89
Ўқув қўлланмада фойдаланилган асосий тушунчаларнинг изоҳи	98
ИЛЮВАЛАР	113

66.3(5У)
Қ52

Қобилов Ш.Р.

Ўзбекистон демократик ислохотларни чуқурлаштириш ва модернизация жараёнларини изчил давом эттириш йўлида : Ўқув қўлланма / Р. Ш. Қобилов; Ўзбекистон Республикаси ички ишлар вазирлиги Академия. — Тошкент : „O‘qituvchi“, НМИУ, 2012. — 136 б.

ISBN 978-9943-02-483-0

КБК 66.3(5У)я7

УДК: 327.7(575.1)

ШАРИФ РАХИМОВИЧ ҚОБИЛОВ,

Иқтисод фанлари номзоди, доцент

**ЎЗБЕКИСТОН ДЕМОКРАТИК ИСЛОХОТЛАРНИ
ЧУҚУРЛАШТИРИШ ВА МОДЕРНИЗАЦИЯ
ЖАРАЁНЛАРИНИ ИЗЧИЛ ДАВОМ ЭТТИРИШ
ЙЎЛИДА**

Ўқув қўлланма

„O‘qituvchi“ *нашриёт-матбаа ижодий уйи*
Тошкент — 2012

Мухаррирлар: *Т. Мирзаев, М. Раҳмонова*
Бадий муҳаррир *Ш. Хўжаев*
Техник муҳаррир *Т. Грешникова*
Компьютерда саҳифаловчи *К. Ҳамидуллаева*
Мусаҳҳиҳ *М. Иброҳимова*

Нашриёт лицензияси А1№161. 14.08.2009. Оригинал-макетдан босишга ружсаг этилди. 12.03.2012. Бичими 60x90^{1/16}. Гарн. Таймс. Кегли 11 шпоили.

Офсет босма усулида босилди. Офсет қоғози. Шартли б.т. 8,5.

Нашр т. 7,0. 5000 нусхала босилди. Буюргма №35-12.

Ўзбекистон Матбуот ва ахборот агентлигининг „O‘qituvchi“ нашриёт-матбаа ижодий уйи. Тошкент — 129. Навоий кучаси, 30 уй // Тошкент, Юнусобод лаҳаси, Янгишаҳар кучаси, 1- уй. Шарғнома № 07-24-12.

© „O'qituvchi“ NMIU
100206, Toshkent sh.,
Yangishahar ko'chasi, 1.
Tel.: (+99871) 224-04-12
E-mail: info@oqituvchi.uz
Web-site: www.oqituvchi.uz

ISBN 978-9943-02-483-0

9 789943 024830